

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
VĒSTURES UN FILOZOFIJAS FAKULTĀTE
LATVIJAS UN AUSTRUMEIROPAS JAUNO UN JAUNĀKO LAIKU
VĒSTURES KATEDRA

Vēstures maģistra studiju programmas

2. kursa students

Alberts Rokpelnis

Stud.apl.Nr. ar06038

**Populārās mūzikas dziesmu tekstu sociālpolitiskais konteksts 20.gs. 30.
gados: Alfrēds Vinters un Brāļi Laivinieki**

MAĢISTRA DARBS

Darba zinātniskais vadītājs

Dr.hist., profesors

Ilgvars Butulis

RĪGA 2012

ANOTĀCIJA

Maģistra darba – „Populārās mūzikas dziesmu tekstu sociālpolitiskais konteksts 20.gs. 30. gados: Alfrēds Vinters un Brāļi Laivinieki” – mērķis ir, izmantojot skaņuplašu fabrikā Bellaccord – Electro ierakstīto Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku dziesmu tekstus, analizēt 20. gs. 30. gadu Latvijas sociālpolitisko norišu atspoguļojumu šajās dziesmās. Pētījuma hronoloģiskās robežas sākas 1933. gadā, kad gan Brāļi Laivinieki, gan Alfrēds Vinters skaņuplašu fabrikā Bellaccord – Electro uzsāka dziesmu ierakstus. Laika posmā līdz 1940. gada 17. jūnijam, Padomju okupācijai, šie izklaides mākslinieki bija sasnieguši ievērojamu popularitāti un atpazīstamību plašās tautas masās, lielā mērā pateicoties tieši skaņuplašu izplatībai un pieejamībai. Alfrēda Vintera dziesmu tekstiem bija raksturīgas pārļaičīgas tēmas, kas saistītas ar mīlestību un sentimentālām jūtām. Brāļu Laivinieku kupleju raksturīga iezīme bija ironiski atainot sociālo slāņu attiecības un sociālpolitiskas norises sabiedrībā.

ANNOTATION

The aim of the Master's thesis – „Sociopolitical Context of Song Lyrics of Popular Music in the 30-ies of 20th century: Alfreds Vinters and Brāļi Laivinieki” – is to analyze the social political events in Latvia in 1930ties using the lyrics of Alfrēds Vinters and Brāļi Laivinieki songs that were recorded in Bellaccord- Electro studio. The research chronologically starts in 1933 when Brāļi Laivinieki and Alfrēds Vinters begins recording in Bellaccord – Electro studio. In the time period till Soviet Occupation in June 17th, 1940 these singers and entertainers had gained noticeable popularity and fame amongst vast majority of people mainly because of the accessibility of records. The song lyrics of Alfrēds Vinters were characterized by worldly topics like love and sentimental feelings. The songs of Brāļi Laivinieki were characterized by ironical interpretation of social class relationship and social political events in society.

SATURS

Anotācija	2
Annotation	2
Apzīmējumi un saīsinājumi	4
Ievads	5
Avotu un literatūras apskats.....	9
1. Populārās mūzikas nozīme Latvijas kultūrā 20. gs. 30. gados.....	16
1.1 Populārā mūzika un šlāgeris.....	16
1.2 Muzikālā gaume: vieglā un nopietnā mūzika.....	19
1.3 Skaņuplašu fabrikas Bellaccord – Electro darbība un Radiofona loma 30. gadu vieglās mūzikas popularizēšanā	24
2. Alfrēds Vinters un Brāļi Laivinieki	31
2.1 Alfrēda Vintera Jautrā kapela.....	31
2.2 Brāļi Laivinieki: populārākie latviešu kupletisti un humoristi 20. gs. 30. gados	34
2.3 Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieki darbības izpētes problēmas	39
3. Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku dziesmu tekstu analīze.....	45
3.1 Dziesmu vispārīgs raksturojums un datēšana.....	45
3.2 Sociālpolitiskais konteksts Alfrēda Vintera dziesmās.....	49
3.3 Sociālpolitiskais konteksts Brāļu laivinieku dziesmās.....	55
Secinājumi	68
Avotu un literatūras saraksts.....	70
Pielikumi	
1. Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku reklāmas fotogrāfijas	79
2. Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku dziesmu saraksts, kas ierakstītas Bellaccord – Electro līdz 1940. gada 17. jūnijam.....	81
3. Sociālpolitiskie elementi Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku dziesmās.....	83

APZĪMĒJUMI UN SAĪSINĀJUMI

Vinters – Alfrēds Vinters

Laivinieki – Brāļi Laivinieki

SLM – Sabiedrisko lietu ministrija

Bellaccord – „Bellaccord – Electro”

LVA – Latvijas Vēstures arhīvs

LVVA – Latvijas Valsts vēstures arhīvs

LVIA – Latvijas Vēstures institūta apgāds

LUAA – Latvijas Universitātes akadēmiskais apgāds

IEVADS

Sociālās vēstures izpētē vērojamas tendences izmantot dažādus avotus, to vidū dziesmu tekstus, kas atspoguļo laikmetu, kad tie radīti. Ārzemēs mūzikas sociālo dabu ir pieņemts vairāk saistīt ar socioloģiju, kontekstā ar mūzikas ietekmi uz noteiktām cilvēku grupām, bet mūzikas sociālā vēsture ir vēsturnieku pētniecības lauks, kas balstās uz reāliem un pierādītiem faktiem.¹ Gan Alfrēds Vinters un gan Brāļi Laivinieki ir unikāls popularitātes piemērs latviešu izklaides mūzikā, tāpēc ir svarīgi pētīt viņu mūzikas fenomenu. „Jāapzinās šīs mūzikas vēsturiskums, nepakļaujoties smaيدا kārdinājumam, jo, kas gan ir smieklīgāks par veco modi.”²

Maģistra darba tēma ir „Populārās mūzikas dziesmu tekstu sociāli politiskais konteksts 20. gs. 30. gados: Alfrēds Vinters un Brāļi Laivinieki”. Tēmas aktualitāti nosaka tas, ka darbs ir zināmā mērā starpdisciplinārs, iekļaujot socioloģisku pieeju dziesmu tekstu analīzē. Ņemot vērā, ka pētniecībā notiek vēstures un sociālo zinātņu tuvināšanās, daudz detalizētāka uzmanība tiek pievērsta tieši norisēm sabiedrībā, sociālpolitiskajiem apstākļiem. Latvijas vieglās mūzikas vēstures pētniecībā un publicistikā uzmanība bijusi pievērsta atsevišķiem mūziķiem³, Latvijas Radiofona vēsturei⁴, nedaudz arī skaņuplašu vēsturei, bet apjomīgākos darbos autori tikai nedaudz pieminējuši vieglās mūzikas pārstāvjus vispārīgā mūzikas vēstures kontekstā⁵. Publikācijās par vieglo mūziku muzikologi izsakās pretrunīgi, bet tās popularitāte nekad nav augstu vērtēta. Darbā apskatīto izpildītāju mūzikas vērtība bieži tiek kritizēta, bet viņu dziesmu teksts, kā avots pētīts nav. Maģistra darba izstrādei konkrētie autori un izpildītāji tika izvēlēti, balstoties uz viņu dziesmu popularitāti 20. gadsimta 30. gadu Latvijas sabiedrībā. Alfrēda Vintera kapelas nosaukums 30. gados vairākkārt tika mainīts, tāpēc darba nosaukumā izmantots „Alfrēds Vinters” kā dziesmu autors, izpildītājs un kapelas vadītājs. Vieglās mūzikas ieraksti un vieglā mūzika kā tāda bija populārāka plašos sabiedrības slāņos, jo to varēja praktiski pielietot. Cilvēki pie tās dejoja un uztvēra viegli arī bez muzikālām zināšanām. Viņi spēja sevi identificēt ar sociālpolitisko kontekstu, ko atspoguļoja dziesmu teksts.

Līdzšinējās pētniecības jautājums nav vienkāršs. Populārzinātniskā līmenī ir sastopamas nelielas grāmatīņas, kas pretendē uz dziesmu grāmatas statusu ar tās sakārtotāja šaurāku vai

---

¹ Silbermann, A. *The Sociology of Music*. New York: Routledge, 2010, P. 35

² Zemzare, I. Par vieglās mūzikas funkcionēšanu sabiedrībā. Grām: Giils, N.(red.) *Kultūra un sabiedrība*. (kultūras socioloģijas jautājumi). Rīga: Liesma, 1979, 95. lpp.

³ Гиммерверт, А. Оскар Строк - король и подданный. Нижний Новгород: Деком, 2006.

⁴ Kruks, S. „Hallo, šeit Rīga – Radiofons!” *Latvijas Arhīvi*, 2001, Nr.2

⁵ Klotiņš, A.(atb. red.) *Mūzika okupācijā. Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade 1940 – 1945*. Rīga: Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2011.

plašāku ievadu par dziesmu autoru darbību, vēsturiskajiem apstākļiem un dziesmu tapšanu. Presē atrodamās vēstures entuziastu un skaņuplašu kolekcionāru publikācijas ir bez dziļākas analīzes un zinātniskā aparāta. Vēstures literatūrā Alfrēds Vinters (1908. – 1976.) un Brāļi Laivinieki (Kārlis Grūbe (1881. – 1963.) un Fricis Kuģis (1900. – 1962.)) tiek atzīmēti kā 30. gadu vieglās mūzikas un izklaides jomas ievērojamākie pārstāvji.⁶ Šādas atsauces atrodamas arī laikabiedru atmiņās.⁷ Visaptverošu monogrāfisku darbu par vieglās mūzikas autoriem un tekstuālo saturu starpkaru periodā pagaidām nav.

Tēmas hronoloģiskais ietvars tika noteikts no 1933. gada līdz 1940. gada vasarai, vadoties pēc laika posma, kurā izpildītāji darbojās paralēli. Skaņuplašu reklāmas presē un ziņas par skaņuplašu fabrikas Bellaccord – Electro darbību ļauj datēt dziesmas, lai noteiktu tieši šo laika posmu. Sākot ar 1933. gadu gan Brāļi Laivinieki, gan Alfrēda Vintera kapela ieskaņoja Bellaccord – Electro ne tikai instrumentālo mūziku, bet arī dziesmas „ar dziedājumu”, uz ko balstās šis darbs.

30. gadu populārās dziesmas tiek dēvētas dažādi: „populārā mūzika”, „vieglā mūzika”, „sadzīves dziesmas”, „triviālmūzika”, „izklaides mūzika” u.tml. Gan Alfrēda Vintera deju mūzika, gan Brāļu Laivinieku kuplejas nereti tiek dēvētas vienkārši par šlāgeri, ar to saprotot jebkuru populāru dziesmu ar zemu muzikālo vērtību. Dažādu autoru publikācijās Vintera daiļrade tiek dēvēta un vērtēta dažādi, tomēr apzīmējums „šlāgeris” ir nostiprinājies kā visaptverošs apzīmējums nevērtīgai vieglajai mūzikai 30. gados un vēlāk. Darba izstrādē autors izvēlējies lietot terminu „populārā mūzika”, lai uzsvērtu izpildītāju un viņu dziesmu popularitāti, nevis mūzikas piederību kādam žanram.

Maģistra darba nosaukumā jēdziens „konteksts” tiek uztverts, kā apstākļu, notikumu un faktu kopums, kas atspoguļo svarīgākās sabiedrības problēmas un jautājumus dziesmu tekstos. Sociālpolitisko kontekstu darba autors definē kā politiski svarīgus sociālos jautājumus, kas saskatāmi dziesmās. Sociālie jautājumi 30. gadu sabiedrībā bija valstiski nozīmīgi, līdz ar to politiski, piemēram, alkoholisms vai prostitūcija, lauksaimniecība vai demogrāfijas veicināšana. Vieglo mūziku 30. gados, īpaši Ulmaņa autoritārās ideoloģijas ietekmē uzskatīta par gaumi degradējošu un asi kritizēja. Par to, kas notika restorānos un naktslokālos, precīzu un detalizētu avotu nav. Vinters un Laivinieki nepiederēja pie tā saucamās inteliģences, kuru darbībai līdzīgi kā citiem sabiedriskajiem darbiniekiem var izsekot dažādas biedrībās vai klubos. Viņi nav bijuši politiski aktīvi, krimināli sodīti vai represēti, līdz ar to ziņas par viņu darbību 30. gados kopumā ir maz saglabājušās. Tādejādi

---

⁶ Kļaviņa, I. (atb. red.) *Lielā Latvijas enciklopēdija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005, 218. lpp.; Bērziņš, V. (red.) *20. gadsimta Latvijas vēsture. II daļa*. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2003, 807. lpp.

⁷ Rudzītis, H. *Manas dzīves dēkas*. Bruklina: Grāmatu Draugs, 1984.

nav iespējams noskaidrot izpildītāju sociālpolitiskos uzskatus un politisko nostāju apskatāmajā periodā. Viegļās mūzikas vidi 30. gadu Latvijā raksturo nepakļaušanās starptautiskajām autortiesībām, kas apgrūtina precīzu mūzikas un dziesmu vārdu autoru noteikšanu.

Dziesmu teksta analīzei darbā tika izmantotas 50 Brāļu Laivinieku un 60 Alfrēda Vintera dziesmas. Izpētes gaitā, maģistra darba autors saskārās ar problēmu, ka nav precīzi nosakāms Alfrēda Vintera dziesmu skaits, jo daļu no tām viņš tikai izpildīja vai aranžēja. Līdz ar to pētījumā tika izmantotas visas dziesmas, kas minētas Bellaccord - Electro firmas katalogos kā Vintera sacerētas vai izpildītas. Dažas plates ir zudušas un nav pieejamas. Brāļi Laivinieki Bellaccord –Electro 30. gados ierakstīja 50 skaņuplates, kuras ir saglabājušās gan audio, gan teksta formātā. Dažas Brāļu Laivinieku izpildītas dziesmas pētījumā nav iekļautas, jo tās skaņuplatēs ierakstīja citi izpildītāji un nav precīzi nosakāms to autors. Alfrēda Vintera 30. gadu daiļrade, kopā ar Otrā pasaules kara laikā latviešu leģionāriem veltītajām dziesmām, ieguva simbolisku, patriotisku un dziļāku sabiedrisko nozīmi padomju laikā, kad tās nebija oficiāli atļautas. Cilvēki tās atcerējās un dziedāja. Tās deva iespēju atcerēties „aizgājušo” Latviju. Cilvēku uztverē nostalgija par pagājušo jaunību jaucās ar sentimentu par valstisko neatkarību, idealizēto 30. gadu otrās puses Latviju, kad A. Vintera dziesmas tika sacerētas.

Ar tradicionālām vēstures pētniecības metodēm nevar izpētīt dziesmu tekstus. Darba autors izmantoja kontentanalīzes elementus, lai paplašinātu avotu bāzi. Subjektīvisms caurstrāvo dziesmu tekstus, līdz ar to teksta analīze ir eksakta, lai secinātu pēc iespējas objektīvāk. Balstoties uz 30. gadu presi un pētījumiem par laikmeta sociālpolitisko kontekstu, autors mēģināja noteikt konkrētu sabiedrisku procesu atspoguļojumu dziesmās. Maģistra darba autors nepretendē uz A. Vintera un Brāļu Laivinieku mūzikas vērtības analīzi, tik vien, kā atsaucoties uz citu autoru, muzikologu viedokļiem. Nemot vērā aktualitāti un izpētes līmeni, autors izvirza sekojošu mērķi:

Izmantojot skaņuplašu fabrikā Bellaccord – Electro ierakstīto Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku dziesmu tekstus, analizēt 20.gs. 30. gadu Latvijas sociālpolitisko norišu atspoguļojumu šajās dziesmās.

Mērķa sasniegšanai, darbā izvirzīti sekojoši uzdevumi:

1. Ieskiecēt galvenās tendences 30. gadu Latvijas populārajā mūzikā, mēģinot to definēt un skaidrot tās lomu sabiedrības dzīvē.
2. Izsekot Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku muzikālajai darbībai 20.gs. 30. gados, noskaidrojot šo mūziķu panākumu cēloņus.

3. Izmantojot kontentanalīzes elementus, izvērtēt un izanalizēt A. Vintera un Brāļu Laivinieku dziesmu tekstus, akcentējot to sociālpolitiskos elementus.

Maģistra darbs sastāv no trim nodaļām. Katra nodaļa ir strukturēta 3 apakšnodaļās. Pirmā nodaļa „POPULĀRĀS MŪZIKAS NOZĪME LATVIJAS KULTŪRĀ 20.GS. 30. GADOS” veltīta vispārīgam laikmeta raksturojumam un populārās mūzikas vietai tajā. Pirmā apakšnodaļa „Populārā mūzika un šlageris” skaidro definīcijas, piemēram, jēdzienu „populārs”, un uzsver izvēlētajās tēmas laikmeta svarīgākos akcentus. Otrajā apakšnodaļā „Muzikālā gaume: vieglā un nopietnā mūzika” galvenā vērība tika pievērsta sabiedrības nostājai pret populāro vieglo mūziku. Trešā apakšnodaļa „Skaņuplašu fabrikas Bellaccord – Electro un Radiofona loma 30. gadu vieglās mūzikas popularitātē” veltīta skaņuplašu fabrikas Bellaccord – Electro darbībai, skaņuplašu un Radiofona nozīmei 30. gadu vieglās mūzikas izplatībā.

Otrā nodaļa „ALFRĒDS VINTERS UN BRĀĻI LAIVINIEKI”, tika apskatīta minēto mūziķu muzikālā darbība 30. gados, kā arī skaidroti viņu panākumu un popularitātes cēloņi. Pirmā apakšnodaļa „Alfrēda Vintera Jautrā kapela” ir A. Vintera 30. gadu muzikālās darbības analīze. Otrajā apakšnodaļā „Brāļi Laivinieki: populārākie latviešu kupletisti un humoristi 20. gs. 30. gados” tiek sniegts visaptverošs humoristu darbības apskats 30. gados. Trešā apakšnodaļa „Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieki darbības izpētes problēmas” ir vispārīgs darbības izvērtējums, nosakot galvenās pētniecības problēmas un popularitātes cēloņus.

Trešajā nodaļā „ALFRĒDA VINTERA UN BRĀĻU LAIVINIEKU DZIESMU TEKSTU ANALĪZE” autors ar kontentanalīzes elementiem analizēja dziesmu tekstu, izceļot galvenās iezīmes. Trešās nodaļas pirmajā apakšnodaļā tika datētas dziesmas un veikta vispārīgs Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku dziesmu salīdzinājums. Otrajā apakšnodaļā tika veikta Alfrēda Vintera dziesmu teksta analīze, un skaidrots dziesmu sociālpolitiskais konteksts, balstoties uz faktiem, kas atrodami periodikā, kā arī citu autoru pētījumos. Trešā apakšnodaļa ir visapjomīgākā, jo Brāļu Laivinieku dziesmās atspoguļotais sociālpolitiskais konteksts tika analizēts daudz detalizētāk, iesaistot citātus un akcentējot saikni ar vēsturiski pierādītiem procesiem, kas dziesmās tika atspoguļoti. Visas 3. nodaļā un pielikumā iekļautās tabulas un diagrammas ir maģistra darba autora sastādītas.

AVOTU UN LITERATŪRAS APSKATS

Darba izstrādei tika apzināti un izmantoti dažādu veidu un nozaru avoti un literatūra, lai pēc iespējas precīzāk un korektāk izprastu pētniecībai izvirzīto laika posmu, gan arī lai veiktu teksta analīzi. Apskatītie avoti un literatūra bija fundamentāli nepieciešami darba izstrādei.

Avoti

Nepublicētie avoti: Latvijas Valsts vēstures arhīva fondi (turpmāk tekstā – LVVA) darbā ir izmantoti, tomēr tiem nav izšķiroša loma darba izstrādē. Maģistra darbā izmantots Sabiedrisko lietu ministrijas Preses un biedrību departamenta fonds – LVVA, 3724, kopumā 14 lietas, kas saistītas ar skaņuplašu ražošanu, importu, eksportu, kā arī Sabiedrisko lietu ministrijas atļaujām un aizliegumiem tās izplatīt. To starp vairāki Bellaccord Electro ražojumu saraksti, kā arī aptuvenš plašu izgatavošanas datējums.⁸ Jāpiebilst, ka lielākā daļa informācijas attiecas uz laiku no 1937. līdz 1940. gadam. Dažas lietas ietver saraksti starp Sabiedrisko lietu ministriju (turpmāk tekstā – SLM) un uzņēmumiem.⁹ Problēmas rada arī tas, ka arhīvā tikai fragmentāri saglabājusies informācija par Bellaccord darbību. No LVVA fondiem tika izmantotas arī vairākas lietas, kas saistītas ar Radiofona un vairāku mūzikas žurnālu darbību.¹⁰ Sākotnēji bija iecerēts teksta analīzei izmantot arī Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu muzeja materiālus, taču pēc sīkākas izpētes noskaidrojās, ka tur atrodamie audio ieraksti nav precīzi datēti un nepieciešamie audio ieraksti pieejami arī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā.¹¹ Kinofotofonodokumentu fondu reģistrs noderēja, lai precizētu, kuri audio ieraksti nav saglabājušies.

Publicētie avoti

Dziesmas: Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku dziesmas ir avots, kas bija nepieciešams šāda darba izstrādei. 20. gs. 90. gadu otrajā pusē mūzikas izdevniecība „Balss” sadarbībā ar skaņuplašu kolekcionāru Ati Bērtiņu no jauna izdeva 30. un 40. gadu Bellaccord Electro slavenāko izpildītāju un ievērojamāko dziesmu izlases, tai skaitā 5 Vintera kapelas iespēlētus albumus ar kopumā 118 iespēlētām melodijām, no kurām apmēram puse bez dziedājuma. Tika izmantoti 2 Brāļu Laivinieku albumi kompaktdisku formātā ar 48 dziesmām uzlabotā skaņas ierakstu kvalitātē.¹² Šie darbi ir galvenais dziesmu tekstu avots, ko papildina

⁸ LVVA, 3724. f., 1. apr., 295.l (Skaņu plates Bellaccord Electro), 53 lp.

⁹ LVVA, 3724. f., 1.apr., 11632.l (Ārzemju skaņu plašu atļaujas 20.janvārī, 1939.g.), 189 lp.

¹⁰ LVVA, f., 1. apr., 361.l (Žurnāls „Latvijas Radiofons”), 15 lp.

¹¹ *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.; *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

¹² *Alfrēda Vintera jaunrā kapela [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

30. gados izdotas¹³ vai mūsdienu autoru apkopotas nošu un dziesmu grāmatas.¹⁴ Vēlāk izdotajiem apkopojumiem raksturīga teksta neprecizitāte un neatbilstība oriģinālajiem audio ierakstiem, tādēļ tie arī ir derīgi tikai kā palīgs vai aizvietotājs zudušiem audio ierakstiem. Teksta analizē tika izmantotas 60 Alfrēda kapelas izpildītas dziesmas un 50 Brāļu Laivinieku iedziedātas dziesmas.

Bellaccord – Electro firmas katalogi: Helmars Rudzītis kļuva slavens kā grāmatu izdevējs jau 20. gados. Viņam piederēja apgāds „Grāmatu Draugs”. Uzsākot darbu Bellaccord fabrikai, reklāmas bukletu drukāšana jau bija salīdzinoši vienkārša. Tā saucamie firmas katalogi bija biezākas vai plānāks brošūras, bukleti, kuros ietvertas pieejamās plātes pēc ieraksta numuriem un nosaukumiem. To virsrakstus rotāja Bellaccord logo un firmas nosaukumu.¹⁵ Šīs reklāmas nebija regulāri un periodiski izdevumi, bet ikgadēji apkopojumi vai sezonāliem svētkiem veltīti. Bieži tie bija konkrēti tendēti reklamēt tikai jaunākos ierakstus vai konkrētus izpildītājus. Tajos nereklamēja ārzemju skaņuplates. Nav iespējams precīzi noteikt, cik Bellaccord – Electro firmas katalogi bijuši, taču ir saglabājušies pietiekoši precīzi pārskati gandrīz par visiem gadiem, sākot no 1931. līdz 1939. gadam. No 1940. līdz 1945. gadam izdotie katalogi ir datējami tikai aptuveni, taču daži ir saglabājušies no Otrā pasaules kara laika vācu okupācijas, kas datēti apmēram ar 1941. gada otro pusi. Šajos katalogos starp salīdzinoši nedaudziem jaunradītām ierakstiem bija iekļauta arī daļa pirmskara populārās laika dziesmas. Bellaccord katalogi ir neatsverams avots dziesmu datēšanai, ņemot vērā, ka lielāko daļu dziesmu citādi nav iespējams datēt, kā vienīgi vadoties pēc katalogā pieejamajiem ražojuma numuriem. Kā avots tas var tikt izmantots arī vērtējot un salīdzinot dažādu izpildītāju daiļradi. Tas ļauj analizēt un izdarīt secinājumus par atsevišķu autoru dziesmu ierakstu skaitu, pieaugumu, kritumu, popularitātes pieaugumu un noturību.

Prese: „Hallo, Latvija” bija informatīva rakstura Radiofona žurnāls, kas iznāca reizi nedēļā. To vadīja Radiofona direktors Arvēds Smilga, atbildīgais redaktors bija Kārlis Saulītis. Sludinājumu daļas vadītājs Jānis Rubenis.¹⁶ Sākotnēji tas iznāca no 1929. gada 12. novembra ar nosaukumu „Rīgas Radiofona programma”, bet 1936. gada aprīlī ar jaundibinātās Sabiedrisko lietu ministrijas atļauju ieguva nosaukumu „Hallo, Latvija”. Radiofona direktora pamatojumā bija rakstīts, ka „jaunais nosaukums ir radiofonu

¹³ Vinters, A. *100 moderno dziesmiņu teksti*. Rīga: Akords, 1938.

¹⁴ Dovgijallo, G. *Tās acis, tās acis. Alfrēda Vintera dziesmas*. Rīga, Sprīdītis, 1993.; Jansons, A. *Garū, garu, uzmet garu. Brāļu laivinieki un to dziesmu tekstu autors Jēkabs Jansons*. Rīga: Rasa ABC, 2004

¹⁵ *Bellaccord – Electro skaņu plātes*. Rīga: Grāmatu Draugs, 1932.

¹⁶ LVVA, 3724.f., 1.apr.,11657.l, 1., 2. lp.

starpautiskā ūnijā reģistrētais mūsu radiofona izsauciens”.¹⁷ Vēlāk šis izsauciens sabiedrības apziņā iesakņojās kā apzīmējums radio programmai visas desmitgades garumā. Programmas nozīme darba izstrādē ir būtiska, jo ļauj precīzi hronoloģiski izsekot pārraidījumiem. Svarīgi ir tas, ka saturs ir ļoti precīzs, piemēram, atskaņoto skaņuplašu nosaukumiem pievienots arī ierakstu kompānijas nosaukums un ieraksta numurs. Programmas sniedz visprecīzāko un plašāko informāciju par Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku muzikālo darbību Radiofonā, gan fiksējot uzstāšanos tiešraidē, gan Bellaccord – Electro ierakstos. Apkopojot šo informāciju, var izdarīt secinājumus par viņu darba apjomu, uzstāšanās ilgumu un „darba mūžu” radiofonā.

„Mūzikas Apskats” bija Latviešu Dziesmusvētku biedrības mēnešraksts, kas iznāca no 1932. gada novembra, līdz 1938. gada baigām. Tā redaktors bija mūzikas kritiķis Jēkabs Vītoliņš, ko dažkārt aizstāja Paula Līcīte. „Mūzikas Apskats” bija visilgāk pastāvošais latviešu akadēmiskais mūzikas žurnāls starpkaru periodā Latvijā. Darbu uzsākot, Vītoliņš rakstīja, ka ir jāraksta par plašākiem principiāliem mūzikas jautājumiem, radošo mūziku, ko nesniedz dienas laikraksti.¹⁸ Žurnāla akadēmiskais raksturs un saturs lielā mērā atbilda vispārpieņemtajai tendencei, nerunāt par vieglo mūziku, par izklaidējošo mūziku, vairāk pievērsties akadēmiskiem jautājumiem un klasiskajai mūzikai, tomēr daži kritikas piesātināti raksti par diletantismu, šļāgeri un mūzikas gaumi gluži labi ataino 30. gadu akadēmiķu viedokli par mūzikas lomu, vērtību sabiedrībā, par veicamajiem darbiem un uzdevumiem klausītāju gaumes celšanai.

Darba izstrādei tika izmantoti arī 30. gados regulāri iznākošie laikraksti „Jaunākās Ziņas”(1936 – 1940), „Brīvā Zeme”(1936 – 1940) un „Rīts”(1934 – 1940). Presē atrodamās reklāmas rada priekšstatu par Brāļu Laivinieku un A. Vintera radošo aktivitāti 30. gadu otrajā pusē. Skaņuplašu fabrikas Bellaccord – Electro reklāmas ir viena no nedaudzajām un precīzākajām ierakstu datēšanas iespējām, kas darbā izmantotas. Avīzēm bija raksturīga izteikta pakļāvība Ulmaņa režīmam, bet aktuālā informācija par notiekošo Latvijā un pasaulē tika atspoguļota. Publikācijas par procesiem sabiedrībā, kā arī dažādas aktualitātes, kas bija nepieciešamas kvalitatīvai dziesmu teksta analīzei, nosakot to atspoguļojumu, piemēram, auto avārijas vai „melnās biržas” darbību.¹⁹

Atmiņas darba tapšanas gaitā tika izmantotas maz, jo lielākoties trimdā izdotajos memuāros sabiedriskie darbinieki, politiķi, literāti atsaucās uz nopietnās mūzikas

---

¹⁷ 3724.f., 1. apr., 361.l., 12. lp.

¹⁸ Vītoliņš, J. Gaitas sākot. *Mūzikas Apskats*, 1932, Nr. 1, 2. lpp.

¹⁹ Smaga satiksmes nelaime – alkohola sekas. *Jaunākās Ziņas*, 1936, 11. maijs

izpildītājiem, bet akadēmiski mūziķi nekad nerakstīja par vieglās mūzikas lomu kultūrā, pat nepieminot populāros izpildītājus.²⁰ Lielākā daļa šāda tipa atmiņu raksturo laikmetu, bet šim darbam ir kopumā maznozīmīgi.²¹ Ņemot vērā, ka Alfrēda Vintera personīgie dokumenti un arhīvs nav saglabāts, viņa darbības izpētē bija manāmas nepilnības. Ne Kāris Grūbe, ne Fricis Kuģis savas atmiņas npublicēja. Par Laiviniekiem izmantotas tikai Eduarda Līča atmiņas, kas tapušas trimdā Lielbritānijā 20. gs. 80. gados.²² Visplašāk izmantotās atmiņas ir Helmara Rudzīša „Manas dzīves dēkas”²³, kas izmantota arī publikācijas un populārzinātniskā literatūrā par Bellaccord vēsturi un Rudzīša darbību.²⁴ Šī grāmata ir sarakstīta daudz vēlāk, 80. gadu sākumā, līdz ar to autora vērtējumi ir izteikti subjektīvi, vispārīgi un apkopojoši, nevis analītiski. Ņemot vērā, ka precīzas informācijas par skaņuplašu firmu ir maz, šis avots populārzinātniskā literatūrā tiek izmantots plaši un nekritiski, atstāstot H. Rudzīša rakstīto. Tomēr šī pētījuma ietveros, piesaistot citus avotus kā LVVA fondu lietas, presi un Bellaccord – Electro katalogus, ir iespējams objektīvāk izmantot šīs atmiņas.

Literatūra

Ņemot vērā, ka šāda veida pētījumi Latvijā pagaidām nav guvuši ievērību, darba gaitā tika savienotas autoru atziņas no pētījumiem par sociālo vēsturi 30. gadu Latvijā, iesaistot muzikologu un sociologu viedokli par procesiem un mūziku. Teorētiskā bāze pētījumam tika būvēta gan zinātniskās, gan populārzinātniskās literatūras ietekmē.

Monogrāfijas: Tēmai veltītu liela apjoma darbu pagaidām nav, tomēr darbā izmantoti vairāki apjomīgi darbi par Latvijas vēsturi 20. gadsimtā. Par mūzikas jautājumiem autori mūsdienās vairāk raksta padomju mūzikas kontekstā, sasitot padomju ideoloģijas ietekmi uz mūziku un kultūru vispār. Var atzīmēt Arnolda Klotiņa redakcijā 2011. gadā izdoto grāmatu „Mūzika okupācijā”²⁵, kas nedaudz ieskicē to vieglās izklaides mūzikas situāciju, kāda bija 1940. gada pavasarī un vasarā, paužot arī viedokli par mūzikas dzīvi autoritārisma laikā kopumā, uzsverot arī Vintera un Laivinieku nozīmi populārajā mūzikā. Var minēt arī Sergeja

---

²⁰ Operdziedātājs Mariss Vētra 1944. gada nogalē zvejas laivā emigrēja uz Zviedriju. Par savām gaitām viņš sarakstījis atmiņas *Karaļa viesi*, kur minēja vairākus sabiedrībā tolaik pazīstamus cilvēkus, tomēr par Alfrēdu Vinteru, kurš arī bija šajā laivā, ne vārda viņš nemin.

²¹ Vētra, M. *Rīga toreiz: atmiņas*. Rīga: Liesma, 1994.

²² Līcis, E. *Atmiņas par laikiem un ļaudīm*. Londona: Latvian Press Society, 1988.

²³ Rudzītis, H. *Manas dzīves dēkas*. Bruklina: Grāmatu Draugs, 1984.

²⁴ Vilsons, A (atb. red.) *Latvijas kultūras vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003.

²⁵ Klotiņš, A. (atb. Red.) *Mūzika okupācijā. Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade 1940 – 1945*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2011.

Kruka grāmatu „Par mūziku, skaistu un romantisku.”²⁶, tomēr neviens no šiem autoriem savos darbos nepievērš dziļāku vērību tieši 30. gadu vieglās mūzikas lomai sabiedrībā.

Raksti zinātniskos izdevumos: Sergeja Kruka pētījumi ir saistīti ar komunikāciju tehnoloģijām, radio vēsturi un ietekmi uz sabiedrību, kas ir analītiski un vērtīgi šā darba kontekstā.²⁷ Protams, populārajai mūzikai minētais autors pievēršas virspusīgi, tāpēc dažos jautājumos Kruka izteiktais viedoklis atšķiras no maģistra darba autora viedokļa.

Mūzikas vēsturi un socioloģiju ir jāizdala kā atsevišķu pētniecības jomu, ar kuru saistīta literatūra izmantota šajā darbā. Akadēmiskā mūzika, nopietnā mūzika, tautas mūzika un dziesmu svētku tēmas tiek plaši analizētas muzikoloģijā. Tomēr Latvijas mūzikas vēstures pētniecībai ir raksturīga vieglās mūzikas ignorēšana. Varētu teikt, ka daudzos apjomīgos darbos tai piešķirta pakārtota, pavisam nenozīmīga loma. Līdz ar to nav plašu analītisku darbu. Pavisam nedaudz jau padomju laikā šiem jautājumiem pievērsās mūzikas vēsturnieki Arnolds Klotiņš un Ingrīda Zemzare.²⁸ Mūsdienās par mūzikas lomu sabiedrībā, vairāk par mūzikas socioloģisko raksturu raksta Jānis Daugavietis publikācijās Latvijas Universitātes rakstos, runājot par gaumi un mūzikas izglītību sabiedrībā.²⁹ Rēķinoties ar to, ka mūzikas socioloģija pamatā pievēršas mūzikas izpētei, ne tik daudz teksta nozīmei, skaidrojams arī pētījumu un literatūras trūkumu. Līdz ar to muzikoloģijas un mūzikas socioloģijas literatūra tika izmantota tikai vispārīgai mūzikas gaumes analīzei un pētnieku viedokļiem par vieglās un nopietnās mūzikas „attiecībām”.

Promocijas darbi: Nozīmīgākais darbs sociālās vēstures laukā ir Inetas Lipšas promocijas darbs „Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940.”³⁰, kas tika aizstāvēts 2009. gadā. Autore uzmanības centrā izvirza sabiedrības uzvedību, dažādus sociālpolitiskus procesus, cēloņu un sekas, balstoties un izsmeļoši analizētiem statistikas datiem, presi. Šie jautājumi ir saistīti ar maģistra darba autora izvirzīto mērķi un uzdevumiem, atklājot būtiskas iezīmes un tendences starpkaru Latvijas sabiedrības gaumē, uzvedībā un izklaidē.

---

²⁶ Kruks, S. *Par mūziku, skaistu un melodisku: padomju kultūras politika, 1932 – 1964*. Rīga: Neptuns, 2008.

²⁷ Kruks, S. „Hallo, šeit Rīga – Radiofons!” *Latvijas Arhīvi*, 2001, Nr. 2

²⁸ Zemzare, I. Par vieglās mūzikas funkcionēšanu sabiedrībā. Grām.: Giils, N.(red.) *Kultūra un sabiedrība*.(kultūras socioloģijas jautājumi). Rīga: Liesma, 1979.; Klotiņš, A. *Mūzika un idejas*. Rīga: Liesma, 1987.

²⁹ Daugavietis, J. Muzikālās gaumes latento klasifikāciju izpēte. Grām.: Tisenkopfs, T. (red.) (Latvijas Universitātes raksti: Socioloģija, 701. sēj.) Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2006.

³⁰ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009.

Raksti periodikā: Lielākā daļa periodisko izdevumu, kas izmantoti darbā, ir izdoti pēdējo divdesmit gadu laikā, jo padomju laikā nebija pieņemts rakstīt par „buržuāziskās Latvijas” vieglās izklaides māksliniekiem. Pēc Vintera nāves 1976. gadā trimdas presē parādījās daži draugu un paziņu nekroloģi, bet Latvijā par viņu nerakstīja.³¹ Nelielu padomju propagandas preses uzmanību Alfrēda Vintera personība piesaistīja 1960. gadā, kad viņš viesojās Rīgā pēc 14 gadu prombūtnes trimdā Zviedrijā,³² taču nekādas plašākas viņa darbības analīzes nebija. Pirmie raksti sāka parādīties tikai 80. gadu otrajā pusē, atgādinot, par šādu kultūrvēsturisku elementu eksistenci.³³ Raksti bija virspusīgi un nekritiski Vintera un Brāļu Laivinieku darba un dzīves pārstāsti, kam raksturīga neprecizitāte. Par vienu no šā brīža zinošākajiem Alfrēda Vintera daiļrades pētniekiem var uzskatīt skaņu plašu kolekcionāru un vēstures entuziastu Ati Gunivaldi Bērtiņu. Pēc viņa apkopotajiem materiāliem, galvenokārt preses ziņām, var aptvert Vintera darbības kopainu, tomēr daudz būtiskas informācijas joprojām trūkst. 20. gs. 90. gadu vidū Bērtiņš izteica pārmetumu, ka vēsturnieki vēl nav ķērušies klāt Vintera pētniecībai.³⁴ Jāsaka, ka pēc piecpadsmit gadiem šis jautājums joprojām ir aktuāls un tālu uz priekšu nav pavisāzījies, izņemot dažas publikācijas, kas bija veltītas Vintera simtgadei 2008. gadā. Amerikā dzīvojošais Ivars Bolgzds latviešu laikrakstā „Laiks” publicēja detalizētu Vintera mūzikas kapelas darbības un attīstības apskatu,³⁵ bet LU Vēstures un filozofijas fakultātes profesors Antonijs Zunda Alfrēda Vintera darbību trimdā aplūko no LPSR ārlietu ministrijas prizmas.³⁶ Nedrīkst aizmirst arī muzikoloģes Daigas Mazvērsītes publikāciju „Rīgas Laikā”³⁷, kas tapusi sadarbībā ar Ati Bērtiņu un Vintera meitu Dzintru Vinteri. Tā ir līdz šim apjomīgākā biogrāfiskā publikācija par A. Vinteru, kas ietver arī viņa darbību trimdā. Tomēr šo rakstu aizēno publicistikai raksturīgā tendenciozā emocionalitāte, lielu uzmanību pievēršot privātajai dzīvei un sīkām detaļām, kas interesanti aprakstītas, tomēr nepaplašina jau zināmo avotu bāzi, nesniedz jaunus secinājumus, bet tikai atspēko padomju laiku uzskatus.

Populārzinātniskā literatūra: Aivars Jansons ir šobrīd vienīgais zināmais Brāļu Laivinieku pētnieks, kas publicējis vairākus rakstus un nelielu grāmatiņu „Garu, garu, uzmet

³¹ Ģērmanis, U. Klusi kokle iz rokām tam slīd. *Latvija*, 1976, 13. novembris

³² Darkevics, A. „Trīs vītušas rozes” un ilgas pēc dzimtenes. *Dzimtenes Balss*, 1960, Nr. 88

³³ Jansons, A. Bedriņš un Fricis – Brāļi Laivinieki. *Literatūra un Māksla*, 1989, 22. aprīlī, 32.lpp.; Strelēvics, L. Rudzupuķu klēpis Alfrēdam Vinteram. *Latvijas Jaunatne*, 1990, 28. marts

³⁴ Bērtiņš, A. Reiz spēlēja muzikanti. *Lauku Avīze*, 1996, 21. jūnijs

³⁵ Bolgzds, I. Mūzika mīlai un jaunībai. *Laiks*, 2008, 11.oktobris

³⁶ Zunda, A. Zivēta un Vintera „projekti”. *Latvijas Avīze*, 2008, 15. septembris

³⁷ Mazvērsīte, D. Kā var aizmirst. *Rīgas Laiks*, 2009, Nr. 10

garu. Brāļu Laivinieki un to dziesmu tekstu autors Jēkabs Jansons”³⁸, kurā ietvertas pazīstamo kupletistu notīm un dziesmu tekstiem, ko sarakstījis grāmatas autora tēvs Jēkabs Jansons - Saiva. Jūtams trūkums ir autora nezinātniskā pieeja, neatsaucoties uz vēstures avotiem. Tas liedz precīzi datēt notikumus un faktus. Jāatzīst, ka tieši uz šajā grāmatā atrodamo informāciju balstās arī citi publikāciju autori. Daļu no Aivara Jansona grāmatā minētā maģistra darba autoram izdevās pierādīt, balstoties uz 30. gadu preses ziņām. Dzejnieka Jāņa Petera grāmatā, kas izdota 1982. gadā³⁹ ir salīdzinoši plaši apskatīta 30. gadu mūzikas dzīve, atzīmējot arī Alfrēda Vintera darbību un Brāļus Laiviniekus, taču šim darbam raksturīga padomju noliedzošā attieksme pret vieglo mūziku un 30. gadu izklaides mūziku vispār, izvairoties no dziļākas analīzes. Maģistra darba izstrādē tika izmantoti arī vairāki darbi, kas saistīti ar socioloģiskiem pētījumiem un analīzi.⁴⁰ Šie darbi bija svarīgi teksta satura analīzes jeb kontentanalīzes pamatprincipu izmantošanā, bet nekas fundamentāls no tiem darbam aizgūts netika. 30. gadu mūziķis un rakstnieks Knuts Lesiņš 1939. gadā apkopoja iepriekšējos gados publicētās pārdomas par vieglās mūzikas lomu sabiedrībā, pievienojot kā atsevišķu nodaļu grāmatai par slaveniem latviešu akadēmiskiem mūziķiem.⁴¹ Darbs ir vērtīgs tieši izpratnē par vieglās un nopietnās mūzikas attiecībām, akademiķu attieksmi pret sabiedrības izklaides vēlmēm.

Uzziņu literatūra Populārās mūzikas definēšanai darbā tika izmantotas dažādas mūzikas terminoloģijas enciklopēdijas un enciklopēdiskās vārdnīcas, piemēram, vācu mūzikas vēstures enciklopēdija „Die Musik in Geschichte und Gegenwart”⁴², kurā paustie uzskati jau ir zināmā mērā novecojuši, tomēr izmantotie fakti un terminoloģija ir korekti. Uzziņu literatūras sniegtā informācija deva priekšstatu par autoru izpratni, ka Alfrēds Vinters un Brāļi Laivinieki bija populāri 30. gadu vieglās mūzikas izpildītāji.⁴³

---

³⁸ Jansons, A. *Garū, garū, uzmet garū. Brāļu laivinieki un to dziesmu tekstu autors Jēkabs Jansons*. Rīga: Rasa ABC, 2004.

³⁹ Peters, J. *Raimonds Pauls: Versijas, vīzijas, dokumenti*. Rīga: Liesma, 1982.

⁴⁰ Kroplijs, A., Raščevska, M. *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs. 2. izdevums*. Rīga: Raka, 2010.; Mārtinsone, K. (sast.) *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Rīga: Raka, 2011.

⁴¹ Lesiņš, K. *Problēmas un sejas latviešu mūzikā*. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1939.

⁴² Blume, F. *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*. Keesel: Rasch – Schneider von Wartensee, Band 11, 1989.

⁴³ Jubels, H. (atb. red.) *Latvijas enciklopēdija. 2. sēj.* Latv – Roja. Rīga: Valērija Belakoņa izdevniecība. 2007, 803. lpp.

1. POPULĀRĀS MŪZIKAS NOZĪME LATVIJAS KULTŪRĀ

20.GS. 30. GADOS

30. gadu Latvijas kultūrvidē nebija viendabīga, kaut vai runājot tikai par latviešiem. Oficiālā un vēlamā kultūra ne vienmēr lielām sabiedrības masām šķiet vispieņemamākā, jo tā nav interesanta vai arī to vienkārši nesaprot. Pretrunas starp akadēmiķiem un sabiedrības lielāko daļu, garīgā un kulturālā pretruna starp lauciniekiem un pilsētniekiem, kas izpaudās dažādās dimensijās,⁴⁴ bija laikmeta realitāte. „Publikācijās 20., 30. gados dominēja elitārā kultūra, jo nebija smalkais stils runāt vai rakstīt par „zemo” kultūru. To ļoti nekritizēja, bet autoritārajā posmā mierīgi un mērķtiecīgi cenzēja.”⁴⁵ Svarīga ir arī mūzikas terminoloģija un 30. gados lietotie jēdzieni šlāgeris, deju mūzika u.c. Muzikoloģe Ingrīda Zemzare vēl padomju laiku publikācijās mēdza lietot apzīmējumu „masu, populārā jeb vieglā mūzika” kā vienu jēdzienu, neakcentējot atsevišķu jēdzienu definīcijas.⁴⁶ Tas šķiet loģiski, jo starpkaru kultūra bija masu kultūra, pietam tā tika pieaugoši kontrolēta „no augšas”.⁴⁷

1.1 Populārā mūzika un šlāgeris

Maģistra darba nosaukumā un arī pētījumā visplašāk izmantotais jēdziens ir „populārā mūzika”. Par populāro mūziku mēdz runāt sākot ar 19. gadsimtu, ar to saprotot mūziku, kas paredzēta lielu masu izklaidei un patēriņam. Sākotnēji tās būtība bija muzikāli neizglītotās sabiedrības daļas vajadzību apmierināšana. Gan dažādu autoru, gan mūzikas leksikonu skaidrojumos valda uzskats, ka jēdzienu ir grūti definēt, bet tas var tikt attiecināts uz moderno Eiropas un Amerikas sabiedrību.⁴⁸ Populārā mūzika sevī var ietvert dažāda žanra mūziku, jo galvenais ir tās spēja izplatīties masās. Šo amerikānisko terminu var pielāgot atkarībā pēc situācijas. Arī tā dalījums var variēt, atkarībā no mūzikas teorētiķu teiktā, izdalot atsevišķi vai apvienojot vieglo mūziku, deju un izklaides mūziku, fona mūziku un citas.⁴⁹ Ja termins tiek pielāgots mūzikas uzdevumam un funkcijai, tad gan šlāgeris, gan deju mūzika, gan kupleja var būt populāra, ja izpilda savu uzdevumu un reālajā dzīvē uzrunā pietiekoši lielu klausītāju

⁴⁴ Stranga, A. *LSDSP un 1934. gada apvērsums. Demokrātijas likteņi Latvijā*. Rīga: Preses Nams, 1994, 8. lpp.

⁴⁵ Viķe – Freiberga, V. *Kultūra un latvietība*. Rīga: Karogs, 2010, 44. lpp.

⁴⁶ Zemzare, I. Par žanru tipoloģiju. Grām: Darkevics, A. (red.) *Latviešu Mūzika XVII*. Rīga: Liesma, 1985, 49. lpp.

⁴⁷ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009, 40. lpp.

⁴⁸ Sadie, S.(ed.) *Dictionary of Music and Musicians*. Vol.20 Pohlman – Recital, P. 128.

⁴⁹ Wicke, P., Ziegenrücker, W. *Rock, Pop, Jazz, Folk: Handbuch der populäre Musik*. Leipzig: Deutscher Verlag für Musik, 1987, S. 360.

loku.⁵⁰ Populārajā mūzikā svarīgs ir tēmu nozīmīgums un atpazīstamība, kur dominē lirika, kas ir personiski atpazīstama mērķa auditorijai.⁵¹ Mūzikas radīšanas brīdī nevar pateikt, vai tā būs populāra mūzika, kaut arī tāds ir autora mērķis. Popularitāti nosaka sociālie faktori, mūzikā pausto ideju aktualitāte. Populārās mūzikas estētiku bieži nosaka emocionāls saviļņojums, aizkustinājums.⁵² Īpaši tas attiecas uz kupleju, kas pēc definīcijas pieprasa trāpīgi akcentēt aktuālo. Kuplejas galvenā iezīme ir spēja reaģēt uz sabiedrisko notikumu vai sabiedrības noskaņojumu pret to. Vēsturiski kupleja kā atsevišķs žanrs attīstījās no teātra muzikālajiem uzvedumiem jeb teātru divertismentiem 19. gs. 30. gados. Populārākās dziesmas tika pārņemtas sabiedrības mutvārdos un pierakstos, iegūstot popularitāti, kas bija neatkarīga no sākotnējā uzveduma. Vokālajām dotībām ne 19. gadsimtā, ne arī 20. gadsimta pirmajā pusē nebija nozīmes, jo tās izpildīja aktieri, uzsverot tekstu un intonācijas daudzveidību.⁵³ Kuplejas saturu pamatā veidoja satīriskā sabiedriskās iekārtas kritika, 19. gadsimtā tie bija aristokrāti, biržas darboņi, ierēdņi.⁵⁴ Brāļu Laivinieku daiļrade 20., 30. gados iezīmēja tipisku, klasisku kuplejas izpildījumu, ironiski veidojot dziesmās un rečitātvā dialogu par sabiedriskām tēmām.

Sabiedrības uztverē nereti tiek jaukti vai pārklājas vairāki termini – ziņģe, kupleja, sadzīves dziesmiņa, ar ko saprotot tautā zināmu melodiju ar laicīgu tekstu. Vārds ziņģe, kā aizguvums no vācu valodas, saistās ar Gotharda Fridriha Stendera laicīgo dzeju 18. gadsimta beigās. Vienkāršoti skaidrojot, pamatideja ir līdzīga vēlāko laiku kuplejām, kad „tautā zināmam melnīnam” pielāgoja lokalizētus tekstus. Tomēr ziņģe ir hronoloģiski attiecināma tikai uz laikposmu, kas ilgst visu 19. gadsimtu un līdz 20. gadsimta sākumam, bet kuplejas kā kino divertismenti un atsevišķs žanrs turpināja attīstīties, iegūstot jaunus izplatības veidus – radio un skaņuplatēs. Par šlāgeri tā vēlākajā izpratnē Latvijas teritorijā 19. gadsimtā nerunāja.⁵⁵ Vārda „šlāgeris” lietojums ir ļoti plašs un ne vienmēr precīzi izskaidrojams. Mūsdienās šis termins tiek attiecināts uz zemas kvalitātes vieglo mūziku, arī uz 30. gadu populāro latviešu mūziku. Brīvā tulkojumā no vācu valodas „Das Schlager” to var tulkot kā „grāvējs”, „ejoša prece”, kas atvasināts no vārda „Der Schlag” – belziens, sitiens. 30. gadu Latvijā kā sinonīmus lietoja terminus „šlāgers”, „šlāgeris”, „grāvējs”, ar ko saprata gan zemas kvalitātes mūziku, ko pārņēma un lokalizēja, iespaidojoties no Vācu kino un skaņu platēm, gan arī ārzemju filmas un jebkuru citu populāru izklaidi, ko uzskatīja par neintelektuāli vai

⁵⁰ Wicke, P., Ziegenrucker, W. *Rock, Pop, Jazz, Folk: Handbuch der populäre Musik*. S. 361.

⁵¹ Zemzare, I. Par žanru tipoloģiju. Grām: Darkevics, A. (red.) *Latviešu Mūzika XVII*. Rīga: Liesma, 1985, 44. lpp.

⁵² Zemzare, I. Par vieglās mūzikas funkcionēšanu sabiedrībā. Grām: Giils, N. (red.) *Kultūra un sabiedrība*. (kultūras socioloģijas jautājumi). Rīga: Liesma, 1979, 102. lpp.

⁵³ Černovs, A., Bjaliks, M. *Par vieglo mūziku, dzeju un labu gaumi*. Rīga: Liesma, 1967, 58. lpp.

⁵⁴ Černovs, A., Bjaliks, M. *Par vieglo mūziku, dzeju un labu gaumi*, 59. lpp.

⁵⁵ Johansons, A. *Vēsturiskā ziņģu grāmata*. Ņujorka: Grāmatu Draugs. 1967, 8. – 11. lpp.

nevērtīgu. Vispārpieņemtā šlāģera definīcija nosaka, ka termins attiecas uz mūziku. Šlāģera dziesma ir zemas mākslinieciskas vērtības, visbiežāk deju mūzika ar dziedāšanu, kuras popularitāte ir īslaicīga.⁵⁶ Alfrēda Vintera un Brāļu laivinieku populārākās dziesmas visumā atbilst definīcijai, taču laika gaitā tās nezaudēja aktualitāti un turpināja apmierināt sabiedrības muzikālo gaumi. Šlāģera vēsture un vārda „šlāģeris” vēsture sniedzas līdz 19. gs. 80. gadiem, kad Vīnē pirmo reizi ar to apzīmēja popularitāti guvušu vieglo mūziku no teātra izrādēm un operetes. Laika gaitā, akadēmiķu spiediena ietekmē, apzīmējums „šlāģeris” ir ieguvis izteikti negatīvu nozīmi, savas zemās mākslinieciskās kvalitātes dēļ, taču sākotnēji to varēja uzskatīt par sasniegumu, ja, piemēram, laikraksts kādu melodiju nodēvēja par šlāģeri, jo tas nozīmēja, ka dziesma ir populāra. 20. gs. 20. gados termins attīstījās saistībā ar filmu mūziku, kas masu produkcijā ieguva līdz tam nepieredzētu popularitāti plašās masās.⁵⁷ Šlāģera būtība ir vienkāršums, kontakts ar klausītāju, atpazīstams valodas un jēdzienu lietojums, teicieni, atskaņas. Latvijā pats termins, kā arī izpratne par tā jēgu ir jāsaista ar vācu kultūras telpu, ar vāciski runājošo zemju muzikālās gaumes un tendenču pārņemšanu. Mūsdienu autors un mediju eksperts Sergejs Kruks uzskata, ka Latvijā nav nostabilizējusies žanru tipoloģija attiecībā uz dziesmām ar laikmetīgu saturu, tāpēc reizēm populāras dziesmas arī sauc dažādi – gan par kuplejām, tingeltangeļiem, šlāģeriem, grāvējiem.⁵⁸ Padomju laikā muzikologi populāro mūziku dēvēja par triviālmūziku, kas nešaubīgi tika vērtēta kā banāla, triviāla, novalkāta, protams, nevērtīga, jo muzikologu uztverē tās kompozīcija nepakļāvās nopietnai analīzei. Nozīme ir tikai teksta funkcijai.⁵⁹ Muzikoloģe Ingrīda Zemzare uzskata, ka dziesmas teksts kļūst triviāls un bezjēdzīgs, kad tas zaudē aktualitāti, izrauts no konteksta un zaudējis funkcionalitāti.⁶⁰ Tāpēc ir svarīgi dziesmu tekstu analizēt tieši sabiedrības norišu kontekstā, sociālpolitisko notikumu kontekstā. „Sadzīves mūzikai ir nozīme masu dzirdes pieredzes veidošanā. Tajā aplūkoto sabiedrības kultūras situāciju zināmā mērā varam raksturot kā krīzes situāciju – esošās formas neapmierina pieprasījumu pēc jauna estētiski emocionāla satura. Rodas jauni žanri, kuri pilnveido tradicionālos žanus.”⁶¹

30. gadu Latvijā, tāpat kā iepriekš, bija ierasta prakse populārām Eiropas melodijām pierakstīt latvisku tekstu, tieši tulkojot no oriģināla vai lokalizēti pielāgojot vietējam klausītājam interesējošus vārdus. Dažādos šlāģeru apkopojumos varēja iegādāties drukātā

⁵⁶ *Latvijas Padomju enciklopēdija*. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 9.sēj., 1987, 419. lpp.; Švābe, A. *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 17. sēj., 21. sēj., 1305. lpp.

⁵⁷ Blume, F. *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*. Keesel: Rasch – Schneider von Wartensee, Band 11, 1989, S. 1738

⁵⁸ Kruks, S. *Par mūziku, skaistu un melodisku: padomju kultūras politika, 1932 – 1964*. Rīga: Neptuns, 2008, 57.

lpp

⁵⁹ Zemzare, I. Par vieglās mūzikas funkcionēšanu sabiedrībā. Grām: Giils, N.(red.) *Kultūra un sabiedrība*. (kultūras socioloģijas jautājumi). Rīga: Liesma, 1979, 94. lpp.

⁶⁰ Zemzare, I. Par vieglās mūzikas funkcionēšanu sabiedrībā, 94. lpp.

⁶¹ Turpat, 95. lpp.

veidā kā dziesmu grāmatas, kas apvienoja gan tulkotus šlāgerus, gan tautas apziņā veidojušās vietējās dziesmas, tautas dziesmu popurijus un kompilējumus ar vecām ziņģēm un tautā iecienītiem melodiņiem.⁶² Šīs grāmatiņas kalpoja gan kā reklāmas materiāls, piemēram, kupletista Jāņa Āres „Modernie šlāgeri un dziesmas”⁶³, kur katrai dziesmai arī pierakstīts, kādas firmas skaņuplatēs tā iedziedāta. Tādejādi, zinot melodijas, atlika vien iegādāties šādu grāmatiņu, kas varēja nebūt biezāka par 20 lapām, lai varētu dziedāt populāros šlāgerus, nepērkot plati, kas 30. gadu sākumā vēl bija salīdzinoši dārgi.⁶⁴ Vietējo kupletistu izpildītās dziesmas 30. gadu sākumā izdeva krājumā „Vētras dziesmas”⁶⁵, kurā bija ietvertas kuplejas arī no Brāļu Laivinieku repertuāra. 30. gadu otrajā pusē arī Alfrēds Vinters izdeva ne tikai dziesmu grāmatas, bet arī notis ar klavieru un akordeona aranžējumiem, kas muzikāli izglītotajiem piedāvāja iespēju melodijas izpildīt pašiem.⁶⁶(skat. 1. pielikuma 2. attēlu) Mūziķis un publicists Knuts Lesiņš 1939. gadā rakstīja par Latvijas mūzikas dzīvi, šlāgeru lokalizēšanu un to popularitāti laukos, ko nosauca par „internacionālu bezgaumības jūkli”.⁶⁷ Arī 20. gadsimta otrās puses, mūsdienu dzejnieks Jānis Peters padomju laikā uzskatīja, ka 30. gados latviskums bija tikai šķietams, jo vienīgais latviskais bija ārēji latvisks teksts. Īpaši neiedziļinoties, autors apgalvoja, ka melodijas bija zagtas.⁶⁸ Jāsecina, ka attiecībā uz mūzikas popularitāti un to, kurā brīdī dziesma kļūst par šlāgeri, skaidrības nav. Saglabājas uzskatu plaša starp akadēmiskās mūzikas eliti un šlāgermūzikas izpildītājiem. Vieni ar to apzīmē sliktu mūziku, bet otriem tas ir sasniegums. Tas ir gaumes jautājums.

1.2 Muzikālā gaume: vieglā un nopietnā mūzika

Latvijā kopš 20. gadsimta 60. gadiem var runāt par mūzikas socioloģiju, tomēr mūzikas vēsture sociālā kontekstā nav spējusi radīt interesi pētnieku vidū. Muzikologi un sociologi nodarbojas ar gaumes jautājumiem. Mūzika tiek uzskatīta par komunikāciju, kurā sociologi dziļāk neiedziļinās, uztverot mūziku par socioloģisku organismu, kas atšķiras dažādās sabiedrībās un sabiedrības grupās. Turpretī muzikologi neizrāda interesi par vieglo mūziku un tās vēsturi.⁶⁹ Latvijā nav vienprātības un precizitātes vieglās mūzikas žanru tipoloģijā, kas sarežģī dažādu terminu lietojumu. Tendence, nerakstīt par vieglo mūziku akadēmiski,

⁶² Jāņa Āres *modernie šlāgeri un dziesmas*. Rīga: Iespiedums, 1930.; Jātņieks, G. *Daugaviņa, māmuliņa dziesmas un šlāgeri*. Rīga: Latgrāmata, 1934.

⁶³ Jāņa Āres *modernie šlāgeri un dziesmas*. Rīga: Iespiedums, 1930.

⁶⁴ Biezākās dziesmu grāmatās varēja vienkopus sastapt karavīru dziesmas, studentu dziesmas, galda dziesmas, kas tautā zināmas un kuru izcelsme un autori vēl šobrīd nav precīzi izpētīti.

⁶⁵ Sulģis, A.(sast.) *Vētras dziesmas. 4. papildinātais izdevums*. Rīga: E. Pīpiņa un J. Upmaļa spiestuve, 1930.

⁶⁶ *Mīlai un jaunībai. Alfrēda Vintera populārākās melodijas*. Rīga: Akords, 1938.

⁶⁷ Lesiņš, K. *Problēmas un sejas latviešu mūzikā*. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1939, 172. lpp.

⁶⁸ Peters, J. *Raimonds Pauls: Versijas, vīzijas, dokumenti*. Rīga: Liesma, 1982, 72. lpp

⁶⁹ Vītoliņš, V. Mūzikas socioloģijas aktuālās problēmas. *Literatūra un Māksla*, 1970, 10. janvāris

saglabājas arī mūsdienās. Tāpēc darba autora pienākums ir skaidrot literatūrā un avotos lietotos jēdzienus.

Viena no kategorijām, kā uztvert mūziku, ir mūzikas žanrs. Par mūzikas žanru parasti uzskata skaņdarbu veidu, kas radies saskaņā ar noteiktu dzīves vai māksliniecisko funkciju un vieglās mūzikas funkcija ir izklaidēt. Ingrīda Zemzare izsaka apgalvojumu, ka atšķirību starp vieglo un nopietno mūziku ikdienā nosaka tie, kam nav muzikālas izglītības, tāpēc nav jābrīnās, ka mūzikas teorijā tik grūti definēt atšķirību starp vieglo un nopietno.⁷⁰ Viegļās mūzikas vienveidību nosaka tās uzdevums – izklaidēt, radīt dzīves tīksmes atmosfēru, padarīt patīkamu brīvā laika ritējumu.⁷¹ 30. gadu kultūrvīdē un publicistikā ir ļoti maz personību, kas konstruktīvi un analītiski pievērsās vieglās, populārās mūzikas jautājumiem. Viens no tiem bija jau minētais Knuts Lesiņš (1909 – 1999), kurš veltīja vairākas publikācijas vieglās un nopietnās mūzikas attiecībām un problēmām. Viņš vēlējās vārst uzmanību uz to, ka labi koncerti ir vāji apmeklēti, bet sabiedrība „apmierina savas prasības ar populāru, lētu viendienu mūziku”.⁷² 1935. gadā viņš izvērsa vairākus būtiskus jautājumus „Mūzikas Apskatā”. Mūziķis nosodīja profesionālo dziedātāju, operas solistu piedalīšanos šlagermūzikas ierakstos, uzskatot to par nodevību pret mūziku, kā arī klausītāju muzikālās gaumes „šķobišanu”, pamatojoties uz to, ka „muzikāliju veikalos” varēja iegādāties plates gan ar slavenu dziedoņu izpildītājiem šlageriem, gan operu ārijām. Viņaprāt, tas bija profesionālās ētikas pārkāpums, slēpjoties aiz vēlmes nopelnīt.⁷³ Uz šiem apvainojumiem „Brīvajā Zemē”, atbildēja ievērojamais operas dziedātājs un arī 30. gados iecienīts vieglās mūzikas dziesmu izpildītājs Mariss Vētra, uzsverot, ka vieglā mūzika nav tas pats, kas slikta mūzika.⁷⁴ Faktiski, operas solistu aizraušanos ar šlageru dziedāšanu pārmeta arī vēlāk padomju gados un tuvāk mūsdienām, ar vienu atrunu, ka operas solistu izpildītais šlageris bija gaumīgi izpildīts, kas radīja tuvību ar tautas visdziļākajiem slāņiem.⁷⁵ Lesiņš vainoja diletantus par to, ka tie jauc jēdzienus „vieglā mūzika” un „slikta mūzika”, savukārt pretējā frontē, viņaprāt, bija mūziķi, kas visu vieglo mūziku uzskata par sliktu, kas arī nav tiesa, jo „labi tehniski komponēts Vīnes valsis ir laba mūzika, bet viegla, jo nav mākslinieciski dziļas individualitātes[.]”.⁷⁶ Jebkurš radošs masu vai sadzīves žanra traktējums izteic „sava laikmeta estētiskās tendences”.⁷⁷

⁷⁰ Zemzare, I. Par žanru tipoloģiju. Grām: Darkevics, A. (red.) *Latviešu Mūzika XVII*. Rīga: Liesma, 1985, 49. lpp.

⁷¹ Klotiņš, A. *Mūzika un idejas*. Rīga: Liesma, 1987, 256. lpp.

⁷² Lesiņš, K. Daži grūti jautājumi. Profesionālā ētika. *Mūzikas Apskats*, 1935, Nr. 6/7, 172. lpp.

⁷³ Turpat, 172., 173. lpp.

⁷⁴ Bērtiņš, A., G. Dziesmas – kā liepas, ozoli un rudzupuķes. *Latvijas Avīze*, 2008, 15. septembris

⁷⁵ Peters, J. *Raimonds Pauls: Versijas, vīzijas, dokumenti*. Rīga: Liesma, 1982, 70., 72. lpp.

⁷⁶ Lesiņš, K. *Problēmas un sejas latviešu mūzikā*. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1939, 170. lpp.

⁷⁷ Zemzare, I. Par žanru mijiedarbību. Grām: Darkevics, A. (red.) *Latviešu Mūzika XIII*. Rīga: Liesma, 1978, 24. lpp.

Padomju laikā autori uzskatīja, ka ar tango un fokstrotu mūzikā iezīmējas izlaidība, vēlme izrauties no vienmuļā dzīves ritējuma.⁷⁸ 20. gs. sākumā no Amerikas Eiropā atgriezās tango, fokstrots. Šie ritmi bija raksturīgi arī Alfrēda Vintera mūzikai.⁷⁹ Mūzikas vēsturnieks, muzikologs Arnolds Klotiņš savulaik uzskatīja, ka populārajā mūzikā ir sentimentālisms un melodrāma – saskaldītās apziņas reprezentanti, kas raksturīgi t.s. zemo žanru sfērai.⁸⁰ 20. gadu vieglā mūzika pārtvēra psiholoģiskos pretstatus, ar ko pirms tam nodarbojās nopietnā mūzika.⁸¹ Šos pretstatus pielāgoja specifiskajām vajadzībām – izklaidei un hedonismam. Izzuda distances sajūta starp reālo un ideālo, starp vēlamo un esošo. Ērtums un pašapmierinājums. Šlāgeri piepildīja saldākos sapņus un piesildīja skaistākās ilūzijas. Vieglā mūzika kļuva par dzīves tīksmes un bezrūpības katalizatoru.⁸² Arnolds Klotiņš rakstīja, ka līdz 30. gadu vidum vieglā mūzika tika uzskatīta par oficiālajai ideoloģijai nepakļāvīgu, jo tā netika pastiprināti ierobežota un cenzēta. Tai bija sociālā funkcija, jo tā spēlējās ar vērtībām, intīmām jūtām.⁸³ Vieglās mūzikas lirika tiek saistīta ar „zudušās paaudzes” garīgo sakropļotību pēc Pirmā pasaules kara un viltus vērtībām – mīlestību, uzticību, draudzību, „intīmiem priekiem”.⁸⁴ Sociālās vēstures pētniece Ineta Lipša uzskata, ka „zudusī paaudze” ir tikai viena grupa no divām. Otra grupa bija 20. gs. sākumā dzimušie un karā emocionāli traumētie bērni, ko viņa dēvē par „šaubīgo jeb nervozo paaudzi”. Tā bija jūtīga pret sociālajām un politiskajām netaisnībām un bija gatavi mirt dēļ nelaimīgas mīlas vai naudas trūkuma.⁸⁵

Katrā laikmetā ir atšķirīgi priekšstati par labu un sliktu gaumi. Tos nosaka gan šķiriska piederība, gan personiskā gaume un kultūras līmenis.⁸⁶ „[...]vairumam ļaužu vienkāršas, izklaidējošas, konkrētas un praktiskas lietas ir tuvākas nekā izsmalcinātas un šauri specializētas intelektuālas abstrakcijas.”⁸⁷ Vieglā un nopietnā mūzika. Gan viena, gan otra var būt populāra, ja to saprot klausītājs, bet svarīgi, lai klausītājs būtu muzikāli izglītots un spētu atšķirt labu mūziku no sliktas. Muzikālās gaumes jautājums nekad nezaudēja aktualitāti. 30. gadu diskusijas izcēla muzikālās izglītības nozīmi un gaumes uzlabošanas iespējas sabiedrībā. Akadēmiķi uzskatīja, ka profesionāli spēj atšķirt vērtīgu mūziku un neklausīties sliktu mūziku

⁷⁸ Černovs, A., Bjaliks, M *Par vieglo mūziku, džezu un labu gaumi*, 64. lpp.

⁷⁹ Klotiņš, A. *Mūzika un idejas*. Rīga: Liesma, 1987, 240. lpp.

⁸⁰ Klotiņš, A. *Mūzika un idejas*, 242. lpp.

⁸¹ Klotiņš, A. *Mūzika un idejas*, 244. lpp.

⁸² Turpat, 245. lpp.

⁸³ Turpat, 246. lpp.

⁸⁴ Turpat, 247. lpp.

⁸⁵ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009, 144. lpp.

⁸⁶ Viķe – Freiberga, V. *Kultūra un latvietība*. Rīga: Karogs, 2010, 188. lpp.

⁸⁷ Viķe – Freiberga, V. *Kultūra un latvietība*, 193. lpp.

izklaidei, bet „nemūziķi” bija vieglāk pakļaujami šļāgera nelabvēlīgajai ietekmei, liekot to uztvert kā vienīgo laika kavēkli.⁸⁸

Ne tikai 30. gados, bet jau iepriekš vārds „moderns” izraisīja dažādu sabiedrības reakciju, bieži negatīvu. Jaunas tendences negribēja pieņemt, tikai tāpēc vien, ka tās atšķīrās no iepriekš pieņemtā. Pieaugošais nacionālisms uzstāja izvairīšanos no visa svešā, no Eiropas „šļāgeru kultūras” nelabvēlīgās ietekmes. Īpaši negatīvu pieskaņu sauklis „šļāgeru kultūra” ieguva pēc Kārļa Ulmaņa autoritārā apvērsuma, kad par to runāja dažādās kultūras jomās. „[...]Rīgas mūzikas mīļotāji grib ticēt jaunajai gribai, jaunajiem mērķiem un domām[...], ka arī „Baltajā namā” ir iestājies 15. maijs.”⁸⁹ Tika definētas vairākas problēmas, kas satrauca akadēmiķus. Viena no tām bija jaunatnes gaumes audzināšana. Otra – skaņas iekārtu, radio, pianolu un gramofonu attīstība ar saukli, „mašīna stājas cilvēka vietā”⁹⁰. Trešā problēma bija ārzemju šļāgeru nelabvēlīgā ietekme uz sabiedrību, īpaši zemākiem un neizglītotākiem slāņiem, kas nespēja noteikt mūzikas kvalitāti. Viena no mūzikas lomas un mērķu uzstādītājiem starpkaru Latvijā bija komponiste, literāte, dziedātāja Paula Līcīte(1889. – 1966.), kas 20. gs. 20. gadu beigās izvirzīja ideju par mūzikas sabrukumu, ko raksturo vecas un mazvērtīgas mūzikas atdzīvināšana. Viņaspārāt, to darīja teorētiski un mūzikas vēsturnieki.

Kā otru mūzikas kvalitātes krišanās iemeslu viņa minēja „mākslas rūpniecību”, kas rodas no tieksmes radīt par katru cenu, lai mūzika būtu lietderīga.⁹¹ „Ārzemju netalantīgie mūziķi sametas kopā un diktē „modi”⁹². Protams, tas ietekmēja vietējos diletantus, kas vēlējās līdzināties, ņēma melodijas no filmām vai Eiropas hītiem – šļāgeriem. Akadēmiķi arī rakstīja, ka cilvēkiem patīk viegli uztveramas melodijas, kas neprasa augstu muzikālu izglītību vai iepriekšēju sagatavotību, bet to var klausīties mājās, abonējot Radiofonu tikai par dažiem latiem vai klausoties pie draugiem, kas nemaksāja neko. 20., 30. gadu mijā Radio tika uztverts kā mūzikas krīzes cēlonis. Mūziķu vidū varēja dzirdēt apgalvojumus, ka kopš Radiofons ieviests, tas „atvelk” cilvēkus no koncertiem, jo var klausīties mājās.⁹³ „Visur atduramies uz mūzikas prostitūcijas augļiem – šļāgeriem. Riebīgas, slepeni – pornogrāfiska satura dziesmas piesātina atmosfēru.”⁹⁴ Līcītes secinājums bija tāds, ka tagadnes modernajā kultūrā daudz kas ir palicis par šļāgeri, viņas vārdiem sakot, „schlagwort – vārds, kas simulē lielu domu. Tā mākslā, tā politikā”.⁹⁵ Šļāgera teksts pēc būtības ir triviāls, „piesātināts ar ielas erotiku”⁹⁶. To

⁸⁸ Lesiņš, K. *Problēmas un sejas latviešu mūzikā*. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1939, 169. lpp.

⁸⁹ Dārziņš, V. Opera bez šļāgeru kultūras. *Rīts*, 1934, 26. augusts

⁹⁰ Līcīte, P. Mūzika tagadnes sabiedrībā un skolā. *Burtņieks*, 1928, Nr. 3, 222. lpp.

⁹¹ Līcīte, P. *Burtņieks*, 1928, Nr. 3, 223. lpp.

⁹² Turpat, 224. lpp.

⁹³ Turpat, 225. lpp.

⁹⁴ Turpat, 226. lpp.

⁹⁵ Turpat.

⁹⁶ Turpat, 227. lpp.

dēvēja par epidēmiju, kas pārņem visu sabiedrību. Arī kritika pret modernām dejām, ko visi zina un klausās. Tika uzsvērti arī džezbenda negatīvā ietekme, ka ritms un troksnis nomāc melodiju un piesedz tās muzikālo nabadzību.⁹⁷ Vairāki autori izteica pārmetumu, ka, ja tiek cenzēta, kritizēta un ierobežota pornogrāfiskas literatūras izplatība masās, tad kāpēc mūzika netiek cenzēta. Arī diletanti, kino divertismenti un kupletistu līmenis ir tas, no kā jāargā jaunatne.

Viens no faktos balstītiem Līcītes argumentiem bija kādas skolas aptauja, kur skolēniem jautāts, lai nosauc slavenus mūziķus. „Oskars Stroks – vietējais žīds, kas [...] pārpludina Rīgu ar šlāgeriem, modernām dejām un seklām dziesmām. Slavens skaņradis!”⁹⁸ Šis citāts precīzi ataino valdošo nosodījumu gan pret visu moderno, gan šlāgeri, radot izteikti rasistisku noskaņu. Vienā maisā muzikālās nabadzības ziņā tika bāzti humoristi, krievu un čigānu romances, ko uzskatīja ar vienlīdzīgu ar sēnalu un neķītro literatūru, uzsverot to, ka žanram nav nekādas estētiskas vērtības.⁹⁹

Mūzikas zinātnieks Jēkabs Vītoliņš (1898 – 1977), pievēršoties skaņu ierakstu jautājumam, uzsvēra, ka tam nav identitātes ar dzīvu skaņu. Gramofona plate padara pasaules mūziku pieejamāku, bet viņš atzina, ka par nopietno mūziku populārākas ir deju plates. Vītoliņš 20. gadu beigās uzskatīja, ka radio apdraud gramofonu kā tādu, jo līdz galam nebija izzinātas tā spējas un, ka radio pārraidījumi, ir „tuvāki tautai”.¹⁰⁰ Zinot tālāko skaņuplašu un radio attīstību, jāsaka, ka Vītoliņa pareģojums nepiepildījās. 30. gadu masu kultūra un Radiofons kā oficiālās ideoloģijas un labas gaumes audzinātājs iekaroja savu nišu, bet plates palika vieglākai mūzikai un akademiķu kritizētiem mūzikas diletantiem, ko radio atteicās atskaņot. Nedaudz vēlāk, 1932. gadā, komponists un mūzikas kritiķis Vidvuds Jurēvičs tolaik jaunajā žurnālā „Mūzikas Apskats” par radio rakstīja diezgan līdzīgi, ka tas audzina jauno inteliģenci. Arī viņš uzskatīja, ka skaņuplašu pieaugošā loma ļāva iepazīt slavenus virtuozus un Rietumeiropas māksliniekus, bet problēmu rada lielā izvēle starp vērtīgo no nevērtīgā, ko bieži klausītājs nespēj atšķirt.¹⁰¹ Jurēvičs puda arī uzskatu, ka radio atskaņotā mūzika ir jādala divās daļās: pielietojamā un ideālā. Deju mūziku, kas pārmērīgi iespaidojas no vācu šlāgermūzikas, viņš pieskaitīja pie pielietojamās, bet dziļāk tās vērtību viņš neanalizēja. Kā ideālo mūziku viņš izdalīja vieglo un nopietno. „Nenoliedzot vieglā žanra tiesības uz eksistenci, tomēr noteikti jāvēlas, lai tā ieņemtu radiofona programmās viņai atbilstošu vietu –

⁹⁷ Līcīte, P. Mūzika tagadnes sabiedrībā un skolā. *Burtnieks*, 1928, Nr. 3, 227. lpp.

⁹⁸ Līcīte, P. *Burtnieks*, 1928, Nr. 3, 231. lpp.

⁹⁹ Jurevičs, V. Mūsu radiofons un mūzika. *Mūzikas Apskats*, 1932, Nr. 2, 41. lpp.

¹⁰⁰ Vītoliņš, J. Mūzika un mašīna. *Burtnieks*, 1928, Nr. 3, 239. lpp.

¹⁰¹ Jurevičs, V. Mūsu radiofons un mūzika. *Mūzikas Apskats*, 1932, Nr. 2, 43. lpp.

mazāko daļu.[...] Nopietni iebildumi ceļami pret dažādiem šlāgeru un kupleju dziedoņiem.”¹⁰² Viņaprāt, Radiofona uzdevums ir popularizēt mūzikas attīstību.¹⁰³ Jurēvičs lietoja apzīmējumu „jautrā mūzika”, kuru raksturo kā seklu, viegli saprotamu, pielāgotu vidusmēra klausītāja prasībām un gaumei.¹⁰⁴ Tomēr šlāgeris, latviešu šlāgeris bija un ir populārs un patīk daudziem. Tas bija populārs tieši ideoloģiskā nozīmē, jo to nepieņēma izglītotā elite.¹⁰⁵

30. gadu vidū K. Lesiņš „uzbruka” deju mūzikai, ko nodēvēja par „Trojas zirgu”, ar kuras palīdzību slikta mūzika vienmēr mēģina iespraukties mūzikas mākslas tempļi.¹⁰⁶ Ar šo tēlaino salīdzinājumu viņš vainoja nevis klausītājus, bet tos, kas to rada. Viņš izvirzīja jautājumu, vai ir iespējams radīt nacionālu šlāgeri, nevis pārņemtu no Eiropas piemēriem. Lesiņa publikācijas atbilda laikmeta garam – visu latviskot. Balstoties uz relatīvi lielo šlāgera cienītāju skaitu, Lesiņš bija nobažījies, ka „importētā mūzika” pārņem vieglās mūzikas nišu, īpaši laukos, kur „tos tulko muļķīgā veidā latviešu mēlē”.¹⁰⁷ Šādas idejas radās nacionālisma uzplūdos, kā arī apzinoties realitāti, ka šlāgeri pēc būtības izskaust akadēmiķiem neizdosies un varbūt tas arī nav vajadzīgs. 30. gados kā Latvijas akadēmiskās mūzikas uzdevums tika izvirzīta profesionālu mūziķu piesaistīšana vieglākiem mūzikas žanriem, piemēram, lai rastos latviska, kvalitatīva deju mūzika. Ulmaņa režīma laikā uzplaukstošā ksenofobija ierobežoja sabiedrības gaumes attīstību un daudzveidību.¹⁰⁸ Arnolds Klotiņš uzskata, ka to, kāda mūzikas gaume ir klausītājam, nosaka mūzikas vide, kurā tas ir audzis. Ja tā ir nopietnā mūzika, tad ir loģiski, ka vieglā mūzika tiek uztverta negatīvi. Viņaprāt, to nosaka vecums, izglītība, muzikālā sagatavotība u.tml.¹⁰⁹

1.3 Skaņuplašu fabrikas Bellaccord – Electro darbība un Radiofona loma 30. gadu vieglās mūzikas popularizēšanā

Bellaccord – Electro skaņu plašu fabrika darbu uzsāka 1931. gada 16. novembrī Rīgā, Kalnciema ielā 40, kur īrēja telpas no zviedru akciju sabiedrības „Lukss”.¹¹⁰ Darbnīcā bija uzstādītas 11 mašīnas un nodarbināti 14 strādnieki. Firmas veikals atradās Rīgā, Grēcinieku ielā 25, ar filiāli Liepājā. 30. gadu sākumā vienīgā skaņu studija Rīgā bija Rīgas Radiofonā,

¹⁰² Jurevičs, V. *Mūzikas Apskats*, 1932, Nr. 2, 41. lpp.

¹⁰³ Turpat, 44. lpp.

¹⁰⁴ Turpat, 41. lpp.

¹⁰⁵ Kruks, S. *Par mūziku, skaistu un melodisku: padomju kultūras politika, 1932 – 1964*. Rīga: Neptuns, 2008, 55. lpp.

¹⁰⁶ Lesiņš, K. Daži grūti jautājumi. Vai mums vajadzīgi šlāgeru komponisti un sava deju mūzika? *Mūzikas Apskats*, 1935, Nr. 5, 143. lpp.

¹⁰⁷ Lesiņš, K.. *Mūzikas Apskats*, 1935, Nr. 5, 144. lpp.

¹⁰⁸ Viķe – Freiberga, V. *Kultūra un latvietība*. Rīga: Karogs, 2010, 44. lpp.

¹⁰⁹ Klotiņš, A. *Mūzika un idejas*. Rīga: Liesma, 1987, 255. lpp.

¹¹⁰ LVVA, 1326.f., 1. apr., 1171. l., 74. lp.

tāpēc Bellaccord īpašnieks Helmars Rudzītis vienojās ar satiksmes ministru Bernhardu Einbergu par telpu īri, apmaiņā pret Rudzīša skaņu ierakstu tehniku, ko Radiofons izmantoja saviem ieskaņojumiem. Plates tika ierakstītas ar elektronisku iekārtu, kas bija tā laika modernākā ierīce, ko Rudzītis nopirka no kādas izputējušas vācu plašu fabrikas.¹¹¹ Bellaccord sevi pieteica kā „pirmā skaņuplašu fabrika”, kas patiesībai atbilda tikai daļēji. Arī 20. gados varēja iegādāties Latvijas izpildītāju plates, taču tās bija ieskaņotas galvenokārt Anglijā un Vācijas kompānijās.¹¹² Šādas fabrikas izveide atvieglāja Baltijas mūziķu dzīvi, jo ierakstus varēja veikt lētāk, ātrāk un ģeogrāfiski tuvāk. Fabrikas īpašnieks Rudzītis vēlāk rakstīja, ka „Igaunijas plašu tirgus bija Bellaccord rokās, jo viņi negribēja tālu braukt ierakstīties. Arī somi”¹¹³. Bellaccord piedalījās divās starptautiskās izstādēs, prezentējot Latvijas ražojumus, no kurām viena bija Stokholmā 1934. gadā, bet otra Briselē 1935. gadā. Fabrika bija unikāla Baltijas reģionā ar darbības virzienu, taču apjomu ziņā tā nebija gigantiska. 1934. gadā fabrikā tika nodarbināti 17 strādnieki. Spriežot pēc nodarbināto skaita, Bellaccord bija mazs uzņēmums, jo vidējo uzņēmumu grupa sākās tikai no 20 strādniekiem.¹¹⁴ Tomēr jau pirmajos darbības gados sāka eksportēt plates arī uz ārzemēm. 1933. gadā no izgatavotām 75.000 platēm 1925 tika eksportētas. Gadu vēlāk, no 80.000 ražojumiem tika eksportētas 4478 plates.¹¹⁵ Darbojoties pilnā sparā, fabrika astoņu stundu laikā spēja izgatavot 600 skaņu plates. Rudzīša ieguldījumi fabrikas izveidē sasniedza apmēram 100.000 latu. Plašu eksports tika virzīts dažādos virzienos. Piemēram, 1935. gadā no izgatavotajām 93.806 platēm ar latviešu un ārzemju mākslinieku platēm 6500 tika eksportētas uz Zviedriju, vairāk par 4000 uz Somiju, arī Lietuvu, pat uz Ķīnu.¹¹⁶ Vadoties pēc pieejamiem avotiem, 1939. gada otrajā pusē no jūlija līdz janvārim tika saražotas 40.322 plates, bet posmā no 1939. gada jūlija līdz 1940. gada jūnijam 79.640 plates, vidēji vairāk par 6500 platēm mēnesī, kas salīdzinoši atbilst vidēji saražotajam iepriekšējos gados.¹¹⁷ 1940. gada sākumā Rudzītis kā lielākos eksporta noieta tirgus minēja Igauniju, Lietuvu, Mandžuko, Ameriku, Somiju, Holandi, Zviedriju.¹¹⁸ Pēc 1940. gada 17. jūnija Padomju okupācijas latviešu vieglās un deju mūzikas ierakstīšana tika krasi sašaurināta, dodot vietu sovjetizācijas masu mūzikai. Fabrika tika nacionalizēta 1940. gada rudenī, bet 1941. gada jūnijā līdz vācu okupācijai jūlijā pārdēvēta par Latvijas

¹¹¹ Rudzītis, H. *Manas dzīves dēkas*. Bruklina: Grāmatu Draugs, 1984, 144. lpp.

¹¹² Populārākās ārzemju ierakstu kompānijas, ar kurām sadarbojās latvieši bija „Brunswick”, „His Master’s Voice” u.c.

¹¹³ Rudzītis, H. *Manas dzīves dēkas*, 149.lpp

¹¹⁴ Bērziņš, V. (red.) *20. gadsimta Latvijas vēsture. II daļa*. Rīga: LVIA, 2003, 660. lpp.

¹¹⁵ Latvijas PSR Centrālais valsts vēstures arhīvs. Arhīva izziņa par Skaņu plašu fabriku „Bellaccord – Electro”. 19.05.1978. (Ata Bērtiņa personiskais arhīvs), 1. lpp.

¹¹⁶ Turpat, 2. lpp.

¹¹⁷ LVVA, 3724.f., 1. apr., 11601.l., 5.-28. lp.

¹¹⁸ LVVA, 3724.f., 1. apr., 295.l., 33. lp.

Skaņuplašu fabriku.¹¹⁹ Par izdoto skaņuplašu skaitu nav vienprātības. Ivara Bolgzda un Arnolda Klotiņa minētie skaitļi par 1940. gada pirmo pusi ir stipri lielāki par avotos atrodamajiem un šķiet pārspīlēti.¹²⁰

Rīgas Radiofonā Bellaccord – Electro ienāca jau 1931. gada nogalē ar ārzemju populārās mūzikas ierakstiem. Ārzemju nopietnās un vieglās mūzikas ierakstus piesūtīja no ārzemēm, galvenokārt no Vācijas, tālākai ierakstu pavairošanai un izplatīšanai vietējā tirgū. Nopietnas mūzikas ierakstus pieprasīja maz, bet ierakstīja tos vairāk par vieglo mūziku. Rudzītis raksta, ka „ar toreizējo atskaņošanas veidu populārākas bija deju un vieglās mūzikas plates”¹²¹. Jāatzīmē, ka biežāk izplatītās 25 cm diametra plates spēlēšanas ilgums bija 3 minūtes katrā pusē. Klasisko mūziku visbiežāk ierakstīja 30 cm platēs, kas 30. gadu sākumā bija dārgākas. 1931. gadā tās maksāja 4 latus, bet ar laiku cena nostabilizējās 3.10ls apmērā, bet 25 cm plates maksāja 2.60ls.¹²² Sadarbība ar ārzemju kompānijām bija dažāda. 1937. gadā fiksēta kāda epizode, kad Lietuvas pilsonis ar konsulāta palīdzību vērsās pret Bellaccord par kādas lietuviešu dziesmas ieraksta pavairošanu, nemaksājot autortiesības. Tika noskaidrots, ka Rudzīša firma izpildīja tikai tehnisko daļu, pavairoja ierakstu pēc lietuviešu firmas „J. Karvelis” pasūtījuma, bet Latvijas tirgū plates netika izplatītas.¹²³

Pēc Kārļa Ulmaņa autoritārā apvērsuma, 1934. gada 15. maijā, pieauga cenzūra un skaņu ierakstu kontrole. Bellaccord darbība kļuva apgrūtināta. Lai skaņuplates laistu apgrozībā, katrai platei bija jāgūst apstiprinājums Sabiedrisko lietu ministrijā, kā arī Rakstu un mākslas kameras vērtējums par dziesmu teksta atbilstību ētiskajām normām. To noteica Preses likuma 40. pants, kas paredzēja ikvienu iekšzemes tirdzniecībai ražotu skaņu plati iepriekš pieteikt SLM. Ierunātam un iedziedātam tekstam papildus bija jāiesniedz teksts divos eksemplāros. Īpaši stingra kontrole bija K. Ulmaņa režīma pēdējos divos gados.¹²⁴ Autoritārās varas laikā nereti tika atteiktas atļaujas vieglās mūzikas ierakstiem, visbiežāk humoristiem un mazvērtīgai deju mūzikai, piemēram, 1938. gada septembrī Osvalda Uršteina dziesma „Kāzas” tika atļauta tikai pēc rūpīgas un vairākkārtējas teksta pārstrādes.¹²⁵ Rudzīša iesniegumos ministrijai atrodamas ziņas gan par Alfrēda Vintera, gan Brāļu Laivinieku dziesmu ierakstiem laikā no 1938. gada līdz 1940. gada pavasarim. Daudz vienkāršāk bija iegūt atļaujas instrumentāliem ierakstiem „bez dziedājuma”, jo nebija jācenzē tekstu

¹¹⁹ Klotiņš, A.(sast.) *Mūzika okupācijā. Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade 1940 – 1945*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2011, 203.lpp.

¹²⁰ „[...]1940. gada pirmajā pusē izlaisto plašu skaits bijis 140 000” (¹²⁰ Klotiņš, A.(sast.) *Mūzika okupācijā. Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade 1940 – 1945*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2011, 203.lpp.)

¹²¹ Rudzītis, H. *Manas dzīves dēkas*, 146. lpp.

¹²² „Bellaccord – Electro” *skaņu plates*. Rīga: Grāmatu draugs, 1939, 65. lpp.

¹²³ LVVA, 3724.f., 1. apr., 11630.l., 91., 93. lp.

¹²⁴ LVVA, 3724.f., 1. apr., 295.l., 32. lp.

¹²⁵ LVVA, 3724.f., 1.apr., 11629.l., 18.lp.

kvalitatē.¹²⁶ SLM Preses un biedrību departamentā saņemtie iesniegumi par plašu izplatīšanu netika izskatīti pēc mūzikas kvalitātes. Dziesmu teksta pārbaudes bija jāiziet arī platēm, kas tika importētas no ārzemēm. Rudzītis ar plašu importu nenodarbojās. Ar to nodarbojās citi uzņēmēji. 30. gadu otrajā pusē visaktīvāk darbojās akciju sabiedrība „Siemens”, uzņēmējs Edgars Rode, kurš visvairāk importēja „His Master’s Voice”, „Columbia” arī citu firmu plates gan savam veikalam, gan privātiem pasūtītājiem, piemēram, biedrībai „Latviešu – Angļu klubs”.¹²⁷ Aktīvi darbojās arī firma „Rīgas mūzikas nams. A. Jonuša un A. Feierabends”, kuri ievada plates angļu, vācu, itāļu un pat zviedru valodā. Pieteikumos ministrijai tika pievienoti visu dziesmu teksti oriģinālvalodā. Atļaujas tika izsniegtas ar noteikumu, ka „plates pirms atskaņošanas jāpiesūta Sabiedrisko lietu ministrijai, atskaņošanai”¹²⁸. Plates pasūtīja uzņēmēji gan pārdošanai savos veikalos, gan Radiofonam, gan privātajiem pārpircējiem. A. Ludziņa Mūzikas instrumentu veiklas vēl 1940. gada 17. maijā, mēnesi pirms okupācijas saņēma atļauju ievest „Polydor” un „Brunswick” plates saviem veikaliem Rīgā un Liepājā.¹²⁹

Sarežģījumus ražošanā „Bellaccord – Electro” 30. gadu beigās radīja krievu mūzikas ierakstīšana. Tautiskā ideoloģija un saspīlētās attiecības ar Padomju Savienību veicināja pastiprinātu kontroli, un pieauga aizliegumi. 1939. gadā Bellaccord eksports bija pietiekošs, lai Rudzītis spētu nostādīt savā pusē Ārējā tirdzniecības departamenta direktoru Dinsbergu, kurš 1940. gada februārī aicināja Preses un biedrību departamentu atļaut Rudzītim ražot krievu plates eksportam. Zināms, ka daļu aizliegumu atcēla, piemēram, 9. maijā atļāva 8 plates krievu valodā, ar nosacījumu – tikai eksportam.¹³⁰ 1940. gada 23. februārī Rudzītis rakstīja vēstuli Sabiedrisko lietu ministram, lūdzot paskaidrot, kāpēc netiek atļauts ražot gandrīz nekādu deju mūziku, ja ārzemju ieskaņojumos tā skan gan Radiofonā, gan filmās, gan deju sarīkojumos. Rudzītis atsaucās uz to, ka netiek atļautas arī nacionālas un tautiskas dziesmas, marši un tautasdziesmas.¹³¹ „Visu laiku esam izplatījuši latviešu tautas dejas nelielā skaitā skolām un Aizsargu organizācijām propagandai un izglītībai, kas peļņu nenes. Pēkšņi vairs neļauj arī tautas dejas uzņemt platēs.”¹³² Rudzīša neizpratni radīja arī eksporta kavēšana, uzsverot, ka Bellaccord eksports pārsniedz plašu importu Latvijā, galvenokārt eksportējot plates krievu valodā.¹³³ Arī 17. aprīlī Rudzītis rakstīja sūdzību SLM par to, ka starp daudziem vietējiem aizliegumiem, nelabvēlīgs lēmums ticis pieņemts arī par platēm krievu valodā. „Šīs plates aiziet galvenā kārtā eksportam, mēs jau apmēram pusgaru neesam saņēmuši atļaujas

¹²⁶ LVVA, 3724.f., 1. apr., 11629.l., 6. -10.lp.

¹²⁷ LVVA, 3724.f., 1. apr., 11631.l., 60.lp.

¹²⁸ LVVA, 3724.f., 1. apr., 1528.l., 4., 5.lp.

¹²⁹ LVVA, 3724.f., 1. apr., 389.l., 2. lp.

¹³⁰ LVVA, 3724.f., 1. apr., 295.l., 38., 51.lp.

¹³¹ LVVA, 3724.f., 1. apr., 295.l., 32., 33.lp.

¹³² Turpat, 33.lp.

¹³³ Turpat, 33.lp.

plašu uzņemšanai krievu valodā.[...] Arī Latvijā paliekošās plates iegādājas nevis latvieši, bet sveštautieši.”¹³⁴ Laika posmā no 1931. gada nogales līdz 1940. gada vasarai, vairāk kā astoņos pastāvēšanas gados Bellaccord – Electro izveidoja plašu sadarbību ar visiem ievērojamajiem un populārajiem Latvijas mūziķiem un izpildītājiem. Fabrikas pastāvēšana deva nenovērtējamu ieguldījumu Latvijas mūzikas ierakstu saglabāšanā.¹³⁵

Būtiska loma 30. gadu mūziķu un muzikantu popularitātē bija Radiofonam. No 1925.-1937. gadam tā oficiālais nosaukums bija Radiofons, sadzīvē dēvēts par Rīgas Radiofonu, kas bija pakļauts Satiksmes ministrijai kā informācijas satiksmes līdzeklis. 1938. gadā to pārdēvēja par Latvijas Radiofonu, kas atradās Latvijas Sabiedrisko lietu ministrijas pakļautībā.¹³⁶ 30. gadu sākumā Radiofonu vadīja A. Pārups un J. Akuraters, bet no 1934. – 1940. gadam direktors bija Arveds Smilga.¹³⁷ Galvenais diriģents no 1928. līdz 1944. gadam bija Jānis Mediņš, kur pārziņā bija mūzikas izvēle un atskaņošanas jautājumi.¹³⁸ Radio klausītāju skaists bija lielāks tieši laukos, kur tas bija populārs informācijas un kultūras izplatītājs,¹³⁹ jo provincē nebija iespējas apmeklēt labus koncertus, bet abonējot par pāris latiem mēnesī varēja klausīties bez apstājas. „Var uztvert ārzemju stacijas, ja vietējais repertuārs neapmierina.”¹⁴⁰ Par radio nozīmes pieaugumu liecina abonētu skaita straujais pieaugums. Radiofons uzsāka darbu 1925. gada nogalē un 1926. gadā tam bija 7173 abonenti. 1930. gadā 33 146, 1934. gadā 53 920, bet 1937. gadā jau 100 101 abonents. Ar katru gadu pieauga arī radiofona raidīšanas stundu ilgums diennaktī. 1929. gadā apmēram 8, bet 1939. gadā 11,5 stundas diennaktī.¹⁴¹ 1939. gadā tam bija 154 400 abonenti, kas bija vairāk, nekā kaimiņvalstīs rēķinot uz vienu iedzīvotāju.¹⁴² 30. gadu otro pusi var uzskatīt par Radiofona ziedu laikiem, kad mūzika aizņēma vairāk par 50% raidlaika, bet vairāk par pusi no mūzikas aizpildīja izklaides mūzikas žanri.¹⁴³ Jautri priekšnesumi jeb divertismenti programmā ienāca tikai 1929./30. gada sezonā. Pieauga arī deju mūzikas loma 30. gadu sākumā.

¹³⁴ LVVA, 3724.f., 1. apr., 295.l., 23.lp.

¹³⁵ Brāļu Laivinieku un Alfrēda Vintera sadarbība ar Bellaccord – Electro sīkāk apskatīta maģistra darba 2. nodaļā.

¹³⁶ Latvijas arhīvu fondu centrālais reģistrs. Pieejams:

http://www.arhivi.gov.lv/vvl/webcfr/fond.php?p_sakums=0&kods=149447&db_id=2 [aplūkots 12.11.2011.]

¹³⁷ Šilde, A. *Latvijas vēsture 1914. – 1940.* Sokholma: Daugava, 1976, 494. – 495. lpp.

¹³⁸ Klotiņš, A. (sast.) *Mūzika okupācijā. Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade 1940 – 1945.* Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2011, 77. lpp.

¹³⁹ Bērziņš, V. (red.) *20. gadsimta Latvijas vēsture. II daļa.* Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2003, 462. lpp.

¹⁴⁰ Lesiņš, K. *Problēmas un sejas latviešu mūzikā.* Rīga: A. Gulbja apgāds, 1939, 184. lpp.

¹⁴¹ Kruks, S. „Hallo, šeit Rīga – Radiofons!” *Latvijas Arhīvi*, 2001, Nr. 2, 59. lpp.

¹⁴² Kruks, S. *Latvijas Arhīvi*, 2001, Nr. 2, 54. lpp.

¹⁴³ ¹⁴³ Klotiņš, A. (sast.) *Mūzika okupācijā. Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade 1940 – 1945.* Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2011, 76.lpp.

1932. gada 20. martā pirmo reizi Radiofona programmā parādījās Bellaccord – Electro reklāma, kurā gan Alfrēds Vinters un Brāļi Laivinieki nebija objektīvu iemeslu dēļ.¹⁴⁴ Latvijas Radiofonā ar nosaukumu „populārā mūzika” tika atskaņoti ārzemju klasiskās mūzikas piemēri, Bēthovens, Šopēns, gan nopietnās, gan vieglās mūzikas žanrā. Ar 1933. gadu programmā parādījās apzīmējums „viegla mūzika”, kuras saturs tika veidots galvenokārt, iekļaujot Eiropas un Latvijas akadēmiķu mūziku.¹⁴⁵ Sadaļā „Uz abonētu vēlēšanos” tika piedāvāta Grīga, Hendeļa, Mendelsona mūzika. Ārzemju mūzikas īpatsvaru Radiofonā Sergejs Kruks daļēji skaidro ar skaņuplašu plašo pieejamību, bet vairāk sliecas uz 30. gados neatrisināto autortiesību jautājumu, ka Radiofons nevēlējās maksāt honorārus vietējiem mūziķiem no Skaņražu kopas u.c.¹⁴⁶ 1933. gadā aizvien vairāk sevi pieteica 30. gadu latviešu popmūzikas zvaigznes Alfrēds Poriņš, Aleksandrs Kortāns ar saviem pirmajiem Bellaccord ierakstiem. Pasaules ekonomiskās krīzes laikā Radiofons sevi pozicionēja kā visobjektīvākais informācijas izplatītājs. 1932. gada aprīlī redakcijas ievadrakstā teikts, ka neziņa ir tā, kas atstāj vissliktāko iespaidu uz sabiedrības psiholoģisko stāvokli, kā arī izplatās baumas. „[...] taisnība, tautas masas informē arī laikraksti, bet[...] šī informācija ir lielāko tiesu pielāgota katra laikraksta politiskajai sejai. [...]radiofonam nav un nevar būt citu uzdevumu, kā vienīgi faktu objektīvs apgaismojums.”¹⁴⁷

30. gadu pirmā puse bija humoristu, kupletistu, vieglās mūzikas diletantu uzplaukuma laiks Radiofonā, jo sabiedriskā doma un cenzūra vēl nebija novērtējusi Radio ietekmi uz masām, kā arī abonētu skaits vēl nebija tik ievērojams. 1934. gadu var vērtēt kā Brāļu Laivinieku un Alfrēda Vintera kapelas aktivitātes augstāko punktu Radiofonā, jo abi ansambļi darbojās paralēli, sāka atskaņot viņu ierakstus Bellaccord platēs, Vinters regulāri un vairākas reizes mēnesī izpildīja dzīvos koncertus gan ar kapelu, gan akordeonistu duetā, bet Laivinieki aktīvi lasīja humora pusstundas un dziedāja kuplejas. Ar katru gadu pieauga pārraides stundu skaits. Spriežot pēc statistikas, 1936. gadā „jautri raidījumi” saruka par divām reizēm, bet pārējās sadaļas (mūzika, informatīvi raidījumi) atbilda iepriekšējām vai nedaudz pieauga proporcionāli kopējam pārraidīšanas stundu ilgumam.¹⁴⁸ Radiofons aizvien vairāk kļuva par ideoloģijas paudēju. Sergejs Kruks uzskata, ka Radiofona vēsture 30. gadu sākumā saistījās ar tehniskās bāzes veidošanu un programmas satura veidošanu, bet no 1934. – 1940. gadam tas bija autoritārā režīma propagandas līdzeklis.¹⁴⁹ Prezidents Alberts Kviesis pirmais sāka

¹⁴⁴ *Rīgas Radiofona Programma*, 1932, 20. marts

¹⁴⁵ *Rīgas Radiofona programma*. 1933, 22. oktobris

¹⁴⁶ Kruks, S. „Hallo, šeit Rīga – Radiofons!” *Latvijas Arhīvi*, 2001, Nr. 2, 61. lpp.

¹⁴⁷ Radiofona nozīme krīzes laikā. *Rīgas Radiofona programma*. 1932, 17. aprīlis

¹⁴⁸ Skujenieks, M. (atb. red.) *Latvijas kultūras statistika : 1918.-1937. g.* Rīga: Valsts Statistiskā pārvalde, 1938, 149. – 150. lpp.

¹⁴⁹ Kruks, S. „Hallo, šeit Rīga – Radiofons!” *Latvijas Arhīvi*, 2001, Nr. 2, 45. lpp.

izmantot Radiofonu 18. novembrī valsts svētku uzrunai tautai, bet Kārlis Ulmanis to pacēla līdz tam neredzētā un daudz plašākā ideoloģiskā līmenī.¹⁵⁰ Autoritārisma ideoloģijas un vadonības kulta pieaugums bija vērojams arī Radiofona programmu vizuālajā noformējumā jau sākot ar 1934. gadu. 30. gadu beigās lielāko daļu raidlaika aizņēma ārzemju vieglā mūzika, nopietnā mūzika, ieskaitot operas, simfonisko mūziku, instrumentālo mūziku, sakrālo u.tml. Kruks uzskata, ka Radiofons piedāvāja „logu uz pasauli”, bet necentās popularizēt vietējās kultūras norises.¹⁵¹ 1939. gadu radiofons uzsāka ar saukli, ka „programma nedrīkst būt sekla un līmeni nedrīkst nospiest zeme”¹⁵². Ulmaņa režīma laikā Radiofona uzdevums bija vienot ideoloģiski sadrumstalotas tautas masas, pieaugt kā kultūras faktoram.¹⁵³ Radiofons darbojās kā nacionālās varas ierocis, jo programma pēc 1934. gada strauji tika latviskota.¹⁵⁴ Jāuzsver, ka Latvijas Republikas pēdējos pastāvēšanas gados Radiofonā notika arī pāreja uz kvalitatīvāku un profesionālāku tautas mūziku, izspiežot Vintera kapelu un citus diletantus no repertuāra. Kruks uzskata, ka Vinters un Radiofona orķestris spēlēja gandrīz tikai ārzemju komponistu darbus.¹⁵⁵ Taču šeit runa varētu būt par t.s. vecajām dejām, ko izpildīja daudzi tā laika orķestri un kuru autori bija nezināmi, līdz ar to jāmaksā nebija. 1939. gadā arī Lesiņš rakstīja, ka Radiofona laikmets ir sācies un ka tā saturs bojā klausītāja gaumi. Viņš uzskatīja arī, ka plašu atskaņošanas laiks ir beidzies, jo, viņaprāt, patafona adatiņas ir pārāk dārgas, vienkāršāk ir abonēt Radiofonu.¹⁵⁶

30. gadu laikā Radiofons kļuva par masu informācijas līdzekli, ar mērķi veidot sabiedrību. Tas, ko spēlēja, noteica modi, bet nevar viennozīmīgi teikt, ka tika spēlēta tautā populārākā mūzika, jo sabiedrība nelēma par programmas saturu un, kas ir svarīgi, ka lielākā daļa sabiedrības nebija radio abonenti.

---

¹⁵⁰ *Rīgas Radiofona programma*. 1934, 18. novembris; 1934. gada 18. novembrī Ulmanis kā ministru prezidents teica runu Radiofonā vairākas stundas pēc valsts prezidenta.

¹⁵¹ Kruks, S. *Latvijas Arhīvi*, 2001, Nr. 2, 63. lpp.

¹⁵² *Hallo, Latvija. Radiofona programma*. 1939, 1. janvāris

¹⁵³ Kruks, S. *Latvijas Arhīvi*, 2001, Nr. 2, 64. lpp.

¹⁵⁴ Turpat, 66. lpp.

¹⁵⁵ Kruks, S. „Hallo, šeit Rīga – Radiofons!” *Latvijas Arhīvi*, 2001, Nr. 2, 62. lpp.

¹⁵⁶ Lesiņš, K. *Problēmas un sejas latviešu mūzikā*. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1939, 183. lpp.

2. ALFRĒDS VINTERS UN BRĀĻI LAIVINIEKI

2.1 Alfrēda Vintera Jautrā kapela

Alfrēds Aleksandrs Vinters ir dzimis 1908. gada 15. septembrī Rīgā. Tēva, Kārļa Vintera, aizraušanās ar mūziku saistīja arī Alfrēdu, kurš bērnībā apguva cītaras un vijoles pamatus, spēlējot tēva ansambli. Muzikālā izglītība viņam nebija, bet laikabiedri un publicisti uzsver, ka viņš instrumentus mācījās pašmācības ceļā. Par Vinteru kā mūziķi var runāt sākot ar 1931. gada vasaru, kad pēc kara dienesta viņš nodibināja savu kapelu, kurā piedalījās arī akordeonists Anatols Evalks un kontrabasists Mārtiņš Skuja.¹⁵⁷ Nenoliedzami, ka tieši ar skaņuplašu fabrikas Bellaccord - Electro darbības uzsākšanu sākās latviešu vieglās deju mūzikas augšupeja. Tā sakrita ar Vintera radošās muzikālās darbības sākumu. Bellaccord – Electro bija pirmā un vienīgā ierakstu kompānija, kurā 30. gados Vinters ierakstīja mūziku. Jau neilgi pēc fabrikas atvēršanas tapa pirmie tautas deju ieraksti Vintera kapelas izpildījumā. Vinters darbojās mērķtiecīgi un atrada savu nišu – deju mūziku. Divus gadus vēlāk, 1933. gada decembrī Vinters nodibināja ansambli „Alfrēda Vintera Jautrā kapele”(skat. 1. pielikuma 3. attēlu), kas savu nosaukumu saglabāja līdz pat Otrajam pasaules karam.¹⁵⁸ Ansamblim pievienojās vijolnieki Edgars Skādiņš un Žanis Rēvalds, kā arī klarnetists un komponists Augusts Dainis.¹⁵⁹ 30. gadu gaitā vairākkārt mainījās kapelas sastāvs, taču tas nav būtiski pētījuma izstrādē.

1934. gada 4. janvārī kapela pirmo reizi uzstājās Radiofonā ar astoņām dejām, tā kļūstot par programmas „Veco laiku jautrība” regulāru orķestri, izpildot tautā zināmas polkas, valšus un mazurkas.¹⁶⁰ Ar to aizsākās Alfrēda Vintera darbība Radiofonā, kur viņa Jautrā kapela tiešraidē izpildīja 8 dziesmas. Diemžēl nevienu no šīm polkām un valšiem Vinters neierakstīja platēs, visdrīzāk tāpēc, ka tās bija visiem zināmas t.s. vecās dejas, ko izpildīja arī citas kapelas. Daudzas no šīm dejām ierakstījuši citi izpildītāji, piemēram, 30. gadu sākumā A. Ieviņa kvartets, Mora zemnieku kvartets, arī Jānis Āre ar orķestri.¹⁶¹ Vēlāk tās pašas un līdzīgas izpildīja dažādi orķestri, piemēram, Teodora Vēja orķestris vai Bellaccord deju orķestris.¹⁶² 1934. gada 6. martā notika pirmais Vintera ieraksta atskaņojums, tautas deja „Sienāzītis”, jau divas dienas vēlāk Radiofona „Rīta koncertā” tika atskaņotas gan 3 Vintera

¹⁵⁷ Bolgzds, I. Mūzika mīlai un jaunībai. *Laiks*, 2008, 11.oktobris

¹⁵⁸ 30. gados un arī Otrā pasaules kara laikā paralēli darbojās vairāki ansambļi ar Vintera vārdu tajos, sākot no Diviem jautrajiem Vinteriem, beidzot ar Septiņiem Vinteriem, protams, visos pats Vinters bija vienīgais ar šādu uzvārdu.

¹⁵⁹ Bolgzds, I. Mūzika mīlai un jaunībai. *Laiks*, 2008, 11.oktobris

¹⁶⁰ *Rīgas Radiofona programma*. 1934, 4. janvāris

¹⁶¹ *Bellaccord – Electro skaņu plates*. Rīga: Grāmatu Draugs, 1932.

¹⁶² *Bellaccord – Electro skaņu plašu katalogs*. Rīga: Grāmatu Draugs, 1936, 40. lpp.

veco deju plates, gan viena Brāļu Laivinieku plate. Veco laiku jautrība ar Vintera kapelu notika apmēram 4 reizes mēnesī gandrīz visu 1934. gadu, ar nelielu pārtraukumu vasarā, pietam pavasarī vairākkārt Vinteram tika dota iespēja uzstāties pusstundas programmā duetā ar Anatolu Evalku, izpildot dejas cītaras un akordeona pavadījumā. (skat. 1. pielikuma 1. attēlu) Radiofona saturs kļuva manāmi „vieglāks” un populārāks. 23. martā divas Vintera dejas pirmo reizi tika atskaņotas programmā „Viegla mūzika”, tādejādi zināmā mērā izplūda robeža starp profesionāļiem, neprofesionāļiem, diletantiem, ko gan pieaugošajā autoritārisma periodā oficiālā ideoloģija pamazām sāka ierobežot un nodalīt atsevišķi.¹⁶³ 1935. gadā Vintera kapela turpināja periodiski uzstāties Radiofonā ar tautas dejām un rotaļām, kas atbilda valsts pasūtījumam. Tika atskaņotas arī tautas deju plates, gada otrajā pusē visbiežāk Rīta koncertos. Ņemot vērā latviešu vieglās mūzikas oriģināldziesmu reto atskaņojumu Radiofonā, jāatzīmē, ka 1935. gada 16. oktobrī savu pirmatskaņojumu Radiofonā sagaidīja Vintera un Augusta Daiņa ķircinoši patriotiskais fokstrots „Latvju meitene”.¹⁶⁴ 1936. gadā Alfrēda Vintera kapela uzstājās vēl tikai gada pirmajā pusē. Paradoksāli, bet palielinoties platēs ierakstīto Vintera oriģināldziesmu skaitam, samazinājās viņa dziesmu atskaņošana Radio. Var teikt, ka tika atskaņotas tikai tās dziesmas, kas bija estētiski neitrālas ideoloģiska satura ziņā t.i. tautas dejas. Gadu mijā, 1936. gada 30. decembrī tika atskaņota dziesma „Ceļinieks”, ko var uzskatīt par vienu no patriotiskākajām Vintera 30. gadu repertuārā un kas labi iederējās 30. gadu otrās pusē pieaugošajam dzimtās zemes un zemes kā tādas kultam.¹⁶⁵

„Esmu ceļinieks, kas tālu bija klīdis svešumā.

Neatradis Brīnumpuķi, atgriezies es dzimtenē.

Bet nu nākot tēva mājās, redzu, Brīnumpuķe zied.

Visur kalnos, visur lejās, visur druvās, birztalās.”¹⁶⁶

Vadoties pēc ziņām, kas atrodamas 1937. gada Radiofona viesmākslinieku algu sarakstā, jāsecina, ka Vinters tur vairs nestrādāja.¹⁶⁷ Vinteru pieminot, šo neskaidro faktu akcentēja arī Vintera draugs no vēlākajiem trimdas laikiem Zviedrijā, vēsturnieks Uldis Ģērmanis, kurš rakstīja, ka „tas bijis nejaušs konflikts, kas lika Fredim [Alfrēdam Vinteram – A.R.) aiziet no Radiofona”¹⁶⁸, lai uzsāktu aktīvāku muzikālo darbību restorānos un Rīgas cirkā, kur darbojās arī viņa paziņas Brāļi Laivinieki. Laikā no 1937. – 1940. gada vasarai Vintera tautas dziesmu plates turpināja atskaņot, bet autora oriģināldarbus izpildīja tikai dažas

¹⁶³ Jāpiebilst, ka Radiofona programmās kopumā 30. gados vērojama nekonsekventa jēdzienu un nosaukumu lietošana, piemēram, kā sinonīmi nereti tika lietoti jēdzieni gan „viegla mūzika”, gan „populāra mūzika”.

¹⁶⁴ *Rīgas Radiofona Programma*. 1935, 16. oktobris

¹⁶⁵ *Rīgas Radiofona Programma*. 1936, 30. decembris

¹⁶⁶ Ceļinieks. *Alfrēds Vinters. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

¹⁶⁷ LVVA, 3758.f., 1.apr., 733.l, 172 lp.

¹⁶⁸ Ģērmanis, U. Klusi kokle iz rokām tam slīd. *Latvija*, 1976, 13. novembris

reizes programmā „Uz abonentu vēlēšanos”. Dažas dziesmas, piemēram, „Gaujas laivinieks”, ko var uzskatīt par vienu no visu laiku populārākajiem latviešu šlāģeriem, Radiofona programmā tika fiksēts tikai pirmatskaņojumā 1937. gada 12. martā. Nosacīts Vintera popularitātes piemērs ir tas, ka Bellaccord – Electro pirmatskaņojumu stundā 1938. gada vasarā tika atskaņotas veselas 3 Vintera dziesmas, kas ir vērā ņemams sasniegums, salīdzinot ar nelielo atskaņojumu skaitu kopumā. 1938. un 1939. gadā Radiofonā bija vērojama mūzikas kvalitātes celšana, režīma uzspiestās gaumes iespaidā. Tā kļuvisi akadēmiskāka. Vairāk koru mūzikas un akadēmiķu apdarinātas tautas mūzikas. Kapelas tiešajā ēterā vairs nespēlēja. Arī Vintera tautas dejas kā sliktas gaumes un zemas kvalitātes piemēru 1940. gada pavasarī vairs nespēlēja. Līdz tam Vintera aranžētās tautas dejas ideoloģijai bija pieņemamas.

30. gadu vidū, paralēli pieaugošajai popularitātei Radiofonā, Vintera jautrā kapela uzstājās arī Rīgas cirkā, kas bija slavens ne tikai ar cirkus programmu, bet arī izklaides un humora programmām. Par Vintera kapelas priekšnesumiem izskanēja labas atsauksmes presē, rakstot, ka viņu atjautīgais priekšnesums un teicamais izpildījums labi iederas cirka programmā.¹⁶⁹ 1937. gada beigās Vintera iepazinās ar Voldemāru Matisonu, un 1938. gadā viņi sāka spēlēt kā „Divi Jautrie Vinteri” Jelgavā, „Rīgas” viesnīcā.¹⁷⁰ 1939. gadā viņi spēlēja Rīgā, „Parka pagrabā”, vēlāk naktslokālā „Staburags”. 1940. gada februārī Vinters sāka uzstāties Rīgas Salamonska cirkā ar ansambli „Pieci Vinteri”. Pēc 1940. gada 17. jūnija okupācijas Vintera kapela uz laiku pārtrauca savu darbību.¹⁷¹ Vācu okupācijas laikā Vinters izvērsa plašu muzikālu darbību gan Radiofonā, gan koncertējot latviešu leģionāriem, darbojoties Latviešu karavīru frontes teātrī. Lai gan 40. gadi bija Vintera popularitātes un muzikālās aktivitātes kalngals¹⁷², šie panākumi balstījās uz gūto sabiedrības atzinību, mērķtiecīgi strādājot iepriekšējās desmitgades garumā. 1945. gada pavasarī bailēs no padomju represijām Vinters emigrēja uz Zviedriju, kur pavadīja turpmākos 30 gadus, līdz savai nāvei 1976. gada 23. oktobrī.

Vintera jaunības draugs Teodors Tomsons pēc Vintera nāves rakstīja, ka „[...] viņa dziesmas dziedāja visos Čiekurkalna, Katlakalna un Grīziņkalna krūmos. [...] Pašmācības ceļā viņš ar laiku izveidojās par populārāko latviešu kupleju un šlāģeru autoru.”¹⁷³ Jāpiebilst, ka mūsdienu muzikologi uzskata, ka 30. gadu restorānu mūziķu līmenis bija prestižs un kopumā

¹⁶⁹ Cirkus programmā – jautrībai. *Rīts*. 1935, 5. februāris

¹⁷⁰ Pārpratumus var radīt tas, ka 30. gados Rīgā un Jelgavā darbojās koru diriģents Aleksandrs Vinters, kurš bija aktīvs arī publicistikā. Arī viņš emigrēja uz Zviedriju, kur mira 1966. gadā.

¹⁷¹ Bolgzds, I. Mūzika mīlai un jaunībai. *Laiks*, 2008, 11. oktobris

¹⁷² Klotiņš, A. (atb. red.) *Mūzika okupācijā. Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade 1940 – 1945*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2011, 443. lpp.

¹⁷³ Tomsons, T. Trubadūram aizejot. *Brīvība*. 1976, Nr. 9/10

vērtējams augstāk nekā vēlāk padomju laikā.¹⁷⁴ Muzikoloģe Daiga Mazvērsīte uzsver, ka Vintera unikalitāte Latvijas kultūrvidē sasitās ar to, ka viņš aizsāka „vienautorības” tradīciju, būdams pirmais, kurš vienpersoniski bija komponists, dzejnieks, instrumentālists un dziedātājs. Viņa trumpis bija tas, ka nekad nepretendēja uz „augsto mākslu”. Tas pieļāva brīvu interpretāciju, variējot un mainot tekstu savām dziesmām.¹⁷⁵ Šim viedoklim piekrīt Atis Bērtiņš, rakstot, ka Vinteru var uzskatīt par sava laika deju mūzikas un šlāgeru karali, jo viņš bija ne tikai komponists, tekstu autors, dziedātājs, bet arī kapelas vadītājs un spēlēja vairākus instrumentus.

2.2 Brāļi Laivinieki: populārākie latviešu kupletisti un humoristi 20. gs. 30. gados

Kuplejas jeb sadzīves dziesmiņas teksts visbiežāk ir saistīts ar konkrētiem sabiedrības apstākļiem pārskatāmā laika posmā, nesenā pagātnē. Kuplejas žanrs ir īpatnējs ar to, ka tas ir apvienojums ar tekstu un dziedājumu, arī priekšnesumu, kurā galvenā nozīme tekstam. Līdz ar to skaņu ierakstā dzirdamais ir tikai daļa no uzveduma, kas „zūd līdz ar priekšvara aizvēršanos”¹⁷⁶.

Par Brāļiem Laiviniekiem zināms pavisam maz. Viņu karjeras izaugsmi vistiešākajā mērā ietekmēja divertismentu attīstība un izplatība mēmā kino izrādēs. Brāļi Laivinieki bija divi kupletisti un humoristi, kuri kopā sāka darboties jau tūlīt pēc Pirmā pasaules kara Liepājā, taču atpazīstamību visā Latvijā viņi iemantoja palēnām, uzstājoties Latvijas pilsētās dažādos novados ar humora priekšnesumiem un divertismentiem. Bedriņš, īstajā vārdā Kārlis Grūbe, dzimis 1881. gada 19. jūnijā Liepājā, kur māksliniecisko darbību sāka Svētās Annas baznīcas kristīgo jaunekļu biedrībā. Viņš nodibināja nelielu ceļojošo trupu, ar kuru Liepājas apkārtnē uzstājās ar humoristiskām izrādēm un priekšnesumiem. Skatuves vārds „Bedriņš” tika aizgūts pārveidojot uzvārdu Grūbe – *bedre* (vācu val.)¹⁷⁷ Uzstājoties kino divertismentos, Bedriņš iepazinās ar liepājnieku Fricis Kuģis, kā rezultāta radās duets „Brāļi Laivinieki”. Fricis Kuģis bija dzimis 1900. gada 24. oktobrī Liepājā, viņam nebija skatuves izglītības, tomēr pēc laikabiedru atmiņām viņa balss tembris bija patīkamāks nekā Bedriņam, un vairāk piemērots dziedāšanai, ko faktiski var konstatēt klausoties skaņu plašu ierakstus.¹⁷⁸ 20. gadu sākumā divertismenti bija ļoti izplatīti vācu un krievu valodās, bet neatkarīgās Latvijas likumi

¹⁷⁴ Klotiņš, A. (sast.) *Mūzika okupācijā. Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade 1940 – 1945*, 141. lpp.

¹⁷⁵ Mazvērsīte, D. *Kā var aizmirst. Rīgas Laiks*, 2009, 49. lpp.

¹⁷⁶ Jansons, A. *Bedriņš un Fricis – Brāļi Laivinieki. Literatūra un Māksla*, 1989, 22. aprīlis

¹⁷⁷ Liepājnieku biogrāfiskā vārdnīca. Pieejams:

<http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?cid=38103&r=8&lid=38103&q=Liep%C4%81jniekiem.lv&h=1081>
[aplūkots 24.02.2012.]

¹⁷⁸ Dieva mierā aizgājis Fricis Kuģis. *Austrālijas Latvietis*. 1962, 25. novembris

paredzēja, ka divertismentiem latviešu valodā jābūt proporcionālā pārsvarā. Brāļi laivinieki uzsāka divertismentus latviešu valodā Liepājā kino *Gaisma*, kur uzaicināja Bedriņu uzstāties, lai priekšnesumi latviešu valodā spētu konkurēt ar vācu priekšnesumiem.¹⁷⁹ 20. gadu otrajā pusē, jau darbojoties Rīgā, Kārlis Bedriņš, kā „Mazās skatuves” biedrs aktīvi iesaistījās cīņā pret divertismentu aizliegšanu kino. „Mazā skatuve” bija biedrība, kurā apvienojās Latviešu varietē un kabārē teātru artisti, tai skaitā komiķi, kupletisti, akrobāti, klauni, baletdejojājas. Visaktīvāk tā darbojās 20. gadu sākumā, apvienojot ap 300 mazās skatuves māksliniekus, jo bija vienīgā biedrība, ar kuru varēja slēgt angažētus kā arī iekšzemes tā ārzemju cirkus, varietē un cita veida mazās skatuves māksliniekus. Kad oficiālās funkcijas pārņēma iestādes, biedrības darbība apstājas.¹⁸⁰ Bedriņš uzskatīja, ka vienkāršajai sabiedrības daļai, kam opera nav saprotama, ir jādod iespēja kopā ar kino un divertismentu iegūt sev saprotamu izklaidi un garīgo baudu. Turpmāk divertismentus cenzēja un izrādes notika policijas stingrā uzraudzībā.¹⁸¹ Divertismentus kino pilnībā aizliedza 30. gadu otrajā pusē.¹⁸²

30. gadu sākumā Rīgas Radiofona programmas saturs vēl nebija pakļauts pārmērīgai cenzūrai. 30. gadu pirmajā pusē Radiofonā un publiskajā telpā darbojās vairāki ievērojami kupletisti un dueti. Paralēli darbojās arī humoristi ar pseidonīmiem Brāļi Ošlapiņi, Stiebriņmāte (Jānis Āre) u.c. Piemēram, Uztuptēvs jeb operas korists Roberts Vizbulis vairākās filmās jau 20. gados attēloja stereotipiskās laucinieku – pilsētnieku attiecības.¹⁸³ Pirmās skaņuplates Laivinieki ieskaņoja ārzemju firmās „Homaccord” un „His Master’s Voice”. Pēc avotos rodamajām ziņām 1930. gadā „His Master’s Voice” tika ierakstītas vismaz 5 plates ar 10 kuplejām un studentu dziesmām, tai skaitā „Krambambulis” un „Līna, Līna, nolaid slēģus.”¹⁸⁴ 1931. gadā kā pirmais humorists – kupletists Bellaccord tika ierakstīts Jānis Āre ar Herberta Šmita džezas orķestri, izpildot vairākus ārzemju šlāgerus, arī slaveno Āres šlāgeri „Ai, kaut man Daliņa kājas būtu”¹⁸⁵ par ātrsoļotāja Jāņa Daliņa sasniegumiem sportā. Šajā laikā Bellaccord vēl neieskaņoja ne Alfrēdu Vinteru, ne nacionālās operas slavenos solistus – Arturu Priednieku – Kavaru, Marisu Vētru, Paulu Saksu. Repertuārā galvenokārt bija ārzemju šlāgeri un deju mūzika.

1932. gada 29. janvārī Radiofonā aizsākās „Brāļu Laivinieku humors” kā atsevišķa programma. Pusstundu garās pārraides laikā tika atskaņotas 9 kuplejas par tēmām, kas saistītas ar aktuālajiem sabiedrības jautājumiem: laucinieku un pilsētnieku attiecībām, darbu

¹⁷⁹ Līcis, E. *Atmiņas par laikiem un ļaudīm*. Londona: Latvian Press Society, 1988, 96. lpp.

¹⁸⁰ LVVA, 3724.f. 1.apr., 6603.l., 80. lp.

¹⁸¹ LVVA, 3724.f., 1.apr., 1439.l., 3. lp.

¹⁸² Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009, 202. lpp.

¹⁸³ Pērkone, I. (red.) *Inscenējuma realitāte. Latvijas aktierkino vēsture*. Rīga: Mansards, 2011, 25. lpp.

¹⁸⁴ Jautras plates uz Ziemassvētkiem. *Jaunāko Ziņu pielikums*, 1930, 19. decembris

¹⁸⁵ *Bellaccord – Electro skaņu plates*. Skaņu plašu fabrika „Bellaccord – Electro”. Rīga: 1932.

un bezdarbu, tirgu, mājas dzīvi, piemēram „Vazaņķis un kārtības sargs”.¹⁸⁶ Šajā laikā Radiofonā vairākus mēnešus visai regulāri humora stundu un humora pusstundu tradīcija, kurās visbiežāk un aktīvāk piedalījās Roberts Vizbulis, Jānis Āre un Brāļi Laivinieki.¹⁸⁷ Viņu uzstāšanās ar prozu, humora lasījumiem un kupļejām notika ne biežāk kā pāris reizes mēnesī.¹⁸⁸ Tas ir vērtējams kā ievērojams sasniegums un apstiprina dueta popularitāti, ņemot vērā ierobežoto Radiofona raidlaiku. Bellaccord plates lēnām sāka parādīties Radio programmā, taču tās vēl bija tikai dažas un to saturā dominēja klasiskā mūzika un ārzemju populārie hīti. 30. gadu sākuma Laivinieku grāvējs „Pūpēdītis” tikai vienu reizi tika atskaņots „His Master’s Voice” ierakstā, bet Bellaccord to ierakstīja Alfrēds Poriņš 1932. gadā. Uzstāšanās tiešajā ēterā nebija regulāras, sezonāli programmu pārtraukumi, īpaši vasarā, varēja būt pat vairāku mēnešu garumā. Kopumā ņemot, Laivinieki vairāk uzstājās „dzīvajā ēterā”, bet plates spēlēja ļoti reti. Bieži bija tā, ka kādu kupļēju vispirms izpildīja dzīvajos priekšnesumos. Ja tā „aizgāja”, tad to ierakstīja arī platē. Piemēram, 1932. gada 12. martā programmā „Brāļu Laivinieku humors”, duets izpildīja dziesmu par vecās n jaunās paaudzes attiecībām „Cilvēks ap gadiem 20 un 50”, kas divus gadu vēlāk 1934. gadā tika ieskaņota arī Bellaccord platē. „Humora pusstundās” daļu dziesmas izpildīja Bedriņš viens pats, arī pie dažiem „His Master’s Voice” skaņuplašu ierakstiem kā autors un izpildītājs tika minēts tikai dueta līderis. Vēlāk gan saistībā ar Bellaccord ierakstiem un firmas katalogu Bedriņš atsevišķi netika minēts.

1933. gadā Laivinieku populārākās kupļejas sāka ierakstīt Bellaccord platēs. Viņi jau bija sasnieguši ievērojamu popularitāti, ko saglabāja līdz pat Otrajam pasaules karam un arī vēlāk. 1933. un 1934. gadā Bellaccord reklāmās presē Brāļi Laivinieki parādījās kopā ar Alfrēda Vintera jautro kapelu, sadaļā „Jautras plates, kas visiem patīk”.¹⁸⁹ Brāļi Laivinieki, līdzīgi kā daudzi citi kupļetisti 30 gados nekautrējās savās dziesmās izmantot populāras, visiem zināmas melodijas. Gan vācu šlāgerus, gan latviešu tautas dziesmas, kurās meistarīgi ievija tā brīža aktualitātes un mūžsenas tēmas, kā ģimenes dzīvi, sievas un vīra savstarpējās attiecības, prostitūtas un naivus lauciniekus. Šādi jautājumi nekad starpkaru periodā Latvijā nezaudēja aktualitāti ne sabiedrības diskusijās, ne humoristu kupļejās. Brāļi Laivinieki uzstājās dažādos tēlos. Plašāk zināms viņu džentlmeniskais tēls frakās ar cilindriem, tomēr humoristiskos uzvedumos bija nepieciešama dažāda pārgērbšanās. Viņu skatuves tēlu skaits bija dažāds. Daži no tēliem bija Jautrie sportisti, Jautrie saulesbrāļi, Omulīgie klaidoņi,

¹⁸⁶ *Rīgas Radiofona programma*. 1932, 29. janvāris

¹⁸⁷ Skat. 1. pielikuma 4. attēlu, kurā redzama Brāļu Laivinieku uzstāšanās programma Radiofonā.

¹⁸⁸ Piedalījās arī Rutku tēvs ar humoru un lasījumiem, Brāļi Ošlapiņi u.c. Raidlaiks bija ierobežots, tādēļ uzstāties varēja ne biežāk kā pāris reizes mēnesī.

¹⁸⁹ Jaunākās Ziņas, 1934, 3. oktobris

Bezbēdīgie studenti, Liepājas švīti, Jautrie pilsoņi.¹⁹⁰ Vairākās dziesmās, sevi parodējot, Kuģis tiek saukts par Laivinieku, tiek minēts arī Bedriņš. Laikabiedru atmiņās viņš netieši tiek uztverts kā radošā dueta vadītājs. Šis pieņēmums ir akceptējams, ņemto vērā, ka Bedriņš bija aktīvāks dziesmu rakstītājs un publiska persona. Visu starpkaru posmu paralēli Laivinieku „projektam” Bedriņš darbojās arī viens. 30. gadu vidū Kino „Maska” reklāmas rotāja saukļi, kas liecināja, ka publiku starpbrīžos izklaidēs gan Brāļi Laivinieki, gan „latviešu labākais humorists – komiķis Kārlis Bedriņš”¹⁹¹. „Bedriņa skatuves tēli – invalīds Gurķītis, pašpuika Šmandruks, pagasta muļķis Jukums, modernieks Sūkaliņš, brīnumdakteris Fušeribus, vecpūsis Kārlis, Brīvprātīgais Jurka, memmesdēliņš Jēpelis, arī vecmeita Līze, čigāniete Maļiena u.c.”¹⁹² Atmiņās atrodamas arī ziņas, ka Brāļi Laivinieki cirkā pelnīja vairāk nekā dažs labs dziedātājs operā. Lai gan savu karjeru viņi sāka tieši ar divertismentiem, kad tie tika pastiprināti cenzēti un gala beigās aizliegti, Laivinieki jau bija plaši zināmi un populāri. Viņus aicināja gan Rīgas biedrību pasākumos, gan provincē. „Ar asprātībām un kuplejām un citiem priekšnesumiem uzstājās Latvijas malās, aplausi tricina arī veco Salamonska cirku.”¹⁹³ 30. gados lielāko daļu Laivinieku dziesmas palīdzēja sacerēt dzejnieks un skolotājs Jēkabs Jansons ar pseidonīmu Jansons – Saiva.¹⁹⁴ Precīzi nav noskaidrots, pie cik dziesmu sarakstīšanas viņš palīdzēja Bedriņam.

„Mazā skatuve” oficiāli savu darbību pārtrauca 1934. gadā, bet pilnībā tika likvidēta 1936. gada sākumā.¹⁹⁵ Pēc tam tika dibināta „Mazās skatuves” arodbiedrība. Latvijas artistu arodu biedrības dibinātāju sarakstā starp 10 uzvārdiem, atrodami gan Kārlis Grūbe, gan Alfrēds Vinters¹⁹⁶. Tas nav pārsteigums, jo abi vieglās izklaides žanra pārstāvji bija pazīstami un vairākkārtīgi sadarbojās 30. gados. Alfrēds Vinters ir vārdu autors Brāļu Laivinieku dziesmai „Sveiciens latvju meičām”, kas ieskaņota Bellaccord – Electro 1933. gadā.¹⁹⁷ „Mazā skatuve” sūdzējās arī par grūtiem apstākļiem pēc kino divertismentu aizlieguma, kad par gandrīz vienīgo darba vietu kļuva šaurie Rīgas restorāni. 1937. gadā vēstulē Sabiedrisko lietu ministram kāds apšaubāms aģents un artistu vervētājs Eduards Smilgainis rakstīja, ka „Mazā skatuvē savu gaitu sākuši daudzi no mūsu tagad jau slaveniem aktieriem – māksliniekiem, kā

---

¹⁹⁰Jansons, A. *Garū, garū, uzmet garū. Brāļu laivinieki un to dziesmu tekstu autors Jēkabs Jansons*. Rīga: Rasa ABC, 2004, 13. lpp.

¹⁹¹ *Rīts*, 1936, 3. februāris

¹⁹² Jansons, A. *Garū, garū, uzmet garū. Brāļu laivinieki un to dziesmu tekstu autors Jēkabs Jansons*, 13. lpp.

¹⁹³ Līcis, E. *Atmiņas par laikiem un ļaudīm*, 96. lpp.

¹⁹⁴ Liepājnieku biogrāfiskā vārdnīca. Pieejams:

<http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?cid=38103&r=8&lid=38103&q=Liep%C4%81jniekiem.lv&h=1081> [aplūkots 24.02.2012.]

¹⁹⁵ LVVA, 3724. f., 1. apr., 3277.1, 20. lp.

¹⁹⁶ 3758. f., 1. apr., 1540.1, 4. lp.

¹⁹⁷ Skat. pilnu Brāļu Laivinieku un Alfrēda Vintera dziesmu sarakstu 2. pielikumā

Priednieks – Kavara, Brechmane – Štengele, Leščenskis [..].”¹⁹⁸ Šis apgalvojums zināmā mērā liecina par Mazās skatuves mākslinieku atpazīstamību un spēju izsisties.

1934. gada 8. martā Radiofonā notika pirmatskaņojums Bellaccord – Electro ierakstam Laivinieku izpildījumā. „Kad gaiši rītos dzied” un „Sveiciens latvju meičai”.¹⁹⁹ 28. martā Brāļi Laivinieki tika atskaņoti programmā „Viegla mūzika”, kas liecina par to, ka tādi jēdzieni kā populārā mūzika, vieglā mūzika, deju mūzika tika brīvi interpretēti un izmantoti Radiofona programmā. 1935. gads un pieaugošie autoritārā režīma estētiskie principi sāka iezīmēt tendenci, ka humora priekšnesumi un humoram atvēlētais ētera laiks sāka sarukt. Jāni Āri vairs nespēlēja, Brāļu Laivinieku priekšnesumi 1934. gada laikā palēnām izzuda. Arī humora plates praktiski vairs neatskaņoja. Jaunā valsts politika pieprasīja augstvērtīgāku izklaidi. Radiofona raidlaiks pakāpeniski pieauga, un vieglo izklaidi pakāpeniski nomainīja arvien plašāki izglītojoši un informatīvi raidījumi dažādu profesiju pārstāvjiem. Aktīvi darbu saglabāja vien Roberts Vizbulis, kurš vēlāk, 1937. gadā bija vienīgais no vieglā žanra, humoristu Radio izpildītājiem, kas tika noformēts kā „speciālā žanra pārstāvis”.²⁰⁰ Brāļi laivinieki 30. gadu otrajā pusē Radiofona tiešraidēs vairs neuzstājās, bet viņu dziesmas varēja dzirdēt platēs. Bellaccord – Electro firmas katalogā sadaļā „Humoristi” 30. gadu vidū un otrajā pusē Brāļi Laivinieki ieņēma pirmo vietu ar vislielāko plašu piedāvājumu.²⁰¹ Salīdzinot ar Brāļu Ošlapiņu vai Jāņa Āres dziesmām, kas izgāja no modes un tika izņemtas no aprites, liela daļa Laivinieku repertuāra saglabājās reklāmās un firmas katalogā visu desmitgadi. Viņu vārdus reklāmās pasvītvoja kā populārie humoristi, „vadošie latvju humoristi, kas ienes jautrību katrā mājā”²⁰². Salīdzinot plašu skaitu, 1937. gada katalogā tika ievietotas 20 Laivinieku un tikai 8 Āres plates, kuras, spriežot pēc ieraksta numuriem, nebija ierakstītas vēlāk par 1935. gada sākumu.²⁰³ 30. gadu otrajā pusē Laivinieki uzstājās restorānos un naktslokālos. Viņi bija iecienīti izklaidētāji biedrību ballēs, kur parasti uzstājās kopā ar kādu džezbendu vai orķestri, piemēram ziemassvētku pasākumā 1. šķiras restorānā „Parka pagrabs”²⁰⁴, vai restorānā „Tempo Dzintarpils”. Piemēram, 1938. gada Lieldienu pasākumā Latviešu biedrības nama „Zelta zālē” viņi „gādāja par jautrību” Bezpartejisko Latvijas atbrīvotāju biedrībai.²⁰⁵ Modē bija arī dažādi karnevāli jeb masku balles. (Skat. 1. pielikuma 5. attēlu).

¹⁹⁸ 3758. f., 1. apr., 1540.l, 10. lp.

¹⁹⁹ *Rīgas Radiofona Programma*. 1934, 8. marts

²⁰⁰ LVVA, 3758.f., 1.apr., 733.l, 23. – 25. lp.

²⁰¹ *Bellaccord – Electro skaņu plašu katalogs*. Rīga: Grāmatu Draugs, 1936.

²⁰² *Mūzika no visas pasaules Bellaccord – Electro skaņu platēs*. Rīga: Grāmatu Draugs, 1937, 37. lpp.

²⁰³ *Mūzika no visas pasaules Bellaccord – Electro skaņu platēs*, 15., 37., 38. lpp.

²⁰⁴ *Jaunākās Ziņas*, 1936, 24. decembris

²⁰⁵ *Jaunākās Ziņas*, 1938, 16. aprīlis

Var teikt, ka ar 1938. gadu cenzūra un autoritāra gaumes kontrole pilnībā sasniedza arī skaņu ierakstus. 1939. gada 18. aprīlī SLM aizliedza laist apgrozībā divas Laivinieku plates. Par pamatu aizliegumam bija Dziesmas „Drauga padoms” nepiedienīgais saturs, kas vēstīja par vecpuišu nodokli, ko plāno ieviest nākotnē. Laivinieku pamācība dziesmā vēstīja, ka jāprec jebkāda sieva, lai tikai par katru cenu izvairītos no nodokļa.²⁰⁶ Dziesma kopumā neatšķīrās no iepriekšējām, bet valsts cenzoriem viņu darbība kļuva aizvien nepieņemamāka. Vēlāk 17. oktobrī tika rediģētas vēl divas plates, no kurām divas atļautās dziesmas „Smaržu kuplejas” un „Jā nudien” tika apvienotas vienā platē, kas kļuva par pēdējo Brāļu Laivinieku ierakstu Bellaccord – Electro skaņuplatē.²⁰⁷ Vislielākais Kārļa Ulmaņa režīma ideoloģijas trieciens Laivinieku darbībai nāca 1940. gada pavasarī. No apgrozības tika izņemtas 13 Bellaccord – Electro vieglās mūzikas plates, no kurām 10 bija Laivinieku plates, kas ieskaņotas laikā no 1934. līdz 1937. gadam. Preses nodaļas vadītāja Lapsiņa pamatojums bija vienkāršs un saprotams: „Visas sarakstā minētās plates aizliegts izplatīt vulgāra satura un mazvērtīga mākslinieciskā izpildījuma dēļ.”²⁰⁸ „Baigā gadā” Brāļu Laivinieku darbība apsīka.

Vācu okupācijas laikā Laivinieki atsāka uzstāties. Galvenā uzstāšanās vieta bija Rīgas Salamonska cirks. 1944. gada rudenī viņi emigrēja uz Vāciju, kur kādu laiku uzstājās pārvietoto personu nometnēs. Pēc kara Kārlis Bedriņš palika Vācijā, Vircburgā, kur mira 1963. gadā. Bet Fricis Kuģis 1950. gadā izceļoja uz Austrāliju,²⁰⁹ kur mira 1962. gada 6. novembrī, neilgi pēc Bedriņa vizītes un pēdējās Brāļu Laivinieku izrādes Brisbenā.²¹⁰

2.3 Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieki darbības izpētes problēmas

Viens no izpētes jautājumiem un pētījuma uzdevums ir noteikt popularitātes cēloņus. Publikācijās un uzziņu literatūrā Brāļi Laivinieki un Alfrēds Vinters tiek uzskatīti par atpazīstamākajiem vai vieniem no ievērojamākajiem populārās mūzikas izpildītājiem 30. gados Latvijā, uzsverot viņu kā izpildītājmākslinieku profesionalitāti.²¹¹ Literatūrā dominē uzskats, ka viņu popularitāti noteica spēja uzrunāt un aizraut parastos, vienkāršos ļaudis.²¹² „Lielajā Latvijas Enciklopēdijā” Brāļu Laivinieku atraktivitāte tiek minēta kā galvenā panākumu atslēga, bet Alfrēds Vinters dažviet tiek nodēvēts par „latviešu populārās mūzika

²⁰⁶ LVVA, 3724.f., 1. sapr., 11632.l., 157. lp.

²⁰⁷ LVVA, 3724.f., 1. apr., 11629.l., 70. lp.

²⁰⁸ LVVA, 3724.f., 1. apr., 11252a.l., 1., 2. lp.

²⁰⁹ Austrālijas Nacionālais arhīvs. Imigrācijas lieta par Frici Kuģi. Pieejams:

<http://recordsearch.naa.gov.au/NameSearch/Interface/ItemDetail.aspx?Barcode=4726043> [aplūkots 04.04.2012.]

²¹⁰ Dieva mierā aizgājis Fricis kuģis. *Austrālijas Latvietis*. 1962, 25. novembris

²¹¹ Jubels, H. (atb. red.) *Latvijas enciklopēdija*. 2. sēj. Latv – Roja. Rīga: Valērija Belakoņa izdevniecība. 2007, 803. lpp.

²¹² Bleiere, D. (atb. red.) *Latvijas vēsture 20. gadsimts*. Rīga: Jumava, 2005, 215. lpp.

profesionālo aizsācēju”²¹³. Pēdējais apgalvojums būtu jāizvērtē īpaši piesardzīgi un šī darba uzskata, ka teorētiski to tā var pieņemt, bet ir nepieciešama spēcīga argumentācija. Jāuzsver, ka Vintera popularitāti un lomu sabiedrības apziņā un atmiņā noteica vairākas būtiskas apstākļu sakritības, kuras tiek apskatītas darba turpinājumā. Kultūras vēstures kontekstā 20. gadsimta 20. un 30. gadi kopumā tiek uzskatīt par vieglās mūzikas aktivizēšanās laiku Latvijā,²¹⁴ līdz ar to nav pamata uzskatīt A. Vintera darbību par īpašu parādību latviešu vieglās mūzikas laukā. Teorētiskā līmenī nevis mūzikas kvalitāte, bet mūzikas sociālā kvalitāte ir tā, kas kalpo masām.²¹⁵ Tomēr jāatzīst Vintera spēja atklāt pareizo darbības nišu, bez muzikālas izglītības uzsākot muzikālās gaitas, bet 30. gadu otrajā pusē, ar spēcīgu oriģināldziesmu tekstu palīdzību piesaistot klausītājus.

Gan Vinters, gan Laivinieki izpelnās arī kritiku. Dzejnieks un intelektuālis Jānis Peters grāmatā par Raimonu Paulu²¹⁶ un estrādes mūziku, nedaudz pievēršas arī 30. gadu vieglajai un populārajai mūzikai. Par Vinteru viņš raksta, ka 30. gadu „šlāgermūzikas lauvu” var uzskatīt par vienu no latviešu vieglās mūzikas profesionālajiem aizsācējiem. Tomēr autors uzsver, ka Vintera mūzikā nebija nekā latviska un dziesmu teksti bija zem katras kritikas.²¹⁷ Peters raksta arī par Brāļiem Laiviniekiem, ka viņi ar savām apšaubāmajām vokālajām prasmēm un populārām melodijām „uzstīvētu” lētu, vienveidīgu tekstu, spēja paņemt tikai naivos.²¹⁸ Var piekrist autora izteiktajai mūzikas kritikai, bet jāatzīst arī, ka tik plaša viņu pieminēšana vispār padomju laikā izdotā grāmatā ir krietns pierādījums viņu popularitātes noturībai, lai arī viņu darbība padomju ideoloģijas garā tika vērtēta negatīvi un par to praktiski nerakstīja. Sergejs Kruks izvirza ļoti vienkāršotu un neargumentētu apgalvojumu, ka Brāļu Laivinieku laikmetīgais repertuārs sastāvēja no krievu masu dziesmu latviskojumiem, kuru saturs bija oriģināls un balstīts uz avīzēs atrastām aktualitātēm.²¹⁹ Šim apgalvojumam darba autors pilnībā nevar piekrist, uzskatot, ka jāņem vērā Laivinieku plaši izmantotie latviešu tautas dziesmu teksti un melodiju motīvi.

Kā Alfrēda Vintera daiļrades izpētes problēmu var minēt dažādu autoru viedokli par to, cik dziesmas viņš ir sarakstījis. Tiek minēti dažādi skaitļi. Skaitļi svārstās, sākot no apmēram 150 līdz vairāk par 200. Šāda situācija radās, jo 30. gadu skaņuplašu mūzikai ir raksturīgs tas, ka zināmu un arī nezināmu autoru melodijas izmantoja daudzi izpildītāji un diletanti. Pagaidām mūzikas vēsturnieki nav pētījuši, līdz ar to nav noteikts, cik daudz citu autoru

²¹³ Kļaviņa, J. (atb. red.) *Lielā Latvijas enciklopēdija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005, 218. lpp.

²¹⁴ Bērziņš, V. (red.) *20. gadsimta Latvijas vēsture. II daļa*, 807. lpp.

²¹⁵ Wicke, P., Ziegenrucker, W. *Rock, Pop, Jazz, Folk: Handbuch der populäre Musik*. Leipzig: Deutscher Verlag für Musik, 1987, S. 362

²¹⁶ Peters, J. *Raimonds Pauls: Versijas, vīzijas, dokumenti*. Rīga: Liesma, 1982.

²¹⁷ Peters, J. *Raimonds Pauls: Versijas, vīzijas, dokumenti*, 71. lpp.

²¹⁸ Turpat, 72. lpp.

²¹⁹ Kruks, S. *Par mūziku, skaistu un melodisku: padomju kultūras politika, 1932 – 1964*, 58. lpp.

melodijas Vinters izmantoja, bet viņam tiek piedēvētas citu autoru melodijas. Atis Bērtiņš raksta, ka par daudziem atskaņojumiem un skaņuplatēs ierakstītiem skaņdarbiem vispār trūkst skaidrības, vai Vinters pats tās komponējis vai tikai aranžējis.²²⁰ Komponists Georgs Dovgjallo latviešu „trešās atmodas” laikā rakstīja, ka „Viņa [Vintera] valši, fokstroti, tango un kuplejas skanēja visur. Viņa dziesmu valoda ir drīzāk starptautiska, un teksti nav dzejiska jaunrade, tomēr tie spēj valdzināt latviešu sadzīves mūzikas cienītājus. Vinters izmantoja pazīstamus ritmus un motīvus no ziņģēm, Latīņamerikāņu dejām un vācu šlāgeriem.²²¹ Daiga Mazvērsīte uzsver, ka padomju laikos dominējušais uzskats par Vintera dziesmu nelatviskumu un sliktas gaumes piemēru, neatbilst patiesībai un, viņasprāt, Vinters „negrēkoja ar zagtiem melodiņiem”.²²²

Latvijas mūziķi 30. gados ignorēja starptautiskos autortiesību likumus, līdz ar to dažādu melodiju izmantošana kupletistu, vieglā žanra izpildītāju vidū bija pierasta un izplatīta parādība. Lielu daļu Alfrēda Vintera ierakstu sastāda tautas dejas, ko nevar uzskatīt par viņa oriģināldarbu, taču par autora aranžējumu un skaņu ierakstu kā tādu šaubu nav. Vintera darbības pētnieks Ivars Bolgzds uzskata, ka Bellacord platēs ir iespēlēta 91 Alfrēda Vintera deju kompozīcija, galvenokārt ar Edgara Viļņa, Edvīna Krūmiņa, Aleksandra Kortāna vokālu.²²³ Bet tas ir atkarīgs no tā, kuras dziesmas skaita. 30. gadu Latvijā bija ierasts veidot kopdarbus, piemēram, dziesmas „Murka, čigānu meitene” vārdu autors ir Vinters, mūzikas autors Oskars Stroks, bet Bellacord platē šo dziesmu iedziedāja Alfrēds Poriņš. Līdzīgi tas ir arī ar citām Vintera dziesmām. Dziesmas, ko viņš izpilda, ir tās, pēc kurām Vinteru atpazīst, neatkarīgi no autora. Lai gan publikācijās un pētījumos to nemin, sadarbība starp Vinteru un Stroku notika vairākkārt. Piemēram, dziesmas „No manis neaizej”, kurai arī Vinters ir latviskā teksta autors.²²⁴ Par abu 30. gadu vieglās mūzikas komponistu sadarbību gan pilnīgi nekas nav minēts arī Oskara Stroka biogrāfijā, vien piebilstot, ka Stroka dziesmas ierakstīja Bellacord un tās latviešu valodā izpildīja slavenie dziedoņi Pauls Sakss un Mariss Vētra.²²⁵ Pastāv viedoklis, ka dziesmu tekstus 30. gados Vinteram palīdzēja sacerēt viņa pirmā sieva Milda²²⁶, ar kuru viņš bija precējies no 1927. gada līdz 1940. gada pavasarim, kad viņa mira no tuberkulozes.²²⁷ Bet šim faktam nav būtiskas nozīmes pētījuma izstrādē.

Liela daļa Vintera iespēlēto skaņdarbu ir instrumentālie gabali. 30. gados tos apzīmēja kā „dziesmas bez dziedājuma”. Vairākas dziesmas „ar dziedājumu” iedziedāja arī viņš pats.

²²⁰ Bērtiņš, A. Reiz spēlēja muzikanti. *Lauku Avīze*, 1996, 21. jūnijs

²²¹ Dovgjallo, G. *Tās acis, tās acis. Alfrēda Vintera dziesmas*. Rīga, Sprīdītis, 1993, 5. – 8. lpp.

²²² Mazvērsīte, D. Kā var aizmirst. *Rīgas Laiks*, 2009, Nr. 10, 46. lpp.

²²³ Bolgzds, I. Mūzika mīlai un jaunībai. *Laiks*, 2008, 11. oktobris

²²⁴ Grūtups, G. No manis neaizej. *Zemgales Ziņas*. 2008, 31. janvāris

²²⁵ Гиммерверт, А. Оскар Строк - король и подданный. Нижний Новгород: Деком, 2006, 164. lpp.

²²⁶ Ģērmanis, U. Klusi kokle iz rokām tam slīd. *Latvija*, 1976, 13. novembris

²²⁷ Bolgzds, I. Mūzika mīlai un jaunībai. *Laiks*, 2008, 11. oktobris

Nav saglabājušies dati par pavairoto Vintera plašu skaitu, bet var pieņemt, ka Vintera kapelas ieraksti bija vieni no iecienītākajiem, jo tie lielākā vai mazākā skaitā tika reklamēti Bellaccord katalogā katru gadu un to minēja arī Helmars Rudzītis: „Pārāk tālu aiz Poriņa neatpalika arī Alfrēda Vintera jautrā kapela.”²²⁸ Nav vienprātības arī par to, kad īsti parādījās pirmās Bellaccord – Electro firmā ierakstītās Vintera skaņuplates. Atis Bērtiņš raksta, ka tās parādījās 1933. gada martā, bet tikai sadarbībā ar Emili Melngaili Vintera kapela 1934. gadā iemantoja popularitāti, izpildot plašu tautas dziesmu repertuāru Radiofonā.²²⁹ Bolgzds uzskata, ka pirmās skaņu plates Vintera kapela iespēlēja 1933. gada rudenī.²³⁰ Nav precīzi datējams ierakstīšanas laiks, bet Bellaccord katalogi un reklāmas presē sniedz aptuvenu priekšstatu. Alfrēda Vintera jautrā kapela Bellaccord – Electro reklamā pirmo reizi parādījās 1933. gada 8. aprīlī „Jaunākajās Ziņās”.²³¹

Atsevišķs jautājums ir Vintera dziesmu vēlāk piedēvētā simboliskā nozīme. Sergejs Kruks uzskata, ka padomju laikā dziesmās izskanēja protests pret krievu politisko un kultūras dominanci. „Latviešu šlāgeru dziedāšanai padomju laikā bija sociāli politiska nozīme, jo tika uzskatīts, ka šo latviešu mūzikas kultūras mantojumu aizliedza politiskos nolūkos.”²³² Maģistra darba autors uzskata, ka šim jautājums ir vairākas puses, jo, lai gan oficiālā padomju ideoloģija ierobežoja populārās jeb, padomju terminoloģijā runājot, sadzīves mūzikas apriti, 30. gadu populārā mūzika kopumā radīja tautas atmiņā sentimentālas jūtas par aizgājušo laiku, dziesmu saturs atgādināja par dzīvi „Ulmaņlaikos”, par 30. gadu sociālpolitiskajiem apstākļiem, līdz ar to šo dziesmu aizliegums būtu jāvērtē arī ideoloģiski un politiski, ne tikai estētiski. 50. gadu beigās Vintera dziesmas atguva „otro elpu” jau daudz dziļākā, simboliskā līmenī, jo dažas no tām tika atskaņotas Latvijas Radiofonā pirms viņa ierašanās koncertturnejā Rīgā. Vinters dziesmu atskaņošanu pieprasīja LPSR ārlietu ministrijai, lai konstatētu, vai publika vēl atceras viņa dziesmas. Klausītāju iesūtītās pateicības vēstules Radio bija neapstrīdams fakts, ka pat pēc 14 gadu prombūtnes trimdā, savu popularitāti viņš nebija zaudējis.²³³ „Gaujas laivinieks” un citas 30. gadu mīlas dziesmas kļuva par simboliem, kas ļāva klausītājam asociēt sevi kā sirno Gaujas laivinieku, kurš nebeidz sērot par zaudēto meiteni – Latviju.

²²⁸ Rudzītis, H. *Manas dzīves dēkas*, 147. lpp.

²²⁹ Bērtiņš, A., G. *Dziesmas – kā liepas, ozoli un rudzupuķes. Latvijas Avīze*, 2008, 15. septembris

²³⁰ Bolgzds, I. *Mūzika mīlai un jaunībai. Laiks*, 2008, 11. oktobris

²³¹ *Jaunākās Ziņas*, 1933, 8. aprīlis

²³² Kruks, S. *Par mūziku, skaistu un melodisku: padomju kultūras politika, 1932 – 1964*. Rīga: Neptuns, 2008, 57. lpp

²³³ Rokpelnis, A. *Latvijas PSR ārlietu ministrijas sadarbība ar Alfrēdu Vinteru no 1958. – 1960. gadam: pēc Latvijas Vēstures arhīva LPSR ārlietu ministrijas fonda lietām*. Rīga: 2011. (Referāts lekciju kursā „Baltijas jautājums un Rietumvalstis pēckara posma starptautiskajās attiecībās (1945-1990)”, 9. lpp.

Sergejs Kruks Vintera dziesmas dēvē par vieglprātīgām ziņgēm, kuras tika svītrotas no Radio repertuāra 1940. gadā.²³⁴ Lai nu kā, faktiski Vintera dziesmas nespēlēja jau pirms okupācijas. Savukārt, par Vintera atgriešanos Latvijā 1960. gadā Kruks raksta, ka tā bija nevis atbilstība estētiskajai koncepcijai, bet tā brīža politiskais izdevīgums, kas ļāva Vinteram pēc paša vēlēšanās ierasties dzimtenē ar koncertiem.²³⁵ No tā var secināt, ka padomju ideoloģija izdarīja lāča pakalpojumu, uzjundot tautas sentimentu, ļaujot Vinteram iegūt vēl nebijušu popularitāti un īpašu vietu tautas atmiņā. Jāsecina, ka Vintera dziesmu ilglaicību nosaka tas, ka viena daļa no tām ir dziļi patriotiskas, vistiešākajā mērā par dzimtenes mīlestību. Gan trimdā dzīvojošie, gan padomju cilvēki gribēja atpakaļ „laimīgos 30. gadus”.

Nevar noliegt, ka Alfrēda Vintera darbība ir maz izpētīta. To paveikt apgrūtinā apstākļi, ka viņš nepiederēja pie inteliģences vai sabiedrības aktīviem darboņiem, kas darbojās biedrībās vai publicistikā. Viņa personiskais arhīvs Zviedrijā pēc viņa nāves tika iznīcināts.²³⁶ Par viņa darbību var spriest galvenokārt no Latvijas Radiofona pārraidēm. Par Vintera daiļradi viedokļi dalās. Gan 30. gadu sabiedrībā, gan padomju laika izdevumos nav vienprātības par to, vai Vintera dziesmas ir salkanības augstākais paraugs²³⁷, vai arī tās ir veltītas mūžīgām vērtībām – jaunībai, mīlestībai, dzimtajai zemei, kas bez sentimenta neskartu dvēseli.²³⁸

Brāļu Laivinieku darbības izpēte 30. gadu kontekstā ir apgrūtināta avotu trūkuma dēļ. Nav ziņu par viņu politiskajiem uzskatiem, par to, vai viņu priekšnesumi bija dokumentēti. Kupletistu priekšnesumu būtība 30. gados bija viegla izklaide bez paliekošas vērtības, tādēļ kupleju ieraksti platēs ir rets un pietiekoši vērtīgs avots. Jāsecina, ka laivinieku popularitāti un panākumu cēloņus 30. gadu vidē noteica tas, ka viņi aktīvi darbojās populārās izklaides vietās, naktslokālos. Viņu vārdi un bildes tika publicēti avīžu reklāmās gan Radio programmā, gan vēlāk publisko pasākumu uzsaukumos. Viņu spēja meistarīgi manipulēt ar sabiedrībai aktuāliem un dziļi personiskiem jautājumiem viņus padarīja par 30. gadu pieprasītākajiem izklaidētājiem. Viņu skaņuplates bija nopērkamas līdz pat 1940. gadam, kas liecina par popularitātes noturību. Par Alfrēda Vintera panākumu cēloni var uzskatīt izvēli, uzstāties ar tautas dejām un vienkāršiem šlāgeriem. Apzinoties savu diletantismu, Vinters sniedza klausītājiem vieglu izklaidi un, nepretendējot uz „augsto mākslu”, viņš iekaroja visplašāko auditoriju, kas novērtēja viņa vienkāršību.

---

²³⁴ Kruks, S. *Par mūziku, skaistu un melodisku: padomju kultūras politika, 1932 – 1964*. Rīga: Neptuns, 2008, 58. lpp.

²³⁵ Kruks, S. *Par mūziku, skaistu un melodisku: padomju kultūras politika, 1932 – 1964*, 97. – 98. lpp.

²³⁶ Rokpelnis, A. *Latvijas PSR ārlietu ministrijas sadarbība ar Alfrēdu Vinteru no 1958. – 1960. gadam: pēc Latvijas Vēstures arhīva LPSR ārlietu ministrijas fonda lietām*, 12. lpp.

²³⁷ Peters, J. *Raimonds Pauls: Versijas, vīzijas, dokumenti*. Rīga: Liesma, 1982, 71. lpp.

²³⁸ Bertiņš, A.,G. *Dziesmas – kā liepas, ozoli un rudzupuķes. Latvijas Avīze*, 2008, 15. septembris

Jāteic, ka, lai arī citi kupletisti kā Jānis Āre un Roberts Vizbulis var tikt uzskatīti par vienlīdz populāriem un pieprasītiem 30. gadu izklaidē, tieši Brāļi Laivinieki iegūlās tautas atmiņā arī vēlāk. Iespējams, ka tas ir tādēļ, ka Laivinieki Vācu okupācijas laikā atsāka uzstāties Rīgā, vēlāk trimdā Vācijā, bet padomju Latvijā viņu dziesmu teksti un „lipīgie melodiņi” saglabājās tautas atmiņā, kā bezrūpības un uzdzīves simboli. Pētījuma autors uzskata, ka viņu popularitātes ilglaicību noteica Bellaccord – Electro ieraksti, ko cilvēki klausījās un plates saglabāja arī pēc Otrā pasaules kara.

3. ALFRĒDA VINTERA UN BRĀĻU LAIVINIEKU DZIESMU TEKSTU ANALĪZE

Sabiedrības izpausmes nosaka kultūra. To raksturo stereotipiska rīcība un uzvedība. Tā iemiesojas indivīda vai grupas rīcībā, jēdzienos, ko tie lieto. Kultūra ir saistīta ar sociālo grupu vai veselu tautu dzīvesveidu.²³⁹ Par kultūras galvenajiem elementiem uzskata valodu, simbolus, sabiedrības vērtības un normas. Simbolu dziļākā jēga ir izprotama tikai konkrētajā kontekstā. Simboliska nozīme dziesmā var būt gan priekšmetiem, gan mākslinieciskajiem izteiksmes līdzekļiem. Svarīga loma kultūras atspoguļojumā un viens no kultūras izpausmes elementiem ir valoda.

3.1 Dziesmu tekstu vispārīgs raksturojums un datēšana

Vārdu krājums un lietojums liecina par vidi, kurā tā attīstās. Šajā gadījumā tā liecina par to vidi un sabiedrību, par ko autori dzied un kurai dzied. Vērtības un normas balstās uz sociālo grupu un indivīdu attieksmi pret lietām, izšķirot labo no ļaunā, pareizo no nepareizā. Šī attieksme visbiežāk tiek aprakstīta emocionāli. Normas saistās ar ētiskiem un tikumiskiem principiem, kā arī sodiem un sankcijām par nepaklausību un normu neievērošanu.²⁴⁰ Dziesmu tekstu kā avotu bāzi veido ar dzīves realitātēm saistīta pieredze, pārdzīvojumi un priekšstati. No tiem izriet konkrēto autoru secinājumi un idejas, aktualizējot un interpretējot laikmeta simboliku.”²⁴¹ Mūsdienu mūzikas sociologs Jānis Daugavietis raksta, ka ar mūzikas socioloģiju ir nodarbojušies gan muzikologi, gan sociologi, pārņemot un izmantojot pētījumos, bet starpdisciplināri pētījumi un sadarbība nenotiek. Viņaprāt, muzikologi populārzinātniskās publikācijās vairāk pievēršas estētiskajiem un vēsturiskiem jautājumiem.²⁴² Jāpiebilst, ka runa vairākumā gadījumu ir par nopietno, akadēmisko mūziku, nevis vieglās izklaides žanriem. Mūzika, kas tiek aplūkota konkrētos vēsturiskos rāmjos, šķiet loģiska un nepieciešama. Mūzika ir visās dzīves situācijās – svētkos u.tml. Dažādām sociālām grupām ir dažāda gaume, ko nosaka, piemēram, dzīvesveids vai sabiedriski ekonomiskais statuss.²⁴³ Skaņuplašu, radio, vēlāk magnetofonu un dažāda veida reprodukciju izplatība pakāpeniski nojauc robežu starp tautas, profesionālo un elites kultūru, tā veidojot masu

²³⁹ Zepa, B. (red.), Zobena, A. (red.) *Cilvēks un dzīve socioloģijas skatījumā*. Rīga: LUAA, 1996, 111. lpp.

²⁴⁰ Zepa, B. (red.), Zobena, A. (red.) *Cilvēks un dzīve socioloģijas skatījumā*, 113. – 114. lpp.

²⁴¹ Zepa, B. (red.), Zobena, A. (red.) *Cilvēks un dzīve socioloģijas skatījumā*, 117. lpp.

²⁴² Daugavietis, J. Padomju Latvijas mūzikas socioloģija. Grām.: Tisenkopfs, T. (red.) *Socioloģijai – 40*. (Latvijas Universitātes raksti: Socioloģija, 736. sēj.) Rīga: LUAA, 2008, 72. lpp.

²⁴³ Hargreaves, H.J. *The Social Psychology of Music*. Oxford, New York: Oxford University Press, 1997, P. 67., 143.

kultūru.²⁴⁴ Ineta Lipša uzskata, ka visa starpkaru gadu realitāte bija masu kultūra, kas bija nevis dabiska, bet no augšas administrēta.²⁴⁵

Kvantitatīvā pieeja dziesmu tekstu analīzē fokusējas uz konkrētu parādību skaitu. Teksta saturs ir jāsadala pētāmajās vienībās, lai izteiktu skaitļos un noteiktu elementu daudzumu, respektīvi, jēdzienu un parādību pieminēšanas biežumu dziesmās. Šāda tipa analīze var tikt uzskatīta par objektīvāku un ticamāku par kvalitatīvo kontentanalīzi, jo tā balstās tikai uz skaitļiem, izslēdzot pētnieka loģiku, intuīciju vai dziļāku izpratni.²⁴⁶ Pagātni nav iespējams pilnīgi objektīvi rekonstruēt, tāpēc ir jāpieiet eksakti, lai secinājumi būtu pēc iespējas objektīvāk, lai izslēgtu autora emocionālo subjektivitāti. Socioloģiski mūzikas gaumi var pētīt, kvantitatīvi nosakot kultūras patēriņu, piedalīšanās kultūras pasākumos, ja ir pieejami pietiekoši plaši avoti.²⁴⁷ Maģistra darba ietvaros, balstoties uz iepriekšējās nodaļās jau apskatītiem avotiem, runa var būt par skaņuplašu satura patēriņu.

Viens no uzdevumiem dziesmu teksta analīzes veikšanai, bija Dziesmu datēšana, kas bija nepieciešama, jo atsevišķās dziesmās tika fiksēti konkrēti sociālpolitiski un sociālekonomiski procesi, īpaši Brāļu Laivinieku dziesmās. Lai gan kolekcijās un vēlāk izdotos ierakstos ir saglabājies liels skaits Bellaccord – Electro ierakstu, problēmas radīja to precīza datēšana. Pirmkārt, nav saglabājušies pieraksti vai oficiāli fabrikas dokumenti par plašu izgatavošanas laiku. Otrkārt, uz skaņuplatēm nav datējuma, bet tikai nosaukums, izpildītājs un ieraksta jeb pasūtījuma numurs. Gan Vintera, gan Laivinieku dziesmas ir iespējams datēt vairākos veidos. Viena no datēšanas iespējām ir vadīties pēc tā saucamajiem Bellaccord – Electro firmas katalogiem. Nelielajos bukletos apkopoti dziesmu un izpildītāju saraksti ar dziesmu nosaukumiem, skaņuplašu pasūtījuma numuriem, pēc kura pircēji varēja orientēties nopērkamo plašu klāstā. Katalogu izdošana nebija regulāra, arī to apjoms bija dažāds, sākot no nelielām lapelēm, kur minētas tikai tā brīža jaunākās plates, beidzot ar lielākiem, apkopojošiem katalogiem, kuros atrodamas gan jaunākās, gan arī pieprasītākās plates, piemēram, Brāļu Laivinieku „Līgo plate” ar pasūtījuma numuru 3316, kas tika ierakstīta 1934. gadā, katalogos figurēja vēl 1939. gadā, kā arī sezonāli reklāmās presē. Respektīvi, daudzas Brāļu Laivinieku un Alfrēda Vintera plates bija apgrozībā gadiem ilgi, pierādot dziesmu popularitāti. Otrs veids, kā var datēt, ir vadoties pēc sludinājumiem presē. Bellaccord sludinājumi galvenokārt tika izvietoti „Jaunāko Ziņu” pēdējās lapās un to saturs

---

²⁴⁴ Zepa, B. (red.), Zobena, A. (red.) *Cilvēks un dzīve socioloģijas skatījumā*. Rīga: LUAA, 1996, 112. lpp.

²⁴⁵ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009, 40. lpp.

²⁴⁶ Kroplijs, A., Rašcevska, M. *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs. 2. izdevums*. Rīga: Raka, 2010, 115. lpp.

²⁴⁷ Daugavietis, J. Muzikālās gaumes latento klasifikāciju izpēte. Grām.: Tisenkopfs, T. (red.) (Latvijas Universitātes raksti: Socioloģija, 701. sēj.) Rīga: LUAA, 2006, 71. lpp.

bija divējāds. Sezonālās reklāmas vēstīja par jaunākajām un pieprasītākajām Ziemassvētku, Līgo platēm. Tika reklamētas arī jaunākās, nesen izdotās plates.

30. gadu beigās ir iespējams precīzi datēt daļu plates, kas sākas ar numuriem 3800 un 3900. Šajā sakarā pētījuma autors izvirzīja ideju, ka plates numura pirmie divi skaitļi liecina par izdošanas gadu, bet otrie divi par ieraksta kārtas numuru. Tas nozīmē, ka, 1937. gadā izdotās plates sākās ar numuru 3600, 1938. gadā izdotās ar 3700 utt. Piemēram, Marisa Vētras iedziedātā dziesma „Kā var aizmirst” tika reģistrēta SLM 1939. gada 27. janvārī ar plates ieraksta numuru 3805, tātad 5. plates 1939. gadā.²⁴⁸ Šo apgalvojumu apstiprina arī Bellaccord jaunumu reklāmas un katalogi. Jāsecina, ka datējums ir loģisks un racionāls. Vadoties pēc šī pieņēmuma, pētījuma autors sakārtoja hronoloģiskā secībā arī tās dziesmas, kuru datējums no citiem avotiem precīzi nebija zināms. (Dziesmu hronoloģiskais datējums aplūkojams 2. pielikumā).

Teksta analīzei tika izmantotas 50 Brāļu Laivinieku un 60 Alfrēda Vintera dziesmas. Kopumā 30. gados Brāļi Laivinieki ierakstīja 50 dziesmas. Ar Alfrēda Vintera un viņa kapelas piedalīšanos tika ierakstīta 71 plate, kopumā 142 dziesmas. Bet, ņemot vērā, ka vienā platē katrā pusē varēja būt atšķirīgu izpildītāju melodijas, līdz 1940. gada vasarai bija iespējams precīzi datēt 129 ierakstus ar Vintera piedalīšanos, no kuriem tikai 60 ir dziesmas, kas izmantojamas analīzei. Lielākā daļa ierakstu veido tautas dejas un tā saucamās vecās dejas, kas pieder pie instrumentālās mūzikas un darbā netiek analizēta. Skaitļu nesakrītību rada fakts, ka daļai dziesmu nav precīzi vai vispār nosakāms teksta un/vai mūzika autors. Vislielākās neskaidrības, kā jau minēts, ir tieši ar Vintera oriģināldziesmu noteikšanu, jo daļa populāru dziedoņu izpildītas dziesmas netiek uzskatītas par Vintera kompozīcijām, līdz ar to netika iekļautas šajā pētījumā. Bet ir arī tādas dziesmas, kas tiek asociētas ar to izpildītājiem, bet ne ar autoru. 30. gadu nogalē neliels skaits Vintera dziesmu ieguva plašu popularitāti zināmā mērā pateicoties to izpildītājiem, operas slavenajiem solistiem Edvīna Krūmiņam un Marisam Vētram. Piemēram, E. Krūmiņa izpildījumā dzirdams Vintera tango „Viltīgās acis”, bet Mariss Vētra ar savu neaprakstāmo popularitāti padarīja slavenu Vintera valsī „Kā var aizmirst”, ko paņēma sev līdzī arī trimdā pēc Otrā pasaules kara. Ne tikai dziesmas, bet arī vairākas plates bija komponistu kopdarbi. nereti platēs katrai dziesmai bija cits autors, bet viens izpildītājs. Brāļu laivinieku un Alfrēda Vintera kopdarbs „Sveiciens latvju meičām” tika pieskaitīta pie Laivinieku izpildītājam. Ja salīdzina Vintera un Laivinieku ierakstu skaitu, tad jāsecina, ka ierakstu ziņā Vinters bija vairāk, kā divas reizes ražīgāks, bet neskaitot instrumentālo mūziku, viņu ierakstu skaits gandrīz izlīdzinās. Atšķiras tikai gadi, kad periodiski kāds no izpildītājiem ierakstīja skaitliski vairāk melodijas. Aktīvākās darbības

²⁴⁸ LVVA, 3724.f.,1.apr.,11629.1, 49. lp.

posms gan Alfrēdam Vinteram, gan Brāļiem laiviniekiem bija no 1934. līdz 1938. gadam, kas zināmā mērā sakrita arī ar ekonomisko izaugsmi, politisko viendabību, kas pakāpeniski pārauga izteikti autoritārā cenzūrā, īpaši sākot ar 1938. gadu.(31.att.) Mērot pēc ierakstu skaita, var spriest, ka Laivinieki bija pieprasīti un ražīgi strādāja 30. gadu vidū. 1934. gadā viņi bija sasnieguši savu popularitātes augstāko punktu, spriežot pēc ierakstu skaita. Pēc tam vairāku gadu garumā ir vērojams stabilitātes posms, kas strauji mainījās sākot ar 1938. gadu.

Atšķirībā no humoristiem Brāļiem Laiviniekiem, kuru dzēlīgā ironija par dzeršanu un izlaidību bija nevēlama režīma ideoloģijai, Alfrēda Vintera panākumi bija lielāki, ierakstīto melodiju skaita ziņā. Salīdzinot ar citiem populārajiem izpildītājiem, 1939. gada Bellaccord katalogā Aleksandrs Kortāns nedaudz atpalika ierakstu skaita ziņā, bet Alfrēds Poriņš bija līdzvērtīgs Vinteram.²⁴⁹ Jāņem vērā, ka A. Kortāns un A. Poriņš bija tikai izpildītāji, nevis komponisti. Viņi izpildīja arī Vintera dziesmas, attiecīgi 5 un 8. Statistiski jāatzīmē, ka Vinters jau gadu pirms Laiviniekiem sāka spēlēt tautas dejas un „vecās dejas” Bellaccord ierakstos, un 1940. gadā viņa mūziku ierakstīja, kad Laivinieku ierakstīt aizliedza. 30. gadu vidū Vinters sāka uzvaras gājienu ierakstu apjoma ziņā, nomainot tautas dejas, ar kurām viņš sāka un ko izpildīja visas kapelas, uz oriģināldziesmām, sadarbojoties ar citiem tā brīža vieglās mūzikas komponistiem – Augustu Daini un „tango karali” Oskaru Stroku. Pieaugot cenzūrai, pēc 1936. gada vērojama politiskajai iekārtai neērtu ierakstu skaita samazināšanās. Deju mūzika oficiāli tika uzskatīta par kaitīga jaunatnei un nevērtīgu, lai gan vēl 30. gadu nogalē Vintera dziesmas tika ierakstītas un nav arī avotu, kas liecinātu par kādu Vintera dziesmu aizliegumiem. Tās neatskaņoja Radiofonā, bet skaņuplates iegādāties neviens neliedza. 1938. gadā tika ierakstītas 15 Vintera oriģināldziesmas, bet 1939. gadā tikai 7, bet 1940. gadā līdz padomju okupācijai tikai 4 dziesmas.²⁵⁰ (3.1. att.) Vintera pirmās dziesmas bija jautras, tuvākas kuplejas žanram, ar nelielu ironiju, piemēram, jautrais fokstrots „Kur palicis Ozoliņš?”(1933), kas bija kopdarbs ar mūzikas autoru T. Šadevaldu. Turpretī 1938. gada ražību var skaidrot ar trim izteikti patriotiskām dziesmām, ko var uzskatīt par nodevu Ulmaņa ideoloģijai un režīmam,²⁵¹ bet pārējās bija romantiskas deju mūzikas dziesmas, bez politiska satura vai dziļa zemteksta. Piemēram, par latviešu darba tikumu un mīlestību pret zemi dziesmā „Zemes arājs”(1938) ar pompozo liriku „šeit izkopts dziesmā atskanēs un pļāvēji tad gavilēs. Lai zemes arājs slavēts top, kas druvas mīl un kopj”. Arī gadu vēlāk ierakstītais romantiskais valsis „Zvejnieka meitene”(1939), par drosmīgajiem zvejniekiem, kas nebaidās no jūras. 3.1. attēlā redzams Vintera ierakstu apsīkums 30. gadu nogalē Ne tikai

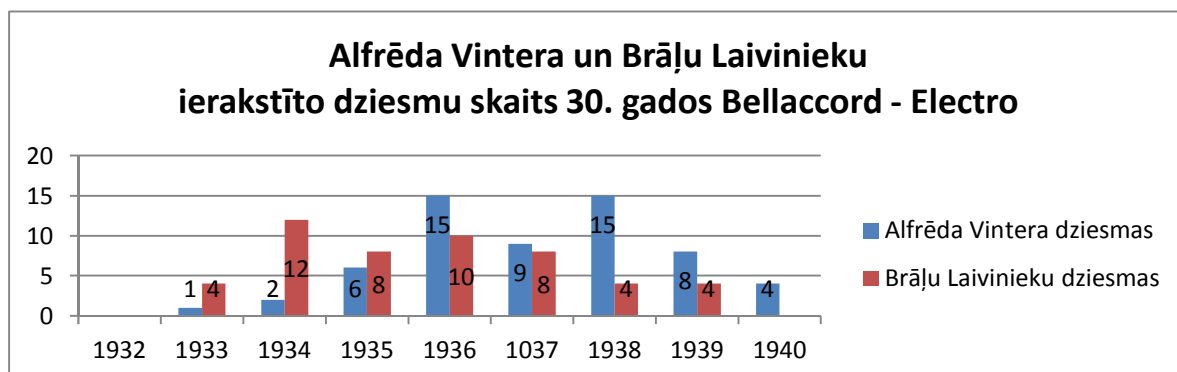
²⁴⁹ „Bellaccord – Electro” skaņu plates. Rīga: Grāmatu draugs, 1939, 31.-33. lpp.

²⁵⁰ Slavenais tango „Trīs vītušas rozēs” tika ierakstīts 1940. gadā jau pēc okupācijas.

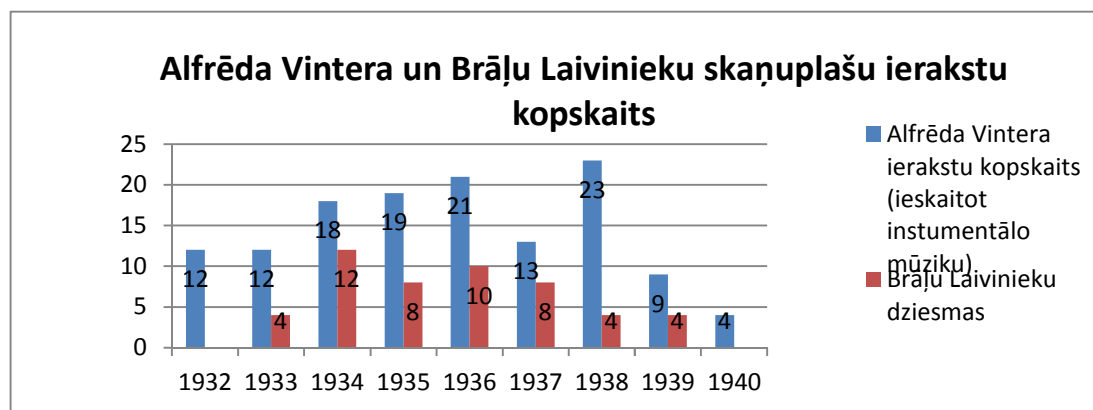
²⁵¹ „Gājputni”, „Svešumā”, „Zemes arājs”

radiofons vairs nespēlēja, bet arī ieraksti platēs ļoti izteikti saruka. Vinters vairs neierakstīja tautas dejas, bet šlāgerus un deju mūziku pastiprināti cenzēja SLM Preses un biedrību departaments.

3.1.attēls

3.2.attēls

3.2 Sociālpolitiskais konteksts Alfrēda Vintera dziesmās

Vintera mūzika teksta ziņā ir izteikti sentimentāla. Deju mūzikai ir raksturīgs melodiskums un vienkāršība. Vintera dziesmas atbilst šlāgermūzikas standartiem ar pantu, kas pakāpeniski pāriet piedziedājumā jeb refrēnā.²⁵² Klasiski un paredzami. Atbilstoši deju mūzikas galvenajai funkcijai – ļaut cilvēkiem „šīberēt”, ir vērojama dziesmu vārdu līdzība un tematiska vienveidība. Neraugoties uz to, kvantitatīvai teksta analīzei tika izvirzītas tēmas, kas raksturo sabiedrības uzvedību, tikumību, ētiskās normas un dažādus sociālpolitiskos procesus (*skat. 3.3.att*).

²⁵² Blume, F. *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*. Kessel: Rasch – Schneider von Wartensee, Band 11, 1989, S. 1742.

Pilsētnieku dzīve un pilsēta kā tāda Vintera dziesmām nav raksturīga. Tā atspoguļojas tikai dažās dziesmās. Arī lauku ikdiena un laucinieku darbs viņa dziesmās netika izcelts. Tas konstatējams tikai sešās dziesmās jeb 10% no dziesmām, saistībā ar stereotipiskām lauku ainām, jauniešu attiecībām. „Rudenī tad puisis meičai iet uz riju miežus kult. Puisim sprigulis pār kaklu, meičai rokā grābeklis. Meita ņemas zobot puisi: Tev ir maziņš sprigulīts?! Meitiņ, ļauj man drusku pakult, redzēsim, ka graudi birst”.²⁵³ Šāda ironija bija reta parādība Vintera tekstos un atspoguļo pilsētnieku uztveri par „vieglo” un bezbēdīgo lauku darbu, ka realitātē, protams, bija fiziski grūts. Analizējot tekstu, jāsecina, ka sociālais konflikts starp laukiem un pilsētu tiešā veidā A. Vintera dziesmā netika konstatēts. Turpretī, aicinājums „baudīt dzīvi”, kas bieži teksta autora uztverē izpaudās, kā vieglprātīga attieksme pret dzīvi, nedomājot par nākotni. Dzīves baudīšana tika saistīta ar alkoholu, ko var konstatēt 9 dziesmās. Kopumā tas ļauj autoram secināt, ka arī alkohola tēmas nebija ļoti izplatītas Vintera dziesmās. Vairāk dominēja izklaide, uzdzīve un tikumības trūkums tādā vispārīgā un nekonkrētā izpratnē. Tekstos Vinters neuzsver „dzeršanu” vai netiklību, iespējams, pieņemot to par pašsaprotamu, bet ironizēšana par to nebija viņam raksturīga. Kā piemēru var minēt dziesmu „Jautrā kompānija”(1936), kur „Vīna blašķi mugurā, sēžos pirmā tramvajā. Es no meičām aicināts, par to gars man pacilāts.”²⁵⁴ Šī dziesma apvieno gan uzdzīves ainu, gan pavisam nedaudz arī pilsētas dzīvi. Dziesmas turpinājumā atklājas „meiču” patiesais uzaicinājuma nolūks, pierunāt puisi precēties,²⁵⁵ pat piesolot „mantu”. Vintera dziesmās iezīmējās arī 30. gadu sabiedrībā izplatītais uzskats, ka ar naudu var visu panākt. Šis uzskats daudz vairāk dominē Brāļu Laivinieku tekstos. Dziesmas beigās, līdzīgi kā dažās citās dziesmās, Vinters skaidri izteica moralizējošu pārmetumu, noliedzot avantūristiskas aprēķina laulības: „Bet es saku skuķēniem, neķeriet uz latiņiem. Labāk santīms kabatā, nekā velns sēd mugurā.” Šajā dziesmā paustā pamatdoma ir būtiska saistībā ar 30. gadu, bet vairāk gan 20. gadu dzimumu skaita nevienlīdzību. Saistībā ar naudu un mantisko vērtību kultu sabiedrībā, Vinteram ir tikai dažas dziesmas, bet tajās lietotās frāzes ir ļoti spēcīgas²⁵⁶ un līdzīgas Laivinieku humoram, piemēram, dziesmā „Vai tiešām tas gan nav nekas”(1935).²⁵⁷ Ļoti izteiksmīgs turības un bagātības apzīmējums ir „nams”, kas Vintera dziesmās izskan tikai divas reizes.(skat. 3. pielikumu)

²⁵³ Vai, kur labi, trakot labi. *Alfrēda Vintera jautrā kapela [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

²⁵⁴ Jautrā kompānija. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

²⁵⁵ „Anna, Minna, un Marij, man pat mantu piesolīj’. Vienai veikals, otrai nams, trešais kaut kas nezinašs.” („Jautrā kompānija”)

²⁵⁶ „Vai tiešām tas gan nav nekas, ja tai būs mūra nams, bet tu bez lata kabatā vēl esi dabūnams.” („Vai tiešām tas gan nav nekas”(1935))

²⁵⁷ Dovgjallo, G. *Tās acis, tās acis. Alfrēda Vintera dziesmas*. Rīga, Sprīdītis, 1993, 14. lpp.

„Brīvā mīlestība” jeb „Brīvā mīla” bija starpkaru Latvijā populārs jēdziens, kas pēc sociālās vēstures pētnieces Inetas Lipšas domām nav viennozīmīgi vērtēts. Vieni to saistīja ar netiklību un seksuālu izklaidi, kamēr citi to izmantoja kā apzīmējumu brīvām tiesībām uz mīlestību.²⁵⁸ „Brīvā mīla”, kas Vintera izpildījumā tiek uztverta bez nosodījuma, saskatāma vismaz pusē dziesmu (3.3. att.). Zināmā mērā tā pārklājas ar dzīves baudīšanu un bezrūpību, tādēļ šī konteksta dalīšana var būt tikai nosacīta un aptuvena, uzsverot dziesmas galveno domu. Tiešā tekstā „brīvo mīlu” var konstatēt tikai vienā Vintera dziesmā. „Šodien, kaut ar galva sāp, rožains skats uz dzīvi, jo nu atkal varēšu mīlēt es it brīvi.”²⁵⁹ Daudz populārāk ir dziedāt par „brīvo mīlu” aplinkus, ļaujot klausītājam pašam uztvert dziesmas triviālo zemtekstu. „Kad jaunības zvaigzne mums mirdz un mīlā kad kvēlot sāk sirds. Tad lūpas vairs nespēj teikt nē, bet smaidot teic klusi – OK!”²⁶⁰ Vintera dziesmu tekstu vienveidībā dažbrīd grūti atšķirt romantiskas dziesmas par ilgām un nelaimīgu mīlestību no „brīvās mīlas” slavināšanas. 24 dziesmas jeb 40% no viņa daiļrades ir dziesmas, kas saistītas ar romantiskām jūtām vai nelaimīgas mīlestības (3.3. att.). Dziesmas balstās uz klišeiskām, banālām frāzēm par gaistošu mīlestību, piemēram, „jaunība tik ātri steidz”, „mīlas ziedonis ir tik īss”, „ziedoņlaiks”, „līksma sirds” u.tml. Šādi emocionāli spilgti apzīmējumi sociālpolitiskā kontekstā nekādus plašākus secinājumus nesniedz. Pētniekam tie rada priekšstatu par pētāmā

²⁵⁸ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009, 53.lpp.

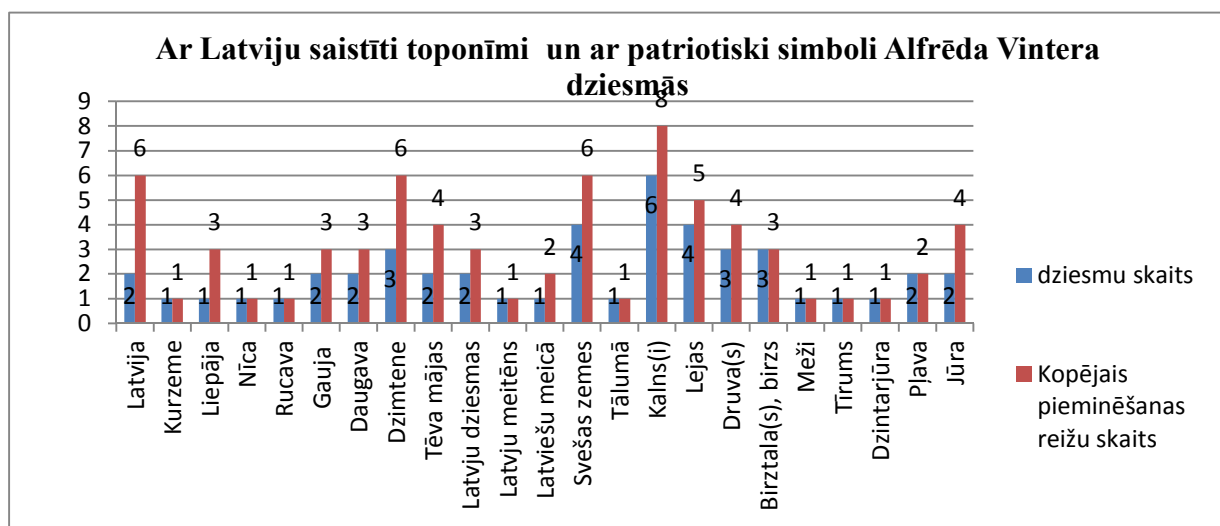
²⁵⁹ Viss ātri mainās. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

²⁶⁰ Kad jaunības zvaigzne mums mirdz. *Alfrēds Vinters. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

laika šļāgeru valodas vienveidību. Par politiska konteksta klātbūtni Vintera dziesmās faktiski runāt nevar. Jāatzīmē 3 dziesmas (3.3. att.), no kurām 2 tika ierakstītas 1938. un viena 1939. gadā. Tās dublējas ar relatīvi patriotiskām, jo konkrēti sabiedriski politiski notikumi vai procesi tajās netika apskatīti. 30. gados Vintera daiļradē nebija raksturīgi paust kādus politiskos uzskatus vai aplūkot sociālas netaisnības. Tādas iezīmes raksturo Brāļu Laivinieku dziesmas.

Ņemot vērā to, ka Alfrēda Vintera dziesmās attiecībā pret Brāļu Laivinieku daiļradi ir salīdzinoši neliels pieminētu jēdzienu skaits, kā arī sociālpolitiskais konteksts bija tikai nosacīts, nepieciešamas atsevišķi izdalīt tādas dziesmu satura elementus, kas izskan biežāk un kas raksturo laikmetu. Kā šādus elementus Vintera daiļradē autors izvirzīja patriotismu un ģeogrāfiskos toponīmus, kam latviešu uztverē raksturīga gan fiziska, gan simboliska nozīme, piemēram, „Daugava krāc, viļņo un šņāc”²⁶¹ vai „Plūst Gaujas viļņi steidzīgi, tiem gadi līdzī steidz.”²⁶² (3.4. att.).

3.4.attēls

Alfrēda Vintera 30. gadu dziesmām nebija raksturīgi apdziedāt konkrētas vēsturiskas parādības vai notikumus. Tomēr dažas dziesmas ir izņēmumi, piemēram, dziesma „Kurzemes pērle”, kurā stāstīts par atpūtu Kurzemē, Nīcā un Liepājā. „Uz Liepāju tagad ērti pa gaisu nokļūt var, jo satiksme mums tāda ir tagad Latvijā.”²⁶³ Dziesma tika sarakstīta 1936. gadā, ko var saistīt ar vēsturiski zināmu faktu. Šajā gadā tika uzsākta aviosatiksmē starp Rīgu un Liepāju, pārvadājot ne tikai pastu, bet arī pasažierus.²⁶⁴ Tomēr arī dziesmās par reālām tēmām, minēto vārdu skaits un pieminēšanas biežums ir neliels.(3.4. att.) Vintera

²⁶¹ Daugavas stāsts. *Alfrēda Vintera jautrā kapela [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

²⁶² Gaujas laivinieks. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000

²⁶³ Kurzemes pērle. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000

²⁶⁴ Bērziņš, V. (red.) *20. gadsimta Latvijas vēsture. II daļa*. Rīga: LVIA, 2003, 671. lpp.

patriotiskajās dziesmās var pamanīt pretstatu „Svešas zemes – dzimtene”. Abi jēdzieni minēti 6 reizes. Vārds „Latvija” viņa dziesmās tika minēts 6 reizes, protams, pozitīvā un patriotiskā kontekstā. Vairākkārt tiek akcentēti jēdzieni arī „latvju meičas”, „latvju dziesmas”. Lai gan Latvijā kalnu nav, Vintera sentimentā bieži parādās pārspīlēts dzimtenes raksturojums, ka viņa zeme ir skaista ar augstiem kalniem un skaistām lejām.²⁶⁵ Nacionāla utopija, lepnums un pārspīlēts pozitīvisms, kas bija raksturīgi 30. gados. Tas sasaucās ar nacionālo ideoloģiju, kas pēc 1934. 15. maija arvien vairāk pārņēma visas kultūras jomas, arī mūziku.²⁶⁶ Visas patriotiskās dziesmas Vinters radīja autoritārisma laikā un latviešu sabiedrībā valdošo uzskatu garā. Par izteikti patriotiskām, tipiskām var uzskatīt tādas dziesmas, kā „Gājputni”, „Zemes arājs”, „Svešumā”, „Kurp, draugs, tā steidz”, „Ceļinieks”, arī „Neaizmirstamais skūpstis”, kas tika ierakstītas laikā no 1936. līdz 1939. gadam (skat. 2. pielikumu). Šīs dziesmas raksturo spilgti tēlaini apzīmējumi. Nespēja šķirties no tēva mājām un tēvu zemes. Emociju paspilgtinājumam Vinters lietoja spārnotus un patriotiskus solījumus: „Es palikšu dzimtajā zemē, kur dzimis un uzaudzis es.”²⁶⁷

Pavisam citu, daudz dziļāku nozīmi šīs un citas it kā nevainīgās rindas, piemēram, „kas reiz mīlējis latviešu meiču”²⁶⁸ vai „Vēlreiz, draugs, nāksi tu”²⁶⁹ ieguva Otrā pasaules kara laikā un pēc tam, kad daudzi latvieši devās trimdā. Ne tikai jau minētās dziesmas, bet tieši nostalgiskās mīlas balādes ieguva pavisam citu jēgu. Ja 30. gadu kontekstā tā tika uztverta kā deju mūzika ar triviālu tekstu, tad, laikam ejot, tādi apzīmējumi kā „mīļotā meitene” vai „pazaudētais draugs” tika asociēti ar Latviju, arī ar to, ka trimdā dzīvojošie emocionāli vai fiziski nevarēja atgriezties. „Nu sirds man tagad klusi jautā, teic, kur ir laime burvīgā. Tik dzimtenē tev tā būs ļauta, kur Gauja plūst un Daugava.”²⁷⁰ Šīs rindas 1936. gadā neizteica neko fundamentālu, toties pēc kara tā kļuva par vienu no daudzām Vintera dziesmām, kas simbolizēja nepiepildītos sapņus un nenovēršamo likteni.²⁷¹ Līdz ar to klausītājam emocionāli daudz tuvāki kļuva arī daudzi jau minētie jēdzieni: „svešumā”, „ceļinieks”, „tēva mājas”, „dzimtene”, „jūra” u.c. (3.4. att.). „Svešās zemēs gan arī prot smaidīt, skūpstu kvēle līdz asinīm trauc, bet, kas skūpstījis latviešu meiču, tas to aizmirst vairs nespēs nekad!”²⁷² Jāpiebilst, ka arī Otrā pasaules kara laikā latviešu leģionāriem veltītās Alfrēda Vintera dziesmas simboliskā nozīmē var ierindot līdzās augstāk minētām 30. gadu dziesmām.

²⁶⁵ Gājputni. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

²⁶⁶ Bērziņš, V. (red.) *20. gadsimta Latvijas vēsture. II daļa*. Rīga: LVIA, 2003, 785. lpp.

²⁶⁷ Gājputni. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

²⁶⁸ Neaizmirstamais skūpstis. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

²⁶⁹ Dovgjallo, G. *Tās acis, tās acis. Alfrēda Vintera dziesmas*. Rīga, Sprīdītis, 1993, 68. lpp.

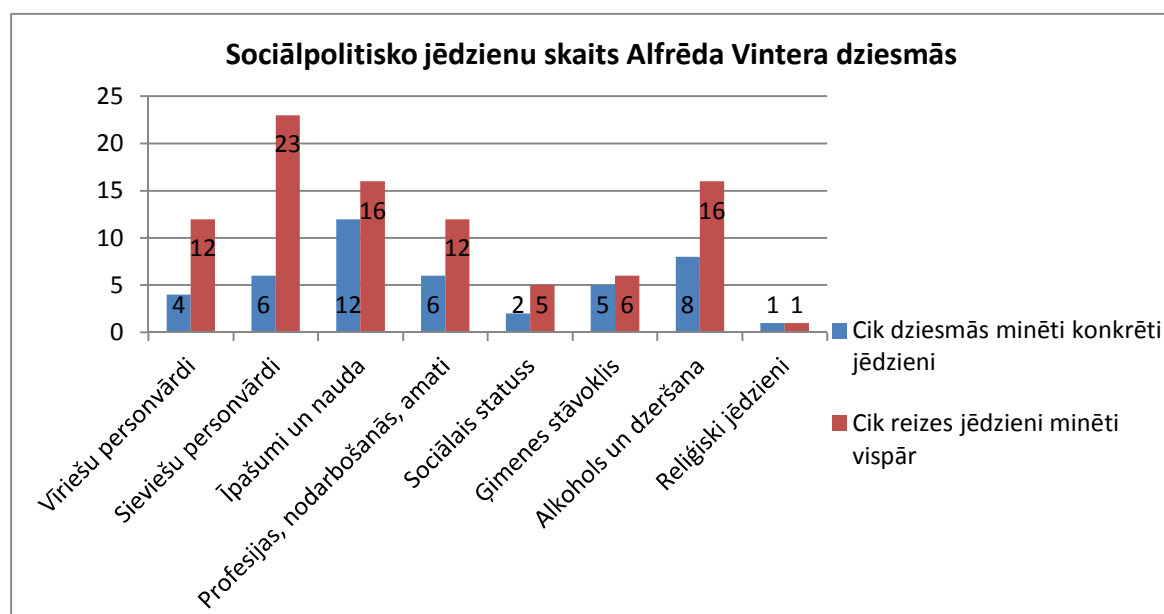
²⁷⁰ Svešumā. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

²⁷¹ „Tās acis, tās acis, es aizmirst nespēju. Par zilajām acīm es mūžam domāšu.”(Gaujas laiviniek(1936))

²⁷² Neaizmirstamais skūpstis. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

Tālākā Alfrēda Vintera dziesmu tekstu analizē autors sīkāk apskatīja sociālpolitisku elementu uzskaitījumu. Tas tika apkopots, skaitot atsevišķus vārdus, piemēram, „lats” un „santīms”, lai noteiktu, piemēram, ar naudu saistīto jēdzienu skaitu. (3.5. att.) Vadoties pēc apkopotajiem skaitļiem, Vintera dziesmās nedaudz biežāk izskanēja sieviešu vārdi, nekā vīriešu. Populārākais vārds – Anna, kas minēts 2 dziesmās kopumā 4 reizes. Citi vārdi kā Jānis, Mārtiņš, Miķelis, Līna, Grieta, tika minēti tikai vienā dziesmā.²⁷³ Vinters tikai vienā dziesmā minēja kādu uzvārdu – Ozoliņš. Var secināt, ka viņa dziesmas ir bezpersoniskas. Bieži dziesmās runāja it kā par sevi, pirmajā personā, bet Vintera dziesmām nav raksturīgi izplūst smalkos aprakstos vai raksturot cilvēkus. No 12 jēdzieniem, kas saistīti ar naudu un mantisku vērtību, Vinters visvairāk izmantoja „lats”(3), kam seko „nams”(2) un „maks”(2). Vienu reizi tika minēti vārdi „veikals”, „kapitāls” un „pūrs”, piemēram, „Vienai veikals, otram nams, trešai kaut kas nezināms.”²⁷⁴ Analīzes gaitā tikai konstatētas 6 nodarbošanās un profesijas, kas tiek vairākkārtīgi atkārtotas vienā dziesmā. Piemēram, „arājs(iņš)” 2 dziesmās minēts 4 reizes vai „zvejnieks” 1 dziesmā 3 reizes.(skat. 3. pielikumu). 8 dziesmās tiek runāts par alkoholu, galvenokārt par dzērienu nosaukumiem – vīns(1), alus(4), arī dzērājīņš(1).(4.4. att.) Kā interesantu piemēru var minēt vienīgo reliģiska rakstura jēdzienu dziesmā, kas nosacīti runā par precību jautājumu „Tu solies tai gredzenu dāvāt, pie altāra pirkstā to mautk.”²⁷⁵ Uzreiz jāatzīmē, ka Bellaccord – Electro ierakstos ne Vinteram, ne Laiviniekim nebija raksturīgi ironizēt par reliģiju vai reliģiskiem uzskatiem.

3.5.attēls

²⁷³ Skatīt 3. pielikuma 1. tabulu.

²⁷⁴ Jautrā kompānija. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

²⁷⁵ Jancīts. *Alfrēda Vintera jautrā kapela [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

Dziesmu „Lēnā vēsma” var interpretēt kā Vintera variāciju par ļoti nopietnu sociālpolitisku jautājumu – lielo pašnāvību skaitu, kas pēc Pirmā pasaules kara saglabājās augsts visu starpkara posmu. Šajā dziesmā pētījuma autors saskatīja t.s. „šaubīgajai paaudzei” raksturīgās īpašības – gatavību mirt dēļ nelaimīgas mīlestības.²⁷⁶ „Puisēns dzied par meiteni, kas to pievīlusi. Dziesma sēri maiga skan, beidzot paliek klusa. Laiva slīd pa ezeru, viņai blakus kokle. Nav vairs laivā puisēna, nav, kas kokli stīgo.”²⁷⁷ Atsevišķs sociālpolitisks jautājums tika konstatēts dziesmā „Mārtiņa maršs”, kur darba autors saskatīja nodevu autoritārajam režīmam. Atbilstoši laikmeta tendencēm, pastiprināti pievērsoties dažādiem tautiskiem svētkiem un folklorai, ideoloģiski bija nepieciešams tautā iedzīvināt dažādus rituālus. Kā vieni no tradicionālajiem svētkiem bija Mārtiņdiena, ar kuras svinēšanu, Kārļa Ulmaņa režīma ideologi centās tuvināt Rīgu laukiem, ar tradīciju popularizēšanu padarot to latviskāku.²⁷⁸ Vintera dziesmā gan tas izklausās vairāk saistīts ar uzdzīvi, bet mazāk ar tradīcijām: „Lai mēs par godu uzdziedam mūsu draugam Mārtiņam,[..]. Mārtiņam tas šķita gods – trekna zoss un alus putojošs. Bet, kad alus galvā kāpj, tad jautras dziesmas skanēt sāk.[..]”²⁷⁹

3.3 Sociālpolitiskais konteksts Brāļu laivinieku dziesmās.

Pretstatā Alfrēda Vintera dziesmām, Laivinieku kuplejām bija raksturīgi dažādi sadzīves ainu tēlojumi, precīzi cilvēku apraksti, raksturojumi, līdz vissīkākajai detaļai. Balstoties uz Laivinieku daiļrades specifiku, šajā pētījumā bija jāiesaista ne tikai kvantitatīvas, bet arī kvalitatīvas teksta analīzes elementi, kas koncentrējas uz to, lai noteiktu iezīmju dabu, veidu un tās raksturotu.²⁸⁰ Konkrēti šī pieeja tika izmantota, lai radītu saikni starp dziesmās izmantotajiem simboliem un elementiem, un vēsturisko fonu, kas raksturo 30. gadu sabiedrību. Zinot kādu konkrētu politisku procesu vai sociālo parādību, precīzi datējot dziesmas sarakstīšanas laiku, bija iespējams daudz precīzāk analizēt attiecīgā notikuma atspoguļojumu dziesmā, kā arī autoru viedokli par to, lietoto valodu, simbolus, terminus u.tml. Jāatzīst, ka kvalitatīvajā analīzē iegūtā informācija un secinājumi bija subjektīvāki un atkarīgi no pētījuma autora interpretācijas. Brāļu Laivinieku dziesmu teksti ir tik piesātināti ar

²⁷⁶ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009, 144. lpp.

²⁷⁷ Lēnā vēsma. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

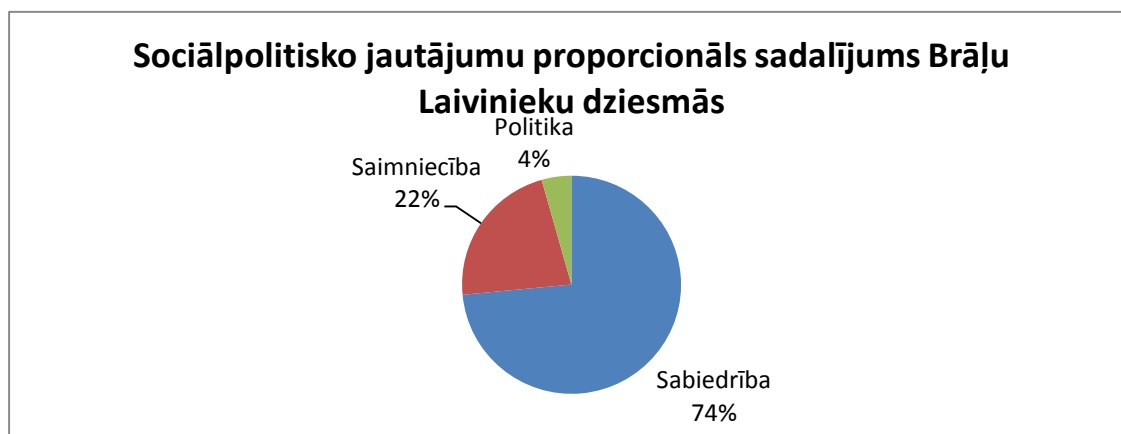
²⁷⁸ Bīne, J. Svētīsim latviskos Mārtiņus. *Rīts*, 1934, 8. novembris

²⁷⁹ Mārtiņa maršs (vakars). Jancīts. *Alfrēda Vintera jautrā kapela [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.

²⁸⁰ Kroplis, A., Raščevska, M. *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs. 2. izdevums*. Rīga: Raka, 2010, 22.lpp.

informāciju, ka vienā dziesmā var būt atspoguļoti dažādi jautājumi, kas saistīti ar sociālpolitisko kontekstu. Vadoties pēc biežāk apskatītajām problēmām, autors izdalīja 3 galvenos sociālpolitiskos jautājumus, kas atspoguļojas tekstos. (3.6.att)

3.6. attēls

Sabiedrības atspoguļojums tika konstatēts visplašāk. ģimenes attiecības, vientuļās mātes, vecpuiši un vecmeitas, attiecības starp pilsētniekiem un lauciniekiem, u.c.²⁸¹ Saimniecības jautājumi, kas atspoguļojas 22% dziesmu, bija saistīti galvenokārt ar naudu un īpašumiem, pasaules ekonomisko krīzi un tās radītajām ūtrupēm. Jautājumi, kas saistīti ar izteikti politiskiem jautājumiem ir relatīvi neliela daļa no kopējā konteksta.

Sabiedrība

Alkohola lietošana bieži saistās ar sabiedrisku izlaidību un laulības pārkāpšanu vai t.s. „Brīvo mīlestību”. Laivinieku dziesmās jēdziens „brīvā mīlestība” tika lietots tikai vienu reizi²⁸², kaut gan par laulības pārkāpšanu un netikumību tika runāts 39 dziesmās no 50 jeb 78% no Bellaccord ierakstītajām Laivinieku dziesmām. 36% dziesmu Laivinieki pievērsās lauciniekiem, ironiski tēlojot darbu, ko tie veic. 26 dziesmās tika runāts par precību jautājumu, vecpuišiem un vecmeitām. Naudas nozīme un sociālais stāvoklis bija plaši apspēlēta tēma, kas konstatēta 23 dziesmās no 50. (3.6. att.)

Vadoties pēc dziesmu tekstos paustās informācijas, ir iespējams uzburt pilsētas ainu ar bagātiem un nabagiem, viņu rīcību un uzvedību. Kāda ir pilsēta Brāļu Laivinieku skatījumā? Lielpilsētas dzīves iemiesojums bija Rīga. Atkarībā no tā, kāds bija dziesmas mērķis, Laivinieki sevi pozicionēja kā lauciniekus vai pilsētniekus, piemēram, uzdodoties par „Rīgas puišiem” vai tieši otrādi, kā lauciniekiem ironizējot par pilsētnieku nemākulību laukos. „Reiz

²⁸¹ Skat. sīkāk 3. pielikuma 2., 3. tabulu un 1. diagrammu

²⁸² „Pavecs puisis slinki slaidās, tomēr labi nav. Skaidrais sudrabs matos laistās, arī labi nav. Slavē brīvo mīlēšanu, tomēr labi nav.[..]. Beidzot aprec resno Annu, nu ir labi gan.” („Apņikstošs ir katrs labums”)

pilsētniece laukos nāk, tā palaiž lustīgāk. Sāk mācīties, ko vēl nemāk un palaiž lustīgāk. kad bulli slaukt tā nometās[...] pie viena čiča pieķeras, o jē la jutrijā!”²⁸³ Atbilstoši 30. gadu preses retorikai, Laivinieki dziedāja par to, ka Latvijas lauki ir tie, kas uztur pilsētniekus jeb „smalko brāli”.²⁸⁴ Lauki, saimnieki Laivinieku dziesmās ir bagāti un pārtikuši. „Brauc no laukiem pilsētnieks, kas bij’ maijā tievs kā diegs. Maize tur un gaisis bij’ labs, skaties tik kāds viņš ir paps. Katrā rokā zāptes pods, līdz no sievas mātes dots. Apaļš sejs un vēderiņš, nu pa ielu veļas viņš.”²⁸⁵ Pilsētnieki Laivinieku dziesmās bija dažādi. Bagātie sēdēja kafejnīcās, brauca ar limuzīniem, atpūtās un sauļojās Rīgas Jūrmalā vai Nīcā. Bet „nabagi”, pie kuriem sevi pieskaitīja arī Laivinieki, tie „tepat Daugavmalā velk bikšes sev nost un sildās tilta galā.”²⁸⁶ Jauni puisi staigāja „laķenēs” un bostona biksēs. Spilgtākais pilsētnieču raksturojums izskanēja dziesmā „Jautri Jāņi”(1934), kas bija tāda kā Bedriņa un Kuģa saruna par Jāņu svinēšanu un gaidāmajiem viesiem: „Apdzirdināsi manas Rīgas brūtes, kad atnāks pie pūdeļa dedzināšanas.[...] Zini, man no tām Rīgas meitām tā kā bail. Nebūs vēl ne lāga pašpāsējies un šīm kaut kas nebūs pa prātam, viņas tūlīt tev ar bārdas nazi – šņikt un šņakt! Beztam, pilsētnieces gandrīz visas tādas sakaltušas kā butes. Ne tur ko pieķert, ne ko turēt. Un arī vienmēr laužas un cimperlējas. Pardon, Jūs neesiet inteligents. Kas par Jenci? [...]”²⁸⁷ Pilsētnieces tēls bija temperamentīgs, palaidnīgs, bet ar augstām prasībām pret kavalieri. „Jūriņ’ prasa smalku tīklu, meitiņ smalku tēva dēl. Sporta bikses, džimijkurpes, sporta mīci galviņā.”²⁸⁸ Rīdziniecēm jāpērk nagu laka un lūpu zīmulis, jo viņām vienmēr ir „jābūt bruņotām ar mīlas ieročiem”.²⁸⁹ Jautra uzdzīve Rīgā saistījās ar vakaru, pastaigām pa bulvāriem, viegļas uzvedības dāmām un to, ka „naktīs dažās alejās trūkst vietniņas”²⁹⁰ vai, ka „[...]vakarā pa bulvāru puisis drāž uz randiņu[...] Bet te puisis naudas kāra, apceļ izkrāsota nāra.”²⁹¹ Par netikumīgu uzvedību parkos un citās sabiedriskās vietās Laivinieki arī dziedāja daudz, gandrīz 80% dziesmu. (3.7. att.) „Kādā parkā dāma klīda tumšā naktī, mulsas domas prātā līda[...]pēc stundas viņai bija kāda kunga kompānija[...]”²⁹² „Tur divi sēž zem krūma, bet šito joku, no viņa redz tik plecu, no viņas roku.”²⁹³ Pēc Laivinieku domām, līdzīga izklaide notika arī pilsētnieku izbraukumos. Kā piemērs tika minēti slavenie tūristu vilcieni, kas

²⁸³ Arvien jautrāk. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

²⁸⁴ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009, 34. lpp.

²⁸⁵ Rāmi lēnām, pamazām. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

²⁸⁶ Bagāts un nabags. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

²⁸⁷ Jautri Jāņi. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

²⁸⁸ Tautas dziesmu valsis. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

²⁸⁹ Jā, nudien. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

²⁹⁰ Nervī. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

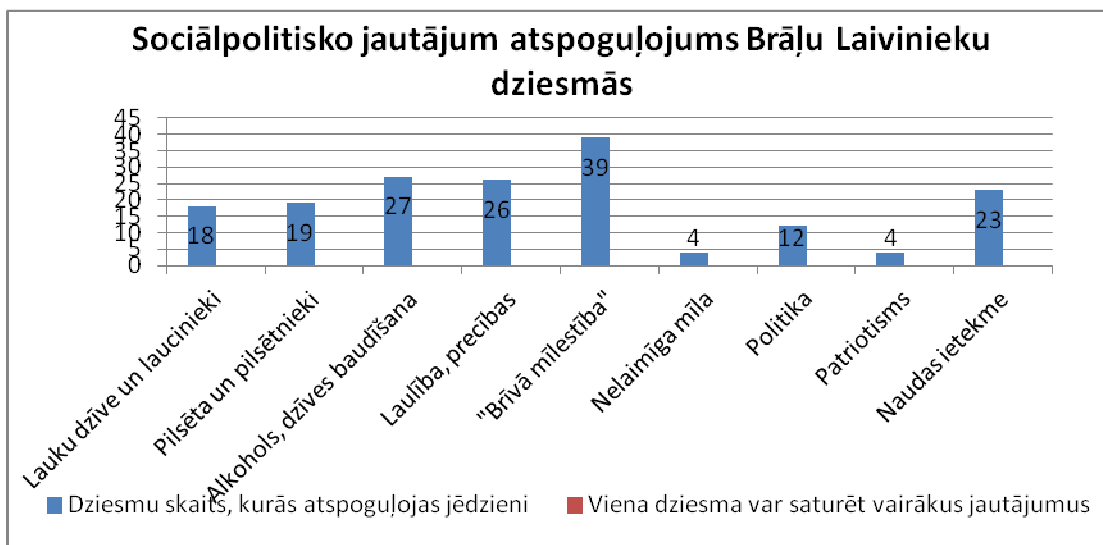
²⁹¹ Jā, nudien. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

²⁹² Tumšā naktī. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

²⁹³ Dzīve un deļa. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

kursēja 30. gados Latvijā. Laivinieki „Zaļajā birztaliņā” izteica savu redzējumu par to, kas, viņuprāt, notika šajos izbraukumos: „Bet pilsētnieki mūsdienās ar tūrist’ vilcienu, nu mīlas laimi meklēt brauc pa visu Latviju.[..] Dažs ieskatās jau stacijā daiļā jaunavā un, kad tie nobrauc Siguldā, tad parasti notiek tas tā.[..]”²⁹⁴ Cits Rīgas jauniešu izklaides piemērs: „Svētdienās no Rīgas daudz puīši, meičas sēņot brauc. Paps ar mammu mājās snauž, jaunie mežā bekas lauž.”²⁹⁵

3.7. attēls

Sabiedrības atspoguļojuma kontekstā nedaudz iezīmējās arī paaudžu konflikts. Vecākā paaudze nevarēja saprast, piemēram, kāpēc jāsporto, ja laucinieki dara fizisku darbu, kā arī nesaprata jaunatnes „vieglās dzīves” meklēšanu un nepārliciecināšu plānu kalšanu. Turpretī, jaunie uzskatīja, ka vecie neseko laika garam un ierobežo jaunās paaudzes izpausmes.²⁹⁶ Laivinieki ironizēja par jaunības priekšrocībām attiecībā pret vecumu dziesmā „Ap gadiem 20 un 50” (1934). Attiecībā uz jautājumiem, kas saistīti tieši ar jaunatnes morālo pagrimumu, Laivinieki tam īpašu vērību nepievērsa. Sabiedrībā problēma bija izteikta, bet Laivinieki nemēdza par nopietniem jautājumiem runāt nopietni, Vai nu jautri un ar ironiju, vai par to nerunāja. Pret jauniešu attiecībām viņi attiecās vienkārši: „Tā tas bijis, tā tas būs, kas ir jauns, tas mīlēsies[.]”²⁹⁷ Dziesmās neizskanēja satraukums par jaunatnes morāles pagrimumu. Varētu pat teikt, ka teksti bija kā ķircinājums vecākajai paaudzei vai arī Laivinieku pašu nevēlēšanās novērot. „Sveiciens latvju meičām” Laivinieku izpildītā Vintera dziesma ir specifisks gadījums, ko var uzskatīt par jaunības un nebēdnības piemēru. Stilistiski tai raksturīgi Vintera izteicieni, jēdzieni „dzīves ziedoņlaiks”, „daiļas meičas”, „latvju dziesmas”,

²⁹⁴ Zaļajā birztaliņā. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

²⁹⁵ Rāmi lēnām, pamazām. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

²⁹⁶ A.R. Jaunās un vecās paaudzes saprašanās ceļš. *Rīts*, 1934, 3. oktobris

²⁹⁷ Ganu idile. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

bet Laivinieku izpildījumā tā iegūst kuplejisku raksturu: „Še alu plūst, te daiļas meičas, te latvju dziesma skan. Pie Gaujas, vai pie Daugaviņas tā patīk mīļo skūpstīt man.”²⁹⁸

Laivinieki pievērsās dažādām ar pilsētas dzīvi saistītām situācijām. Gan autovadītāju alkoholisma problēmai, par ko prese ziņoja katru dienu, gan minēja tramvajus, autobusus, kafejnīcu, restorānu, krievu pirti, arī „ķurķi” utt.²⁹⁹ Sporta propaganda Latvijā pieauga 30. gados, īpaši autoritārajā režīmā. Tika propagandēts veselīgs dzīvesveids, pirmkārt, piena lietošana kā veselības stūrakmens.³⁰⁰ Tas bija arī svarīgs vietējo lopkopju un piensaimnieku atbalsts. Ar Rīgas pilsētas valdes atbalstu tika atklāti īpaši piena restorāni.³⁰¹ Brāļi Laivinieki, protams, ironiski izteicās gan par piena dzeršanu, gan par sportu, gan īpaši par sieviešu veselību³⁰² dziesmā „Piena valsis”(1936). „Bet kas grib slaidu figūru, lai piena vannā lien. Tad tieva kļūs tā viducī kā cīsiņa, nudien.”³⁰³ Plaši propagandētās sportiskās aktivitātes Laivinieki uztvēra ar pārspilējumu un, protams, ironiju, ka visiem, „vai tas pilsons, vai tas zemnieks, vai tas misters, vai tas lords, mūsu dienās pirmais bauslis ir un paliek sports.”³⁰⁴ Humoristi piedāvāja savu izpratni par sportu tiem, kas negrib piepūlēties „skriet pēc rekorda” „[...]kas prātīgs, tas bez mokām spēlē veco labo biljardu.”³⁰⁵ „Tumšā naktī”(1935) pēc autora domām tika aizgūtas rindas no Emīla Dārziņa slavenās dziesmas „Aizver aciņas un smaidi”, kur šis teksts kā klišeja izmantots, aprakstot kāda pāriša nakts izpriecas parkā. Inetas Lipšas promocijas darbā plaši apskatīts prostitūcijas jautājums 30. gadu Latvijā un Rīgā. Vērmanes dārzs bija viena no populārajām vietām, kur notika „nekaunīga uzvedība”. Lai gan prostitūcija bija atļauta, sabiedrība to nosodīja. Tāpēc arī Laivinieki šo aspektu mēdza izmantot, it kā spēlējoties ar sabiedrības morāli un uzsverot realitātes atšķirību no vēlamā. Pēc Laivinieku domām attiecībās ar sievietēm galvenā nozīme bija naudai. „Kam nauda makā skan, tam katra meiča smaida un to uz randiņiem vai piecas stundas gaida. Bet, kam tās naudas nav, pa ielām apkārt skraida, Un Vērmaņdārzā tas tur vecas krekses spaida.”³⁰⁶

Kā atsevišķa tēma tika analizēta Laivinieku attieksme pret tādu sabiedrības daļu kā laucinieki. Laucinieki tika attēloti kā naivi, kurus pilsētniekiem viegli apmānīt. Rīga, ne tikai kā „zelta bedre” vieglās dzīves tīkotājiem no laukiem, bet arī bīstama vieta, kas samaitā

²⁹⁸ Sveiciens latvju meičām. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

²⁹⁹ Skatīt 3. pielikuma 2. tabulu.

³⁰⁰ Rokfellers dzer pienu un nosvin 97. dzimšanas dienu. *Brīvā Zeme*, 1936, 23. jūlijs

³⁰¹ Viestura dārza piena restorāns. *Brīvā Zeme*, 1936, 1. jūlijs

³⁰² Sieviete jāpiegriež lielāka vērība sportam. *Brīvā Zeme*, 1936, 22. jūlijs

³⁰³ Piena valsis. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁰⁴ Jansons, A. *Garū, garū, uzmet garū. Brāļu laivinieki un to dziesmu tekstu autors Jēkabs Jansons*. Rīga: Rasa ABC, 2004, 52. lpp.

³⁰⁵ Jansons, A. *Garū, garū, uzmet garū. Brāļu laivinieki un to dziesmu tekstu autors Jēkabs Jansons*, 52. lpp.

³⁰⁶ Nauda. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

tikumīgos lauciniekus, īpaši pilsētnieces atstāj nelabvēlīgu iespaidu uz laucinieciem.³⁰⁷ Pretstatot pilsētnieces un laucieces, Laivinieki uzsvēra to, ka laucieces ir „kā baļļas”, bet pilsētnieces „izkaltušas kā butes”.³⁰⁸ Laivinieki laucinieku naivuma tēmu visspilgtāk apsprieda saistībā dziesmā par „Preiļu ciema Valēriju”, kas ciemā „visiem pušiem teica nē”, bet nonākot Rīgā ātri vien tika apkrāpta, pievilta un ar kaunu atgriezās mājās. „Uz Rīgu vien tai nesas prāts. Tai liekās, tur to gaida kāds[...] Bet gads jau nav vēl aizgājis, jau kavaliers’ ir pazudis. Bet meičai nav vairs noslēpums, ka no tā gaidāms mantojums.[...] Tāds joks ir bieži redzēts jau, ka meičai augums nav vairs stalts un vaidziņš nav vairs sarkanbalts.”³⁰⁹ Attiecībā uz laucinieču naivumu, īpaši netika uzsvērts kāds novads. Dziesmās tika minēti visi Latvijas vēsturiskie novadi, bet divi – Latgale un Kurzeme – tika izmantoti kā piemērs. „Vari braukt pie Kurzemniecēm[...] Puišiem, kuri nāk no Rīgas, tās ir ļoti labvēlīgas”.³¹⁰ Lauku puīšu uzvedība netika vērtēta atšķirīgi no pilsētniekiem. Dzīves baudīšana un „brīvā mīla” arī viņu pasaules uztverē. „Iekšā laidējs Lielais Krišs, tas uz meitām varen prišs. Katrā draudzes pagastā tam ir sava līgava.”³¹¹

Iedziļinoties laucinieku stereotipiskajā uzvedībā, nedaudz sīkāk jāapskata konkrētas dziesmas. Viena no tautā zināmākajām ir „Garu, garu, uzmet garu”(1937). Šī dziesma, līdzīgi citām, ir tāds kā neliels stāsts par lauku dzīvi sestdienā. Sākot ar pāršanos pirtī, kad vispirms iet meitas, pēc tam puīši. Vēlāk zaļumballe, „puisis meitu spiež pie krūts”. „Vistiņ’ Līz’ ar Dundur’ Janku iegriež tā kā tīri prieks”. Dziesmas beigās apspēlētais motīvs ir tipisks lauku tenkām. „Janka bailīgs bij’ pārlietu audzis tēva sētiņā, bet reiz Trīne sev par prieku ievēd viņu klētiņā. Kas tur notika, kas bija, kā lai to var pasacīt? Bet, kad puīši redz nu Trīni, visi sauc: Ak, dvēselīt!”³¹² 30. gadu lauku sabiedrībā bija raksturīgi aprunāt, tenkot par jauniešu attiecībām, pazīstamām ģimenēm. Prese nosodīja tenkotājus un šādu „melno tenku” izplatīšanu, kā sabiedrību degradējošu faktoru un ģimeņu traģēdiju izraisītāju.³¹³ Vēl viens spilgts lauku ainas atainojums ir dziesmā „Ganu idile”, kur aprakstīta lauku jaunatnes diena ganos ar tipiskiem personvārdiem Janku un Mildu, kurus Laivinieki tēlo kā ļoti nebēdnīgus un ar bezatbildīgu attieksmi pret darbu: „Un, kur beidzas garā lanka, jautri svilpo ganu Janka. Stabulīti cilādams un uz Mildu šķielēdams.[...]Janka laiž uz Mildas pusi, Milda to tik gaidījusi. Kopā saiet lopu bars, visiem sirdī pavasars”³¹⁴ Laucieces – „apaļas kā baļļas, vaigi zied kā

³⁰⁷ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009, 32. lpp.

³⁰⁸ Jautri Jāņi. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁰⁹ Meitiņa ar patvāri. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³¹⁰ Bungadī. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³¹¹ Rāmi lēnām, pamazām. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³¹² Garu, garu, uzmet garu. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³¹³ Kas bojā lauku dzīves ritmu. *Rīts*, 1934, 2. oktobris

³¹⁴ Ganu idile. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

rozēs. Un kur tad krūtis un pigūra. Eh, tā tik ir manta.[‘’]³¹⁵ Lauku talkas Laivinieku uztverē ir jautras un nemaz nesaistītās ar 30. gados izplatīto stereotipu, ka lauku jaunatne ir tikumīgāka par pilsētniekiem. „[...]puiši smeļ un meitas dzied.[...] Gubenī, kur salmus krauj, Ješka Līnu iekšā rauj. Tīkmēr nelaiž vaļā to, kamēr šī to nobučo.[...] Bieži tā pie kulšanas divi kopā sakuļas.”³¹⁶

Sabiedrības nervozitāte un agresija bija atsevišķs sociālpolitisks jautājums. Piemēram, dziesmā „Nervi” tika uzsvērtas modernās tendences, pie visām nelaimēm vainot nervus, kas „uzdod” cilvēkiem un tie „meklē zaru, kur var izlaist garu[...], bet otrā rītā attopas[...].”³¹⁷ „Tur nervus pūtina, brauc zaļumos, tev miers ir vajadzīgs, bet, kas to dos.”³¹⁸ Analizējot šīs rindas, autors saskatīja kupletistu ironiju par sabiedrībā plaši izplatīto nomāktību un depresiju, arī vardarbību, alkoholismu un procentuāli augsto pašnāvību skaitu, kas 30. gados saglabājās gandrīz tikpat augsts 20. gados pēc kara depresijas. „Madam Gurķ un Madam Vabstiņ viena otrai lej kā lej. Kamēr vienai acs jau zila, ļaudis apkārt stāv un smeļ: „Vēl par maz un vēl par maz. Vajag vēl, tas ir par maz.””³¹⁹ Daudzu Brāļu laivinieku dzēlību pamatā bija personu ārējā izskata raksturojumi, lietojot dažādus aizskarošus īpašības vārdus, no kuriem visbiežāk lietotais bija „resns”, gan attiecībā uz sievietēm³²⁰, gan vīriešiem. „Pa gabalu tā liekas kā gorilla, jo viņas augumu sedz kostīms lillā[...] šādu gurnu fenomēns nav redzēts vēl nekur.”³²¹ Vieglas uzvedības skaistules Laivinieki sauca par nārām un Venērām, bet dziesmās to īpaši neakcentēja. „Skaista Venēra ar lielu apjomu”³²².

Sīkāk analizējot dziesmu teksta, jāpievēršas atsevišķiem elementiem. 35 dziesmās minētas 27 profesijas un nodarbošanās. Tas ir raksturīgi kuplejai. Bieži Laivinieku lietotie vārdi nebija literāri pareizi, bet pašu izdomāti vai raksturīgi tolaik sabiedrībā bieži lietotiem, piemēram, „aptieknieks” vai „sieviešārsts”. Visbiežāk pieminētās nodarbošanās bija Skroderis(5), šoferis(3), melderis(3), jūrnīks(2), mālderis(2). (Skat. 3. pielikuma 2. tabulu). Šoferis tika raksturots kā tuvredzīgs, iereibis vai ka viņš „švunkā virsū stabam drāž, kārtībnieks ir tūdaļ klātu, to uz pēdām ķurķī bāž”³²³. Smagas auto avārijas, kas saistītas ar lielu ātrumu un alkoholu, bija 30. gadu realitāte. Katru dienu prese ziņoja par avārijām ar cietušajiem un bojā gājušajiem.³²⁴ Faktiski auto avārijas tāpat kā pašnāvības un dažādi

³¹⁵ Jautri Jāņi. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³¹⁶ Rāmi, lēnām, pamazām. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³¹⁷ Nervi. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³¹⁸ Kad gaiļi rītos dzied. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³¹⁹ Vēl par maz. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³²⁰ „ķēkša ir resna”, „tas resnais bundzinieks”, „resnā Anna”

³²¹ Rozālija. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

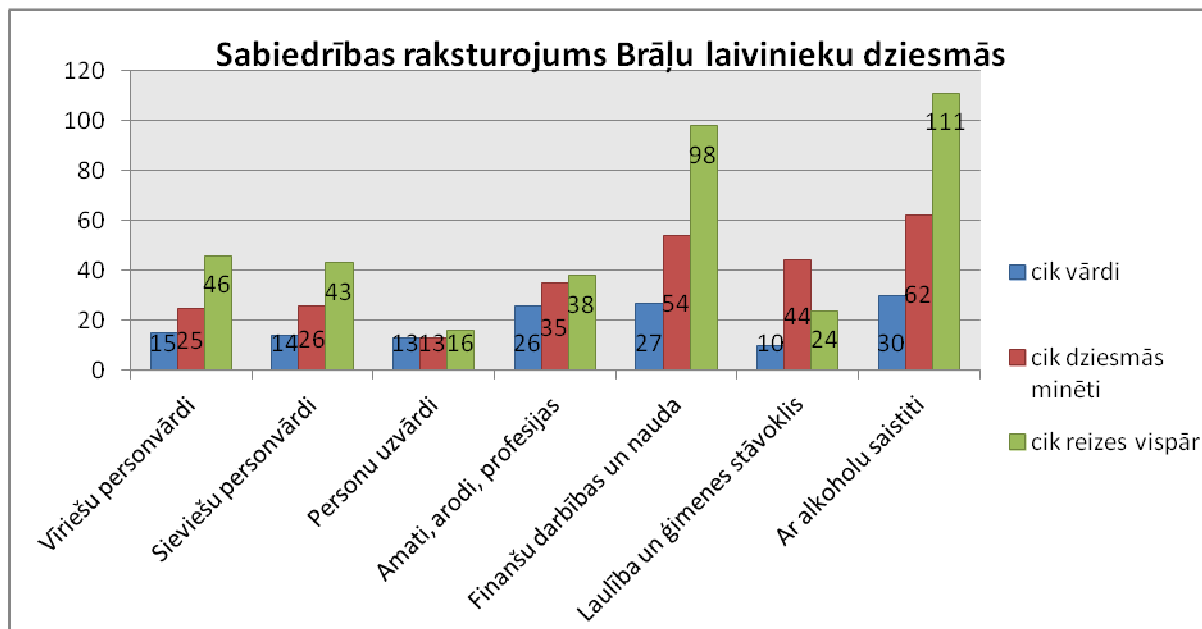
³²² Rozālija. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³²³ Vēl par maz. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³²⁴ Smaga satiksmes nelaime – alkohola sekas. *Jaunākās Ziņas*, 11. maijs, 1936; Autokatastrofa Valmierā – Matīšu šosejā. Ievainot 33 braucēji. *Brīvā Zeme*, 30. maijs, 1938.

vardarbības akti bija ikdienišķas aktualitātes dienas laikrakstos 30. gados, tādēļ tās atspoguļojas kuplējās. Skroderis tika saukts par „lauku skroderi”, it kā piedēvējot šo profesiju kā tikai lauciniekiem.

3.8.attēls

Personu vārdi bija plaša sabiedriska tēma. Laivinieku dziesmās tie atspoguļojās daudz biežāk nekā Vintera. Visvairāk dziesmās minētie vārdi bija Jānis(8 dziesmās) un Anna(5). Vēl bieži minēti vārdi Trīne(4), Līne(4). Līze(2), Milda(2); Miķelis(2), Krišs(2), Ješka(2).³²⁵ Nav iespējams noteikt, vai šo vecmodīgo vārdu izvēli noteica tikai nepieciešamās teksta atskaņas, vai arī to popularitātei bija dziļāka jēga. Personvārdi dziesmas radīja klausītājam personiskas asociācijas, jo katram bija pazīstams kāds Jānis, vai laukos zināma kāda Trīne. „Vējiņš pūš, un saule silda, sēž uz ciņa ganu Milda. Un pie viņas kājām dus, Janka zālē garšļaukus.”³²⁶ „Smaidīs Anna, smaidīs Līze, un kā dadži lips tev klāt.”³²⁷ Šajos piemēros ir redzams, kā tika dziesmās savienoja gan stereotipiska laucinieku dzīve, jauniešu attiecības un uzvedību. Laivinieku dziesmās plaši izmantotie personu uzvārdi nekad neatkārtojās vairākās dziesmās. Iespējams, ka 30. gadu vidē kāds atpazītu „Peikstiņu no pasta” vai „Krāmu tirgus kontrolieri Treidi”.³²⁸ Tas radīja priekšstatu, ka tiek dziedāts par konkrētiem cilvēkiem, vārdiem no reālās dzīves, piemēram, Spundziņš vai Kvietiņš. Jāpiezīmē, ka dziesmās Laivinieki vairākkārt apdziedāja arī paši sevi, lietojot izteicienus un neglaimojošas situācijas, par kurām inteligentā sabiedrības daļa, iespējams, neatļautos runāt. Divertimentos tas nebija nekas neparasts, jo

³²⁵ Sīkāk uzskaitīts 3. pielikuma 2. tabulā

³²⁶ Ganu idille. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³²⁷ Garu, garu, uzmet garu. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³²⁸ Ģimenes ballīte. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

bija jārada saikne ar publiku. Laivinieki sevi pozicionēja savu piederību pie vienkāršās tautas, ar to saprotot arī izplatītākos sabiedrības netikumus. Piemēram, Bedriņš dziedāja: „Mans draugs Fricis plosto tā – bikses nodzēris jau tas, lombardā iet ielikt sievu, trūkst priekš šņabja naudiņas.”³²⁹ „Smaržu kuplejās”(1939) izpildītāji apdziedāja viens otru. „Pēc konjakiem ož Bedriņš, pēc dzidrā Laivinieks. Kad jūs mūs abus redziet, jums vienmēr iedzert prieks.”³³⁰ Šie piemēri ved pie visplašāk apdziedātās tēmas, kas ir saistīta ar alkoholu, dzeršanu kā sabiedrības normu pārkāpšanu. Alkoholisms un žūpība, dzērienu nosaukumi, kam latviešu valodā ir neskaitāmi apzīmējumi, Laivinieki darbojās meistarīgi.(3.8. att.) Miestiņš, „dzidrais”, konjaks, šņabis, blaške, vīns, liķieris u.c.. Visbiežāk, 11 dziesmās, Laivinieki izmantoja vārdu „alus”. Alkohola dzērājs, arī pļēgurs. Vienu reizi minēts arī „denaturāts” jeb denaturētais spirts, ko dzēra „zilīši”, kas nevarēja atļauties kvalitatīvu alkoholu. Vidēji katrā Laivinieku dziesmā vismaz divas reizes tiek runāts par dzeršanu, miestīņu vai ko citu. Starpkaru Latvijā alkohols tika uzskatīts par sabiedrības, tautas ienaidnieku un alkoholisko dzērienu tirgotavu skaits 30. gados pieauga. Tika secināts, ka 1925. gada žūpības apkarošanas likums un ierobežojumi ir cietuši neveiksmi. Cilvēkiem tika dota iespēja brīvāk iegādāties legālu alkoholu, bet visus 30. gadus aktīvi darbojās dažādas pretalkohola biedrības, lai izplatību ierobežotu.³³¹ Izteicieni, kas saistīti ar alkohola lietošanu, ir tik daudzveidīgi, ka būtu atsevišķa lingvistiska pētījuma vērti.³³² „Kā zeķe pielejas”, „piesūcas kā ods”, „uz lampas metam”, „krietni pillā”, „būdams štimungā” un līdzīgi apzīmējumi, kas atspoguļo sabiedrību kā vieglprātīgu, ar tieksmi uz žūpību un izlaidību.

Ar precēšanos un kāzām saistīts darbības vārds „precēt” vai „precēties”, kas ir minēts 8 dziesmās 12 reizes.(3.8. att.) Saistībā ar demogrāfijas jautājumiem, tika fiksēti arī 30. gados zināmi tēlaini apzīmējumi, piemēram, „stārķis” un „ meitas vainadziņš”. Par ģimenes stāvokli visaktīvāk tika apdziedāti veci puīši un sievas. „Sieva” bija visplašāk izmantotais ģimenes locekļu apzīmējums – 20 reizes kopumā 12 dziesmā.³³³ Atkarībā no dziesmas pamatdomas, visbiežāk viņa gaida vīru nākam no kroga, lai ar slotu to „iemizotu”. „Mana sirds ir kā autobuss, kur meičas ir tās pasažieres. Tās iekšā nāk un ārā kāpj, un visas grib, lai viņās glābj no vecu meitu goda.”³³⁴ Šīs rindas raksturo situāciju, ka Latvijā bija ļoti daudz neprecētu sieviešu. Laivinieki šo izmisīgo vēlme precēties vairākkārt ierakstos izmantoja par iemeslu

³²⁹ Vēl par maz. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³³⁰ Smaržu kuplejas. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³³¹ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009, 218., 224. lpp.

³³² Laivinieku dziesmās lietotā valoda specifiska. Dažādi rusicismi un ģermānismi – „staroveri” vai „atšpacierē”, kas jaučās ar Liepājnieku īpatnējo vārdu izrunu. Laikmetīgi vārdi un izteicieni, piemēram, magaričas (līkopi) u.c., kam sīkāka vērtība šajā darbā netika pievērsta.

³³³ Sīkāk 3. pielikuma 2. tabulā

³³⁴ Vīrieša sirds. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

Laiviniekiem ironijai. Runājot par precību jautājumiem, Laivinieki uzsvēra, ka svarīga ir nauda. Piemēram, uzskatot, ka apprecot vecu un bagātu sievu, varēs „turēt” sev mīļāko, vai arī vecmeita, kas meklē vīru, bet nevar dabūt, jo „pietam tad vainīgs ir mans pūrs?”³³⁵ Precību jautājumi vispār, vecpuiši, vecmeitas bija valstiski svarīgi jautājumi visu starpkara periodu, līdz ar to iekļāvās sociālpolitiskajā kontekstā, un nezaudēja aktuāli Laivinieku dziesmās. Līdz 30. gadu vidum aktuālāks bija tieši vecpuišu jautājums, jo bija liela dzimumu disproporcija, bet 30. gadu otrajā pusē abu dzimumu neprecēto pilsoņu jautājums. Pēc Inetas Lipšas domām ienākuma nodokli varēja uzskatīt par slēptu vecpuišu nodokli.³³⁶ Dziesmās izskanēja arī Vecpuišu satraukums par sabiedrības nosodījumu un iespējamām represijām nodokļu formā: vientuļš vecpuišis es esmu, visa manta cisu maiss[.] Nodokļinspektors man mantu aprakstīt nāk „cālūngā”[.]³³⁷ Dažās dziesmās it kā pakļaujoties negatīvajai sabiedrības nostājai pret vecpuišiem, Laivinieki uzsvēra, ka precēties ir labi, jo „dzīves ceļš tad ērts”. „Vecpuišis dažs ilgi lokās, izšķirties tam grūt’, bet, kad nokļūst sievas rokās, tad tik priekus jūt.”³³⁸ Ar demogrāfiju var saistīt arī ar vientuļo māšu problēmu. „Mammiņ, mammiņ, maijā pazaudēju savu vainadziņu Gaujmalā. Kur, lai tagad bēdulīte eju? Vai lai lecu tumšā atvarā.”³³⁹ Laivinieku dziesmu tipiskā īpašība bija dzēlīga attieksme par naiviem cilvēkiem: „Kādai meičai Rīgā mums bij’ reiz savāds gadījums. No tās āboļ ēšanas maziņš puika pieradās.”³⁴⁰ Alimentu nemaksāšana bija ļoti būtisks sociālpolitiskais jautājums visu starpkaru laiku. Ārlaulībā dzimušo bērnu skaits visus 30. gadus turējās apmēram 9% līmenī.³⁴¹ Alimentu nemaksātājiem 30. gadu otrajā pusē draudēja ieslodzījums darba namā līdz pat 2 gadiem. „Linus kulstīt dažus puišus tagad māca Valmierā, Tādēļ ka tie savām brūtēm alimentus nemaksā”³⁴². Tāda bija valsts palīdzība vientuļajām mātēm, dzīves apstākļu uzlabošanai.³⁴³ Alimentu jautājums tika konstatēts 4 dziesmās. „Kādēļ gan raudāt, kad nu tā tev gadījās, jo tavai mātei reiz tāpat ar notikās. Tik vienu vajaga tev prātā paturēt, ka alimentus vari no tā iekasēt.”³⁴⁴

³³⁵ Pieci putniņi. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³³⁶ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009, 46. lpp.

³³⁷ Pieci putniņi. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³³⁸ Precēties. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³³⁹ Notikums pie Gaujas. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁴⁰ Rāmi lēnām, pamazām. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁴¹ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*, 74. lpp.

³⁴² Vēl par maz. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁴³ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*, 85., 86. lpp.

³⁴⁴ Notikums pie Gaujas. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

Politika

Ar politiku saistīti jēdzieni saskatāmi tikai nosacīti. Vienīgais politiskais termins tika fiksēts „Tautas dziesmu maršā”(1934) „Pieci gadi kalpiņš biju politiskā partijā”³⁴⁵, kas pēc būtības neko daudz nepasaka. To var interpretēt kā sabiedrības uzskatu par neskaitāmo partiju pastāvēšanas bezjēdzību un to, ka piederēšana kādai partijai nedod nekādu reālu labumu. „Tautas dziesmu valsī”(1934) pēc maģistra darba autora domām var saskatīt atsauci uz Baltijas Antantes veidošanas procesu. 1934. gada februārī tika nostiprināta un paplašināta Latvijas un Igaunijas savienība. Līgums tika atvērts Lietuvai, kura varēja tam pievienoties. Kopīga līguma parakstīšana notika 12. septembrī Ženēvā, Tautu Savienības sesijas laikā. Tas paredzēja sniegt savstarpēju atbalstu ārpolitiskajos jautājumos un kopīgas nozīmes diplomātiskajos jautājumos, vēlāk paplašinot sadarbību arī citās jomās.³⁴⁶ Laivinieki par šo jautājumu dziedāja: „Trīs jaunas māsas, trīs Baltijs’ valstis tra-la-la-lā. Tad mācēs tikties, ja kādai slikti ies tra-la-la-lā”³⁴⁷.

1940. gadā cilvēki aizvien vairāk rēķinājās, ka Latvija tiks ierauta karā.³⁴⁸ Latvija karu nevēlējās. Cilvēki cerēja, ka tas nenotiks. Jau 1939. gada rudenī sabiedrībā valdīja satraukums. Laivinieki vēl 1939. gada rudenī savā pēdējā Bellaccord ierakstā „Jā, nūdien” paspēja ironizēt par to, ka kara ziņu iespaidā cilvēki izpērk veikalos preces, ko tobrīd viņiem nevajag: „Ir dažu kara ziņas nu satraukušas tā, ka viņam nav vairs jēgas, kas jābāž vēderā”³⁴⁹.

Saimniecība

Ar naudu un finanšu darījumiem saistīti jēdzieni un apzīmējumi tika lietoti vairāk kā pusē dziesmu, kopskaitā 98 reizes.(3.7. att.) Ir tādi, kas atkārtojas neskaitāmas reizes, piemēram, sociāli apzīmējumi „bagāts un nabags” vai „nauda”. Naudas loma pēc būtības ir vissvarīgākais uzskats, ko Laivinieki pauda, jo, viņuprāt, galvenais ir „iesist kapitālu” un nav svarīgi, ko citi saka, „ka tik lati ķešā skan.”³⁵⁰ Ar mantisku īpašumu biežāk minētie jēdzieni: nams(3), muiža(3), pūrs(3), testaments(1), mantojums(2). Protams, riskējot var arī zaudēt, par ko Laivinieki brīdināja, ka „nav neviena, kas nu stutē un vēl vakar vakarā atnāk pristavs un man mutē zelta zobus apķīlā”.³⁵¹ Tāpat arī par tiem, kas veica neapdomīgus naudas darījumus un, kurus ekonomiskā krīze izputināja: „Dažs, kas kasē dziļi ķēris, krietnu summu ārā spēris,

³⁴⁵ Tautas dziesmu maršs. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁴⁶ Bērziņš, V. (red.) *20. gadsimta Latvijas vēsture. II daļa*. Rīga: LVIA, 2003, 581., 685. lpp.

³⁴⁷ Tautas dziesmu valsis. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁴⁸ Bērziņš, V. (red.) *20. gadsimta Latvijas vēsture. II daļa*. Rīga: LVIA, 2003, 607. lpp.

³⁴⁹ Jansons, A. *Garū, garū, uzmet garū. Brāļu laivinieki un to dziesmu tekstu autors Jēkabs Jansons*. Rīga: Rasa ABC, 2004, 72. lpp.

³⁵⁰ Nauda. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁵¹ Tā lūk iet, kad pārskatās. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

Siguldā nu kūdrū griež[...]³⁵² Viens no sociāliem kontrastiem Laivinieku daiļradē ir attiecības starp bagātajiem un nabagiem. Vārds „bagāts” figurē trīs dziesmās kopā 17 reizes, bet „nabags” tikai vienā dziesmā. Dažādi ar naudu un izdevumiem saistīti apzīmējumi, kas minēti vismaz vienā dziesmā: valūta, obligācijas, rente, pūrs, žirāts, rublis, kase, summa, piecnieks, kredīts, kapitāls, grasis, manta, pirkšana.(skat. 3. pielikumu) Vairāk tika apspēlēti tādi vārdi kā vekselis, krīze, lats, maks. „Krīze” tika minēta vairākkārt, saistībā gan ar pasaules ekonomisko krīzi, gan arī ar „krīzi makā”. Piemēram, Tautas dziesmu popūrijs „Tautasdziesmu maršs”(1934), kas pēc būtības ir tautas melodiju kompilējums ar Laivinieku tekstu par aktuālām tēmām. „Tūdaliņ, tagadiņ, krīze ir jau garām. Tādēļ ar šovakar mēs vēl iedzert varam. Cits par latu, cits par rubli, cits par vekseli.”³⁵³ Vekseļu izrakstīšana bija aktuāla problēma, īpaši ekonomiskās krīzes laikā, kad Latvijas Zemes banka brīdināja lauksaimniekus un uzņēmējus, neizrakstīt vekseļus un nedot savas obligācijas citiem uzņēmējiem, jo tas var iedzīt bankrotā.³⁵⁴ Šādus jautājumus Laivinieki pārņēma ļoti tieši un bez zemteksta atspoguļoja, piemēram, dziesmā „Tā lūk iet, kad pārskatās”(1934) „Kam rakstīji vekselīti, kādēļ laidī protestā. Visiem sakariem par spīti nu ar muižu jāmaksā.”³⁵⁵ 1936. gadā prese rakstīja, ka Kārlis Ulmanis jau 1931. gadā bija iestājies pret neierobežotu „sīko” vekseļu apgrozību.³⁵⁶ Laivinieki uztvēra šo ideju „Aplīgošanā”(1934), uzsverot vekseļa izrakstīšanas ikdienišķi vieglprātīgo dabu, neapzinoties, ka pašam parādzīme vēlāk jāatmaksā. „Jānīt’s raksta vekselīti līgo, līgo, žirātiņu jaktēdams’i, līgo. Gan to maksās Miķelītis līgo, līgo, asariņas slaucīdams’i, līgo.”³⁵⁷

Lauksaimniecību un uzņēmumu bankrots izraisīja ūtrupes, kas bija vēl viena Laivinieku dziesmām raksturīga tēma, kas tiešā tekstā izskanēja pirmajā Laivinieku Bellaccord ierakstītajā platē³⁵⁸, bet idejiski to var saskatīt arī vairākās dziesmās vēlāk, piemēram, apķīlāšana, pristavs, kurš atnāk apķīlāt. Ūtrupju problēmas izvēle nav nejauša repertuārā, jo laika posmā no 1929. gada līdz 1934. gadam ūtrupju un bankrotu skaits katru gadu Latvijā pieauga, pat dubultojās, saistībā ar ekonomisko krīzi. Salīdzinājumam, 1927. gadā tika izsludinātas 577 ūtrupes, kur pretī 1934. gadā 7077, no kurām absolūti lielākā daļa laukos.³⁵⁹ Pie lauku ūtrupēm sabiedrībā bija izplatīts vainot pilsētniekus, kuri nepirka laucinieku preces, bet importa.³⁶⁰ Latvijas Banka uzskatīja, ka lielā mērā pie ūtrupēm vainojami paši

³⁵² Dzīvē iet mums šā un tā. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁵³ Tautas dziesmu maršs. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁵⁴ Lauksaimnieki, neparakstiet vekseļus. *Rīts*, 1934, 24. novembris

³⁵⁵ Tā lūk iet, kad pārskatās. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁵⁶ Kādreizējās cīņas ap 50 latu vekseļiem. *Brīvā Zeme*, 1936, 22. jūlijs

³⁵⁷ Aplīgošana. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁵⁸ „Ko palīdz man muižiņ, ko palīdz man nams, ja ūtrupē rīt tas jau ir pārdodams.” („Ko palīdz man”)

³⁵⁹ Bērziņš, V. (red.) *20. gadsimta Latvijas vēsture. II daļa*. Rīga: LVIA, 2003, 480.lpp.

³⁶⁰ Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*, 34. lpp.

lauksaimnieki, kas neizrādīja interesi un nenāca ar priekšlikumiem parādu saistību pārskatīšanā.³⁶¹ Eksports ir viens no stereotipiskiem simboliem, ko saista ar “Ulmaņlaikiem”. Valsts saimniecības atjaunošanai tika domāts, kā par katru cenu palielināt Latvijas preču eksportu globālās recesijas laikā 30. gadu sākumā. Jāsecina, ka Laivinieki eksporta tēmai pieskārs tikai vienā dziesmā ironizējot par jaunām meitām, ko vietējie puīši nespēs apprecēt, „mēs kā pirmklasīgu preci varam eksportēt”.³⁶²

Pie finanšu mahinācijām, kas saistītas ar spekulāciju jāmin arī t.s. „Melnā birža”. Dziesmā „Pirtiņ Brencis”(1934) Brencītis spekulē ar obligācijām „Melnajā biržā”, kur 20. un 30. gados apgrozījās caurkrituši politiķi, uzņēmēji un afēristi.³⁶³ Laivinieku „stāsts” par bija Brencīti, zēnu no laukiem, kas negribēja mācīties, devās uz Rīgu, lai tiktu pie vieglas naudas. „Drīz vien ar obligācijām viņš iesāk šīberēties un namsaimniecēm bagātām viņš meklē piekantēties.[..] Drīz melnās biržas aprindās viņš maina valūtiņu[..]”³⁶⁴ „Melnās biržas” darbības ierobežošanas jautājums bija politiski svarīgs. 30. gados notika tiesas procesi pret negodīgiem mākļeriem, kas izkrāpuši naudu lauksaimniekiem, tirgojušies ar valūtu un nodarbojušies ar citām nelikumībām, par ko tika saņemti arī reāli cietumsodi.³⁶⁵

Analīzes laikā darba autors secināja, ka nav iespējams korekti salīdzināt Vintera un Laivinieku tekstus, ja to izklaides funkcija bija atšķirīga. Kopumā jāsecina, ka Brāļi Laivinieki daudz vairāk atspoguļoja sociālpolitiskos jautājumus, nekā Alfrēds Vinters. Dažādos rakursos var saskatīt sociālpolitisko kontekstu. Alfrēds Vinters dziedāja par patriotiskām, gaistošām vērtībām, ne tik daudz par konkrētām sabiedrības norisēm un problēmām. Vintera dziesmu teksts šādā pētījumā pēc būtības ir nevērtīgāks, jo atainot sadzīves ainas nebija deju mūzikas funkcija. Viņa tēmas bija vispārīgākas. Vinters rakstīja tēlaināk, liekot uzsvaru uz pārlaicīgām problēmām kā ilgas, laime, mīlestība. Laivinieki vairāk ironizēja par realitāti, dzīves netaisnībām, sadzīves problēmām. Visvairāk Laivinieku dziesmas atspoguļoja sabiedrību. Katra Laivinieku dziesma bija kā atsevišķs stāsts par kādu sabiedrības problēmu, piesaistot arī kādu saimniecisku jautājumu, kā naudas trūkumu vai ekonomiskās krīzes ietekmi uz cilvēkiem. Atšķirībā no Vintera Laivinieku izteiksmes formas bija personiskākas. Vairāk personvārdu un klausītājam atpazīstamu situāciju, kā jauniešu attiecības, ģimenes strīdi, notikumi lauku zaļumballēs. Laivinieku mērķis bija ne tikai uztvert sabiedrībā valdošās noskaņas, bet precīzi tās atspoguļot tekstā.

³⁶¹ Ūtrupēs bieži vainojami paši lauksaimnieki. *Rīts*, 1934, 14. decembris

³⁶² Jansons, A. *Garū, garu, uzmet garu. Brāļu laivinieki un to dziesmu tekstu autors Jēkabs Jansons*, 30. lpp.

³⁶³ Rupners, P. „Melnās biržas” ziedu laiki. *Rīts*, 1934, 3. novembris

³⁶⁴ Pirtiņ Brencis. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

³⁶⁵ S. Tiesa. *Latvijas Kareivis*, 1933, 21. oktobris; „Melnās biržas” šantāžas prāva Rīgas apgabaltiesā. *Rīts*, 1935, 25. oktobris

Lai gan abu izpildītāju tekstos bija dažas līdzīgas iezīmes, un tika lietoti vienādi jēdzieni, piemēram „Brīvā mīla”. Atšķirība bija tā, ka Vintera tekstos jēdziens „Brīvā mīla” minēts kopā ar nostalgiju par pagājušo laiku. Abu izpētes objektu tekstos tika konstatēta naudas nozīme sabiedrības uztverē un savstarpējās attiecībās. Tādi jēdzieni kā „nams”, bagātās namsaimnieces, kas simbolizēja naudas ietekmi. Ironija par lauciniekiem un pilsētniekiem ir aptuveni vienāda, apmēram pusē dziesmu, Visbiežāk vienā dziesmā tika pretstatīta laucinieku un pilsētnieku uzvedība, ārējais izskats.

Brāļu Laivinieku dziesmu tekstus ir iespējams analizēt kvalitatīvi, nosakot kontekstu un skaidrojot vēsturiskos apstākļus. Ar kvantitatīvu pieeju analizējot tekstu, iegūtie rezultāti dod lielu skaitu elementu, bet nesniedz konkrētas atbildes. Var kļūdīties, skaidrojot elementu nozīmi, piemēram, vārds „mantojums” Laivinieku dziesmā „Meitiņa ar patvāri” tika lietots pārnestā nozīmē, tāpēc to nevar attiecināt uz mantisku vērtību. Sociālpolitisko kontekstu atklāj dziesmās lietotie jēdzieni, kas ataino Laivinieku izpratni par norisēm sabiedrībā.

Izvērtējot Vintera dziesmas, jāsecina, ka tās ir iespējams analizēt gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi, taču tajās fiksētais sociālpolitiskais konteksts ir nebūtisks. Dziesmu tekstu vienvēidību var skaidrot ar dziesmu kā deju mūzikas funkcionālo atšķirību no Laivinieku kuplejām, kuru mērķis bija provocēt klausītāju tieši ar teksta palīdzību. Darba autors uzskata, ka Alfrēda Vintera dziesmu teksta izteiksmes formu vienvēidību var skaidrot ar to, ka viņš dziesmu vārdus rakstīja viens. Turpretī lielāko daļu Brāļu Laivinieku kupleju tekstus sacerēja kopā – Kārlis Bedriņš, Fricis Kuģis un Jēkabs Jansons – Saiva. Brāļu Laivinieku dziesmās, atšķirīgi no Alfrēda Vintera daiļrades, bija saskatāmi daži konkrēti vēsturiski procesi un parādības. Ļoti daudz dziesmās tika fiksēti laikmetīgi jēdzieni, kas ir izprotami tikai ar izpratni par vēsturisko fonu. Piemēram, 1934. gadā ierakstītajā dziesmā „Bagāts un nabags” netieši tika pieminēts latviešu mākslinieks Voldemārs Irbe (1893 – 1944), kurš bija slavens ar ekscentrisku dzīvesveidu un to, ka vienmēr staigāja basām kājām. „Bagāts leķenes jau nes no mazām dienām. Bet, kas nabags ir, to redz kā Irbi skrienam.”³⁶⁶

---

³⁶⁶ Bagāts un nabags. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

SECINĀJUMI

Gan Alfrēda Vintera deju mūzikas, gan Brāļu Laivinieku kupleju radīšanas mērķis bija dziesmu funkcionalitāte. Tās bija paredzētas konkrētam mērķim – dejošanai un sabiedrības izklaidei, netiecoties pēc intelektuālas bagātības vai muzikāli dziļa pārdzīvojuma. Gan Vinters un Laivinieki bija bez muzikālas izglītības, tātad diletanti. Viņu muzikālās darbības sfēra bija mērķēta konkrētai auditorijai, un viņu mūzikas popularitāti 30. gados noteica nevis mūzikas kvalitāte, bet tās lietderība. Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku dziesmas var uzskatīt par šļāgeri, jo daudzas no tām ieguva plašu popularitāti sabiedrībā. Jēdzienu „populārs” 30. gadu kontekstā neattiecināja uz Vintera vai Laivinieku mūziku, bet uz viņu personību atpazīstamību. Par viņiem kā populārās mūzikas izpildītājiem var runāt mūsdienu terminoloģijā.

Neatsverama loma vieglās populārās mūzikas izplatības veicināšanā bija skaņuplašu fabrikas Bellaccord - Electro platēm. Līdz 30. gadu vidum par latviešu vieglās mūzikas veicinātāju varēja uzskatīt arī Radiofonu, kas piedzīvoja strauju abonentu skaita pieaugumu, bet, kļūstot par varas propagandas līdzekli, atteicās no intelektuāli nepieņemamas izklaides. Līdz 30. gadu vidum gan Alfrēds Vinters ar kapelu, gan Bedriņš un Kuģis bieži uzstājās Radiofonā, kur atskaņoja arī viņu ierakstus. Kad 30. gadu otrajā pusē vieglā deju mūzika un humoristu priekšnesumi kļuva nevēlama režīma ideologu gaumes prasībām, un tautiskā ideoloģija pieprasīja augstus estētiskos standartus, bijušie „Mazās skatuves” artisti izvērsa plašāku muzikālo darbību naktslokālos, restorānos un Rīgas Salamonska cirkā. Vintera deju plates un Laivinieku kuplejas varēja klausīties gramofona ierakstos vai sarīkojumos biedrību ballēs. Šļāgeru kultūra tika mērķtiecīgi cenzēta, un sabiedrības intelektuālā elite to uzskatīja par intelektuāli nevērtīgu izklaidi.

Alfrēda Vintera panākumu cēlonis 30. gados bija darbība atbilstoši muzikālajai sagatavotībai. Vinters spēlēja vienkāršas, bet tautā pazīstamas tautas dejas, kas neprasija augstu tehnisku sagatavotību. Nepretendējot uz mūzikas elites atzinību, viņš guva zināmas klausītāju daļas atbalstu, kas deva iespēju ierakstīt platēs arī savas dziesmas. Attiecībā uz Vintera oriģināldziesmu popularitāti, jāsecina, ka viņa muzikālā daiļrade vislielāko popularitāti ieguva tikai pēc Otrā pasaules kara. Liela daļa pirms tam sabiedrībā nevērtīgi uztvertās romantiskās dziesmas kā „Gaujas Laivinieks”, „Kā var aizmirst” vai, piemēram, „Kurp, draugs, tā steidz” ar vārdiem „vēlreiz, draugs, atskaties uz tēva mājām un meiču, kas pēc tevis skumst” ieguva jaunu, simbolisku jēgu latviešu tautas uztverē. „Mīļotā meitene” simbolizēja Latviju. Par „Sērojošo Gaujas laivinieku” kļuva gan trimdā izceļojušie, gan padomju okupācijā palikušie latvieši.

Brāļu Laivinieku panākumu cēloņi 30. gados balstīti mērķtiecīgā darbā kopš 20. gadu sākuma. 30. gadu sākumā, kad darbu uzsāka Bellaccord – Electro un pieauga gramofona plašu noiets tirgū, Laivinieku kuplejas varēja klausīties ne tikai kino divertimentos un humora priekšnesumos naktslokālos, bet arī mājās. Brāļi Laivinieki bija populāri izklaides sarīkojumos, viņu ieraksti bija pieprasīti, kaut arī tie bija daudz mazākā skaitā nekā Vintera deju plates. Dziesmu popularitāte pieauga, jo vieglas un tautā zināmas melodijas tika sakompilētas ar tekstu, kura zemteksts un nereti vulgārie joki bija kā radīti neelitārās sabiedrības izklaidei. Repertuārs bija tendēts uz sabiedrības slāņu sociālo nevienlīdzību, sabiedrības tikumības trūkumu, ģimenes nesaskaņām u.c. problēmām. Protams, šie teksti bija augstākā mērā subjektīvi, piesātināti ar sarkasmu un ironiju. „Kam tu, puika, meitu krāpi, gredzentiņu solīdams. Kad pie tās pa logu kāpi, lauku mājā dzīvodams. Saki, draudziņ, ko lai dara, dzīvē iet mums šā un tā. Vai es viens, kam alimenti sešām meitām jāmaksā.” („Tā lūk iet, kad pārskatās” (1934))

Dziesmu tekstu analīzē tika izmantotas divas pieejas – kvalitatīvā un kvantitatīvā. Ar kvantitatīvās metodes elementiem tika noteikts tekstā minēto elementu skaits, nosakot sociālpolitisko elementu lietojuma biežumu. Tādejādi bija iespējams skaitliski noteikt svarīgākās iezīmes: Alfrēda Vintera dziesmās dominē dzīves baudīšana, „Brīvā mīla”, nostalgija par aizgājušo laiku. Brāļu Laivinieku dziesmās 74% dziesmas skāra dažādus sociālos faktorus, kā alkohols, „Brīvā mīla”, uzdzīve, laucinieku un pilsētnieku pretnostatījums, paaudžu konflikts, precību jautājumi u.c. Apmēram ¼ no dziesmās paustajām idejām tika veltītas dažādām ar naudu un saimniecību saistītām problēmām – īpašumiem, ekonomiskajai krīzei. Tikai pāris epizodes var uzskatīt par tādām, kas satur politisku kontekstu. Kvalitatīvās analīzes elementi tika izmatoti vēsturisku procesu un faktu atspoguļojumu skaidrošanai. Analizējot tekstu, bija nepieciešams skaidrot, kas tie bija par notikumiem, kurus Laivinieki vai Vinters atspoguļoja, un kāpēc kādā gadā konkrētiem jautājumiem Laivinieki veltīja lielāku uzmanību, dziesmās minot biežāk, piemēram, jēdziens „karš” parādījās tikai 1939. gada rudenī Laivinieku pēdējā ierakstā. Jāsecina, ka Brāļu Laivinieku tekstos sociālpolitiskais konteksts atspoguļots daudz plašākā mērā, nekā Vintera dziesmās. Tomēr zināmas iezīmes tika fiksētas arī Vintera dziesmās. Var secināt, ka abu izpildītāju dziesmas pauž kontrastu starp sociālajām grupām, „bagātajiem un nabagiem”, kultūras telpas atšķirības un stereotipus par pilsētu un laukiem, paaudžu konfliktu, jaunatnes uzvedību, vecpuišiem un vecmeitas, utt. Gan Vintera, gan Laivinieku dziesmās sabiedrības prioritāte bija „nauda”, kā sociālpolitisks elements, jēdziens. Iezīmīgāk tas vērojams Laivinieku sabiedrības atspoguļojumā. Tomēr jāsecina, ka nebija iespējams izvērsti salīdzināt Vintera un Laivinieku izmantotos elementus, jo, kā jau minēts, dziesmu teksta funkcijas bija

atšķirīgas. Tikai daļa jēdzienu tika atspoguļoti līdzīgi, kas varētu liecināt par vienā laikā dzīvojošu autoru līdzīgo pasaules uztveri. Kā tādus var minēt „brīvo mīlestību” kā sabiedrības normu, „bagātas namsaimnieces” kā simbolu laikmeta turīgajam sabiedrības slānim, „dzīves baudīšanu” kā jaunatnes dzīves uztveri, morāles krīzi un tikumisku pagrimumu. Nedrīkst aizmirst, ka dziesmu teksti atspoguļoja autoru realitātes uztveri un nevar pretendēt uz absolūtu vēsturisko patiesīgumu. Laivinieku tekstu raksturīgā iezīme bija tendence, uztvert problēmas ar ironiju un sarkasmu. Vintera valodai bija raksturīga tēlainība, spilgti salīdzinājumi, taču vienlaicīgi šie teksti bija laikmetam raksturīgas klišejas, kas bija bieža parādība deju mūzikā.

Pētījuma autors uzskata, ka tālāka izpēte ir iespējama vairākos virzienos: Salīdzinot Brāļus Laivīniekus ar citiem 30. gadu kupletistiem – Jāni Āri, Brāļiem Ošlapiņiem vai Robertu Vizbuli – būtu iespējams konstatēt visiezīmīgākos dziesmu tekstu elementus 30. gadu kuplejās. Tāpat var salīdzināt visus deju mūzikas ierakstus, piemēram, Alfrēdu Poriņu, Aleksandru Kortānu, Edgaru Vilni. Apkopojot Bellaccord – Electro ierakstu tekstos paustās idejas, varētu noteikt raksturīgākās iezīmes visos vieglās mūzikas žanros. Otrs izpētes virziens ir saistāms ar vieglās mūzikas kā tādas dziļāku izpēti 30. gadu Latvijas kultūrvīdē.

Nobeigumā jāsecina, ka dziesmu tekstu var izmantot avotu bāzes paplašināšanai. Pētījuma autors uzskata, ka maģistra darba mērķis ir sasniegts.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

NEPUBLICĒTIE AVOTI

1. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1326. f. (Finanšu ministrijas Nodokļu departaments), 1. apr., 1171.l (Peļņas nodokļu lietas 1931. g.), 74 lp.
2. LVVA, 3724. f. (Sabiedrisko lietu ministrijas Preses un biedrību departaments), 1.apr., 11631.l (Skaņu plašu atļaujas), 112 lp.
3. LVVA, 3724. f., 1. apr., 389.l (Ludziņa firmas plates), 11 lp.
4. LVVA, 3724. f., 1. apr., 1528.l (Skaņu plates. Jonuša un Feierabends), 56 lp.
5. LVVA, 3724. f., 1.apr., 6603.l (Latviešu „Mazās skatuves” klubs), 95 lp.
6. LVVA, 3724. f., 1. apr., 8269.l. (Sarakstīšanās ar tiesu biedrības „Mazā skatuve” lietā. 1923.g.) 44 lp.
7. LVVA, 3724. f., 1. apr., 3277.l (Latviešu mazās skatuves aktieru biedrības tagad Latvijas artistu b-ba lieta), 32 lp.
8. LVVA, 3724. f., 1.apr., 11632.l (Ārzemju skaņu plašu atļaujas 20.janvārī, 1939.g.), 189 lp.
9. LVVA, 3724. f., 1. apr., 11252a.l (Bellaccord – Electro skaņu plašu fabrikā ražoto plašu nosaukumi) 30 lp.
10. LVVA, 3724. f., 1. apr., 295.l (Skaņu plates Bellaccord Electro), 53 lp.
11. LVVA, 3724. f., 1. apr., 11629.l (Iekšzemes skaņu plašu atļaujas), 80 lp.
12. LVVA, 3724. f., 1. apr., 1439.l (Cenzēto divertismentu saraksts. Iesākts 15. feb., 1922.g.), 38 lp.
13. LVVA, 3724. f., 1.apr., 11657.l (Hallo Latvija), 19 lp.
14. LVVA, 3724. f., 1. apr., 11630.l (Skaņu plašu ievēšana), 339 lp.
15. LVVA, 3724. f., 1. apr., 11601.l (Skaņu plašu ražojumu pārskati 1939.-1940.), 28 lp.
16. LVVA, f., 1. apr., 361.l (Žurnāls „Latvijas Radiofons”), 15 lp.
17. LVVA, 3758. f. (Sabiedrisko lietu ministrijas Sabiedriski – kulturālais departaments. Kultūras un mākslas nodaļa), 1. apr., 1540.l (Cirkus lietas), 27 lp.
18. LVVA, 3758. f., 1. apr., 733.l (Valsts iestādes), 172 lp.
19. Latvijas PSR Centrālais valsts vēstures arhīvs. Arhīva izziņa par Skaņu plašu fabriku „Bellaccord – Electro”. 19.05.1978. (Ata Bērtiņa personiskais arhīvs)

PUBLICĒTIE AVOTI

1. Vinters, A. *100 moderno dziesmiņu teksti*. Rīga: Akords, 1938.
2. Jautras plates uz Ziemassvētkiem. *Jaunāko Ziņu pielikums*, 1930, 19. decembrī
3. *Mīlai un jaunībai. Alfrēda Vintera populārākās melodijas*. Rīga, Akords, 1938.
4. Skujenieks, M. (red.) *Latvijas kultūras statistika : 1918.-1937. g.* Rīga: Valsts Statistiskā pārvalde, 1938.
5. *Bellaccord – Electro skaņu plates*. Rīga: Grāmatu Draugs, 1932.
6. *Bellaccord – Electro skaņu plašu katalogs*. Rīga: Grāmatu Draugs 1935.
7. *Mūzika pēc patikas Bellaccord – Electro platēs*. Rīga: Grāmatu Draugs, 1936.
8. *Bellaccord – Electro skaņu plašu katalogs*. Rīga: Grāmatu Draugs, 1936.
9. *Mūzika no visas pasaules BELLACCORD – ELECTRO skaņu platēs*. Rīga: Grāmatu Draugs, 1937.
10. „*Bellaccord – Electro*”. Rīga: Grāmatu Draugs, 1937.
11. *Augstāk par visu. Bellaccord – Electro skaņu plates*. Rīga: Grāmatu draugs, 1939.
12. „*Bellaccord – Electro*” *skaņu plates*. Rīga: Grāmatu draugs, 1939.
13. Jātnieks, G. *Daugaviņa, māmuliņa dziesmas un šlāģeri*. Rīga: Latgrāmata, 1934.
14. Sulģis, A. (sast.) *Vētras dziesmas. 4. papildinātais izdevums*. Rīga: E. Pīpiņa un J. Upmaļa spiestuve, 1930.
15. *Jāņa Āres modernie šlāģeri un dziesmas*. Rīga: Iespiedums, 1930.

Brāļu Laivinieku dziesmas:

1. *Brāļi Laivinieki [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.
2. *Brāļi Laivinieki. 2. daļa [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 1997.

Alfrēda Vintera dziesmas:

1. *Alfrēda Vintera jautrā kapela [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.
2. *Alfrēds Vinters. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.
3. *Alfrēds Vinters. 2. daļa. [skaņu ieraksts]*. Rīga: Balss, 2000.
4. *Vecās dejas spēlē A. Vintera orķestris*. Rīga: Balss, 2001.
5. *Tautas dejas spēlē A. Vintera orķestris*. Rīga: Balss, 2001.

Atmiņas:

1. Rudzītis, H. *Manas dzīves dēkas*. Bruklina: Grāmatu Draugs, 1984.
2. Līcis, E. *Atmiņas par laikiem un ļaudīm*. Londona: Latvian Press Society, 1988.
3. Jansons, A. *Epikūra Praviētis*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1962.
4. Vētra, M. *Rīga toreiz: atmiņas*. Rīga: Liesma, 1994.

Periodika:

1. *Hallo, Latvija. Bez maksas žurnāls radio abonentiem*. Rīga: Pasta un telegrāfa departaments, 1936. – 1940.
2. *Rīgas Radiofona Programma*. 1929. – 1936.
3. Līcīte, P. Mūzika tagadnes sabiedrībā un skolā. *Burtnieks*, 1928, Nr. 3
4. Vītoliņš, J. Mūzika un mašīna. *Burtnieks*, 1928, Nr. 3
5. Vītoliņš, J. Gaitas sākot. *Mūzikas Apskats*, 1932, Nr. 1
6. Jurevičs, V. Mūsu radiofons un mūzika. *Mūzikas Apskats*, 1932, Nr.2
7. Lesiņš, K. Daži grūti jautājumi. Vai mums vajadzīgi šlāgeru komponisti un sava deju mūzika? *Mūzikas Apskats*, 1935, Nr. 5
8. Lesiņš, K. Daži grūti jautājumi. Profesionālā ētika. *Mūzikas Apskats*, 1935, Nr. 6/7
9. Dieva mierā aizgājis Fricis kuģis. *Austrālijas Latvietis*. 1962, 25. novembris
10. Jautras plates uz Ziemassvētkiem. *Jaunāko Ziņu pielikums*, 1930, 19. decembris
11. *Jaunākās Ziņas*, 1934, 3. oktobris
12. *Jaunākās Ziņas*, 1933, 8. aprīlis
13. Smaga satiksmes nelaime – alkohola sekas. *Jaunākās Ziņas*, 1936, 11. maijs
14. *Rīts*, 1936, 3. februāris
15. *Jaunākās Ziņas*, 1936, 24. decembris
16. *Jaunākās Ziņas*, 1938, 16. aprīlis
17. Smaga satiksmes nelaime – alkohola sekas. *Jaunākās Ziņas*, 1936, 11. maijs
18. Autokatastrofa Valmierā – Matīšu šosejā. Ievainot 33 braucēji. *Brīvā Zeme*, 1938, 30. maijs
19. Dārziņš, V. Opera bez šlāgeru kultūras. *Rīts*, 1934, 26. augusts
20. Cirkus programmā – jautrībai. *Rīts*. 1935, 5. februāris
21. Bīne, J. Svētīsim latviskos Mārtiņus. *Rīts*, 1934, 8. novembris
22. A.R. Jaunās un vecās paaudzes saprašanās ceļš. *Rīts*, 1934, 3. oktobris
23. Lauksaimnieki, neparakstiet vekseļus. *Rīts*, 1934, 24. novembris

24. Ūtrupēs bieži vainojami paši lauksaimnieki. *Rīts*, 1934, 14. decembris
25. Kas bojā lauku dzīves ritmu. *Rīts*, 1934, 2. oktobris
26. Rupners, P. „Melnās biržas” ziedu laiki. *Rīts*, 1934, 3. novembris
27. S. Tiesa. *Latvijas Kareivis*, 1933, 21. oktobris
28. „Melnās biržas” šantāžas prāva Rīgas apgabaltiesā. *Rīts*, 1935, 25. oktobris
29. Viestura dārza piena restorāns. *Brīvā Zeme*, 1936, 1. jūlijs
30. Rokfellers dzer pienu un nosvin 97. dzimšanas dienu. *Brīvā Zeme*, 1936, 23. jūlijs
31. Kādreizējās cīņas ap 50 latu vekseliem. *Brīvā Zeme*, 1936, 22. jūlijs
32. Sieviete jāpiegriež lielāka vērība sportam. *Brīvā Zeme*, 1936, 22. jūlijs

LITERATŪRA

Monogrāfijas

1. Bleiere, D. (atb. red.) *Latvijas vēsture 20. gadsimts*. Rīga: Jumava, 2005.
2. Bērziņš, V. (atb. red.) *20. gadsimta Latvijas vēsture: II daļa Neatkarīgā valsts 1918. - 1940.* Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2003.
3. Šilde, A. *Latvijas vēsture 1914. – 1940.* Sokholma: Daugava, 1976.
4. Pērkone, I. (red.) *Inscenējuma realitāte. Latvijas aktierkino vēsture*. Rīga: Mansards, 2011.
5. Zepa, B. (red.), Zobena, A. (red.) *Cilvēks un dzīve socioloģijas skatījumā*. Rīga: Latvijas Universitātes akadēmiskais apgāds, 1996.
6. Гиммерверт, А. Оскар Строк - король и подданный. Нижний Новгород: Деком, 2006.
7. Klotiņš, A.(sast.) *Mūzika okupācijā. Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade 1940 – 1945.* Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2011.

Raksti zinātniskos izdevumos:

1. Kruks, S. „Hallo, šeit Rīga – Radiofons!” *Latvijas Arhīvi*, 2001, Nr. 2
2. Daugavietis, J. Padomju Latvijas mūzikas socioloģija. Grām.: Tisenkopfs, T. (red.) *Socioloģijai – 40.* (Latvijas Universitātes raksti: Socioloģija, 736. sēj.) Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2008.

3. Daugavietis, J. Muzikālās gaumes latento klasifikāciju izpēte. Grām.: Tisenkopfs, T. (red.) (Latvijas Universitātes raksti: Socioloģija, 701. sēj.) Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2006.

4. Zemzare, I. Par vieglās mūzikas funkcionēšanu sabiedrībā. Grām: Giils, N.(red.) *Kultūra un sabiedrība*.(kultūras socioloģijas jautājumi). Rīga: Liesma, 1979.

5. Zemzare, I. Par žanru mijiedarbību. Grām: Darkevics. (red.) *Latviešu Mūzika XIII*. Rīga: Liesma, 1978.

6. Zemzare, I. Par žanru tipoloģiju. Grām: Darkevics, A. (red.) *Latviešu Mūzika XVII*. Rīga: Liesma, 1985.

Promocijas darbi un referāti:

1. Lipša, I. *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918. – 1940. promocijas darbs*. Rīga: LU VFF Vēstures nodaļa, 2009.

2. Rokpelnis, A. *Latvijas PSR ārlietu ministrijas sadarbība ar Alfrēdu Vinteru no 1958. – 1960. gadam: pēc Latvijas Vēstures arhīva LPSR ārlietu ministrijas fonda lietām*. Rīga: 2011. (Referāts lekciju kursā „Baltijas jautājums un Rietumvalstis pēckara posma starptautiskajās attiecībās (1945-1990)“)

Populārzinātniska literatūra:

1. Peters, J. *Raimonds Pauls: Versijas, vīzijas, dokumenti*. Rīga: Liesma, 1982.

2. Goldins, M. *Latviešu un cittautu mūzikas sakari*. Rīga: Liesma, 1972.

3. Černovs, A., Bjaliks, M. *Par vieglo mūziku, džezu un labu gaumi*. Rīga: Liesma, 1967.

4. Kroplijs, A., Raščevska, M. *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs. 2. izdevums*. Rīga: Raka, 2010.

5. Mārtinsons, K.(sast.) *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Rīga: Raka, 2011.

6. Kruks, S. *Par mūziku, skaistu un melodisku: padomju kultūras politika, 1932 – 1964*. Rīga: Neptuns, 2008.

7. Johansons, A. *Vecrīgas ziņģu grāmata*. Ņujorka: Grāmatu Draugs. 1967.

8. Hargreaves, H.J. *The Social Psychology of Music*. Oxford, New York: Oxford University Press, 1997.

9. Klotiņš, A. *Mūzika un idejas*. Rīga: Liesma, 1987.

10. Silbermann, A. *The Sociology of Music*. New York: Routledge, 2010.

11. Lesiņš, K. *Problēmas un sejas latviešu mūzikā*. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1939.

12. Vilsons, A (red.) *Latvijas kultūras vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003.
13. Vīķe – Freiberga, V. *Kultūra un latvietība*. Rīga: Karogs, 2010.
14. Stranga, A. *LSDSP un 1934. gada apvērsums. Demokrātijas likteņi Latvijā*. Rīga: Preses Nams, 1994.
15. Dovgjallo, G. *Tās acis, tās acis. Alfrēda Vintera dziesmas*. Rīga, Sprīdītis, 1993.
16. Jansons, A. *Garu, garu, uzmet garu. Brāļu laivinieki un to dziesmu tekstu autors Jēkabs Jansons*. Rīga: Rasa ABC, 2004.

Publikācijas presē:

1. Zunda, A. Zīverta un Vintera „projekti”. *Latvijas Avīze*, 2008, 15. septembris
2. Darkevics, A. „Trīs vītušas rozes” un ilgas pēc dzimtenes. *Dzimtenes Balss*, 1960, Nr. 88
3. Tomsons, T. Trubadūram aizejot. *Brīvība*. 1976, Nr. 9/10
4. Ģērmanis, U. Klusi kokle iz rokām tam slīd. *Latvija*, 1976, 13. novembris
5. Vītoliņš, V. Mūzikas socioloģijas aktuālās problēmas. *Literatūra un Māksla*, 1970, 10. janvāris
6. Strelēvics, L. Rudzupuķu klēpis Alfrēdam Vinteram. *Latvijas Jaunatne*, 1990, 28. marts
7. Bērtiņš, A. Reiz spēlēja muzikanti. *Lauku Avīze*, 1996, 21. jūnijs
8. Kušiņa, L. Liela brēka par neko? *Latvijas Avīze*, 2008, 17. marts
9. Jansons, A. Kā Brāļi Laivinieki vārdu dabūja. *Atpūta*, 1992, Nr. 6
10. Jansons, A. Bedriņš un Fricis – Brāļi Laivinieki. *Literatūra un Māksla*, 1989, 22. aprīlis
11. Bērtiņš, A.,G. Dziesmas – kā liepas, ozoli un rudzupuķes. *Latvijas Avīze*, 2008, 15. septembris
12. Bolgzds, I. Mūzika mīlai un jaunībai. *Laiks*, 11.oktobris, 2008.
13. Mazvērsīte, D. Kā var aizmirst. *Rīgas Laiks*, 2009, Nr.10
14. Grūtups, G. No manis neaizej. *Zemgales Ziņas*. 2008, 31. janvāris

Uzziņu literatūra:

1. Jubels, H.(atb.red.) *Latvijas enciklopēdija*. 2. sēj. Latv – Roja. Rīga: Valērija Belakoņa izdevniecība. 2007.

2. Kennedy, M. *The Oxford dictionary of music*. Oxford, New York: Oxford University Press.
3. Blume, F. *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*. Kessel: Rasch – Schneider von Wartensee, Band 11, 1989.
4. *Latvijas Padomju enciklopēdija*. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 9.sēj., 1987.
5. Švābe, A. *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 17. sēj., 21. sēj.
6. *Svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Jumava, 1999.
7. Wicke, P., Ziegenrucker, W. *Rock, Pop, Jazz, Folk: Handbuch der populäre Musik*. Leipzig: Deutscher Verlag für Musik, 1987.
8. Kļaviņa, I. (atb. red.) *Lielā Latvijas enciklopēdija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005.
9. *Enciklopēdiskā vārdnīca*. 2. sēj. Modelēšana – Ž. Rīga: Latvijas Enciklopēdiju redakcija, 1991.
10. Sadie, S.(ed.) *Dictionary of Music and Musicians*. Vol.20 Pohlman – Recital.

Interneta resursi:

1. Latvijas arhīvu fondu centrālais reģistrs. Pieejams:
http://www.arhivi.gov.lv/vvl/webcfr/fond.php?p_sakums=0&kods=149447&db_id=2 [aplūkots 12.11.2011.]
2. Liepājnieku biogrāfiskā vārdnīca. Pieejams:
<http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?cid=38103&r=8&lid=38103&q=Liep%C4%81jniekiem.lv&h=1081> [aplūkots 24.02.2012.]
3. Austrālijas Nacionālais arhīvs. Imigrācijas lieta par Frici Kuģi. Pieejams:
<http://recordsearch.naa.gov.au/NameSearch/Interface/ItemDetail.aspx?Barcode=4726043> [aplūkots 04.04.2012.]

Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku fotogrāfijas reklāmās

1. att. Alfrēds Vinters un Anatols Evalks „Rīgas Radiofona Programmā” 1934. gada 11. novembrī

24 ALFRĒDA VINTERA
populārākās melodijas
Milai un jaunībai

24

2 Jautri
Vinteri

3

Albums klavierēm un dziedāšanai.
Izdavniecība „AKORDS” 1938 g.
Īpašn. Rūd. Pols, RĪGĀ, Brīvības ielā № 144.

Gaujas laivinieks A.
Vālsis
A. Vintera teksts
A. Vintera mūzika
Klav. aranž. Oskara Sīroka

1. Sniez-ro-ku dai-lā mei-ti-na Nāc, sē-dies lai-vi-rā Oļeļa
2. Pret stromi pui-odis lai-vu griež Tam prieka pil-na sirds Kā
3. Pie krūts tam glaužas mei-te-ne Un ķi-lai skāpstu sniedz Tai
4. Pūst gau-jas vij-vi stei-dzi-gi Tiem ga-di li-dzi stiedz Sirms

1. laiv-nieks mei-ču mi-ci-ne Un ro-ku pre-ti sniedz. Trio*)
2. spo-šas svaignes de-be-sis Tā mei-čai a-cis mirdz. Tas
3. a-cis sūp-ju a-sa-rās Tās mi-lu-ne-no liedz.
4. kļu-vis gau-jas lai-vi-nieks Tas sē-rot ne-no beidz.

a-cis, tās a-cis Es aiz-mirst ne-oph-šu Par
zi-la-jām a-cīm Es mū-žam do-mā-šu.

*) Trio jādzied pēc 2., 3. un 4. panta.

2. att. Alfrēda Vintera dziesmu grāmata (*Milai un jaunībai*. Alfrēda Vintera populārākās melodijas. Rīga, Akords, 1938.)

Alfreda Vintera kapela

3. att. Alfrēda Vintera jautrā kapele(kapela)Alfrēds Vinters – pirmais no labās

(Bellaccord – Electro skaņu plašu katalogs. Rīga: Grāmatu Draugs, 1936, 39. lpp.)

<p>20.30 BRAĻU LAIVINIEKU HUMORS.</p> <p>1) a) Tautas zņģe. b) Raudu kupleja par dienas notikumiem. Dziedās Brāļi Laivinieki.</p> <p>2) Dārznieks Kāpostņš. Solo skats ar kupleju. Izp. Kārlis Bedriņš.</p> <p>3) Aizver actiņas un smaidi. 4) Ak tu Dieva pasaulīte! Kupleja par vispasaules dienas notikumiem. ar internacionālu refrēnu. Dziedās Brāļi Laivinieki.</p> <p>21.00. Ziņas.</p> <p>21.20 NO KAMERMŪZIKAS CIKLA. Joh. Brāmsa. Trio H-dur. Allegro con brio. Scherzo. Adagio. Allegro. Spēlēs Lilija Kainiņš - Ozoliņš (klav.).</p>	<p>4) Sapp 5) App 6) Bury Dz</p> <p>22.35 — Dri 1) Mas 2) Mas 3) Mus 4) Pu</p> <p>KARALAU 17.30. certs. stunda. 2 Adolfs</p> <p>KAUŅA. 19.00. D 22.15. Espe Uvert. op. Rasta. „Ka 5) Blona. M</p> <p>KENIGSVI („Deutsche 15.00—1 16.25. Siev Leipciņas. korts un Adolfs”. 2 Grote, Ott vus „Slāger</p> <p>LAHTI. 18.00—1 20.05. Or Stravinska. Koncerts v sektetam.</p>
---	--

4. att. Brāļu Laivinieku priekšnesuma reklāma „Rīgas Radiofona Programmā” 1932. gada 12. aprīlī

	<p>Amatu nama zālē <small>Sestdien, š. g. 19. februārī.</small> GRANDIOZS karnevāls (MASKU BALLE)</p> <p>Par jautrību gādās populārie humoristi — komiķi Brāļi Laivinieki un K. Bedriņš. 2 orķestri! Spēlēs L. Štukasa swing kapella un F. Zubkina melodisku deju kapella ar refrēndziedoni. Labākām maskām zelta godalgas.</p> <p>Deja Dziesmas Humors</p> <p>Bufete. Sākums plkst. 8 vak. Ieejas maksa Ls 1,50. Beigas plkst. 5 ritā. Bufete. Atīlūkums depo uzturēšanai. Rīgas Bišumuižas brīvpr. ugunsdz. b-ba.</p>	
---	---	---

5. att. Karnevāls ar Brāļu Laivinieku piedalīšanos („Jaunākās Ziņas” 1938, 19. februāris)

2. pielikums

**Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku dziesmas,
kas ierakstītas Bellaccord – Electro līdz 1940. gada 17. jūnijam**

1. tabula

Alfrēda Vintera dziesmas

1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940
Kur palicis Ozoliņš?	Skaista šī dzīve	Daugavas stāsts	Kurzemes pērle	Pavasara valsis	Draugs, nejaūtā	Kā var aizmirst	Vēlreiz, draugs, nāksi tu
	Saki jā vai nē	Latvju meitene	Ko sēro draugs?	Viss ātri mainās	Viltīgās acis	Otrā jaunība	Nav laimes sirdij
		Ha-ha-hau!	Lai meiča atsaucas	Kurp, draugs, tā steidz	Vecā kokle	Stepē drūmajā	Mīla un valsis
		Stop polka	Mazā vēstulīte	Kas bijis, tas bijis	Gājputni	Sapnis	Mīlas varavīksne
		Sirmgalvja stāsts	Gaujas laivinieks	Neaizmirstama is skūpstis	Zemes arājs	Vilšanās	
		Vai tiešām tas gan nav nekas	Vai, kur labi, trakot labi	Lēnā vēsmiņa	Kādēļ tev acīs as'ras mirdz	Zvejnieka meitene	
			Jautrā kompānija	Anton, Anton	Kad jaunības zvaigzne mums mirdz	Medus mēnesis	
			Līna, Līna nāc!	Mēnesnīcā	Mazā meitene	Debess tumša, mākoņaina	
			Mārtiņa maršs (vakars)	Murka, čigānu meitene	Mīlas ziedonis		
			Baudi dzīvi		Svešumā		
			Jancītis		Uz redzēšanos, draugs		
			Zuzī – Zuzanna		Stāvi rāms		
			Ceļinieks		Cik jauks ir ziedoņlaiks		
			Jautrais krodziņš		Karnevāls		
			Tur jautri iet		Tas bij' tik sen		

Brāļu Laivinieku dziesmas

1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Ko palīdz man	Jautri Jāņi	Krustmāte Dille	Piena valsis	Meitiņa ar patvāri	Dzīvē iet mums šā un tā	Ak, Grietiņ
Zem sirmām eglēm	Aplīgošana	Ģimenes ballītē	Biljards	Dzīve ir īsa	Dzīve un deja	Pie dabas krūts
Kad gaiļi rītos dzied	Tautas dziesmu maršs	Amatnieku kupleja	Mājas atslēga	Garu, garu, uzmet garu	Pieci putniņi	Smaržu kuplejas
Sveiciens latvju meičām	Tautas dziesmu valsis	Kaut es būtu pelīte	Nauda	Veci puīši, jauni puīši	Zaļajā birztaliņā	Jā, nudien
	Lai dzeram vēlreiz	Tumšā naktī	Nervi	Vēl par maz		
	Bungadi	Apnīkstošs ir katrs labums	Precēties	Notikums pie Gaujas		
	Bagāts un nabags	Brālītis un māsiņa	Šitam brālim nav par skādi	Vīrieša sirds		
	Būsim jautri	Rāmi lēnām, pamazām	Rozālija	Miķeļa mīlestība		
	Ap gadiem 20 un 50		Arvien jautrāk			
	Pirtiņ Brencis		Ganu idile			
	Tā lūk iet, kad pārskatās					

Visbiežāk lietotie sociālpolitiskie elementi Alfrēda Vintera un Brāļu Laivinieku dziesmās

1. tabula

Alfrēda Vintera dziesmās izmantotie elementi

Lietotais vārds, jēdziens vai nosaukums	Vārda pieminēšanas biežums	
	Cik dziesmās minēts	Cik reizes kopskaitā minēts
<i>Personu vārdi</i>		
Anna	2	4
Līna	1	6
Grieta	1	4
Marija	1	3
Minna	1	3
Murka (Čigānu meitene)	1	3
Jancīts	1	7
Mārtiņš	1	3
Andrejs	1	1
Miķelis	1	1
Ozoliņš	1	10
<i>Mantiskas vērtības un kapitāls</i>		
Lats(iņš) (bez lata kabatā)	3	4
Maciņš (biezs)	2	2
Nams (mūra)	2	2
Pūrs	1	2
Kapitāls (maziņš)	1	2
Zirdziņš	1	2
Veikals	1	1
Santīms	1	1
<i>Profesija, amats, nodarbošanās, sociālais statuss</i>		
Arājs(iņš) (mūsu zemes)	2	4
Zvejnieks	1	3
Muzikant(i)	1	2
Laivinieks	1	2
Pastnieks	1	1
Sieva(iņa)	4	4
Saimnieks	1	4
Veca meita	1	2
Saimniece	1	1

Brāļu Laivinieku dziesmās biežāk izmantotie elementi

Lietotais vārds, jēdziens vai nosaukums	Vārda pieminēšanas biežums	
	Cik dziesmās minēts	Cik reizes kopskaitā minēts
<i>Nauda, īpašumi, finanšu darījumi</i>		
Nauda	8	22
Lats(i)(latiņš)	5	6
Maks	3	3
Rublis	1	2
Valūta	1	1
Muiža	3	5
Pūrs	3	3
Nams	3	3
Mantojums	2	2
Obligācijas	1	1
Veikals	1	1
Kapitāls	1	1
Testaments	1	1
Krīze	4	4
Alimenti	4	4
Vekselis	3	4
Rente	1	1
Žirāts	1	1
Ūtrupe	1	1
Prāva	1	1
Protokols	1	1
<i>Sabiedrība, ģimenes locekļi</i>		
Sieva (sievīņa)	12	20
Kungs(i)	6	8
Veci puīši/vecpuišis	6	7
Dāma	4	5
Vīrs	5	5
Veca meita	3	4
Kavalieri(s)	3	3
Mīļākais(ā)	2	2
Pilson(i)s	2	2
<i>Sociālā statusa un turības apzīmējumi</i>		
Vēders/vēderiņš	5	6
Bagāts	3	17
Nabags	1	12

<i>Profesijas, amati, nodarbošanās</i>		
Skroderis	5	5
Šoferis	3	4
Melderis, Dzirnavnieks	3	3
Jūrnieks	2	4
Mālderis	2	2
Nodokļinspektors	2	2
Ķēkša	2	2
Mednieks	2	2
Dakteris, sieviešārsts	2	2
Bundzinieks	2	2
Kontrolieris	1	1
Pristavs	1	1
Kasieris	1	1
Masieris	1	1
Kupletists	1	1
<i>Vietas, kur norisinās darbība</i>		
Sētiņa/sēta	4	5
Klētiņa	2	2
Pagalms	1	1
Kafejnīca	1	1
Daugavmala	1	1
Draudzes pagasts	1	1
Restorāns	1	1
Ķurķis	1	1
Stacija	1	1
Krievu pirts	1	1
<i>Populārākie personu vārdi un uzvārdi</i>		
Anna	5	6
Trīne	4	4
Līne	4	4
Milda	2	8
Līze	2	3
Jānis (Jānītis)	8	17
Miķelis	2	2
Krišs	2	4
Ješka	2	2
Dille	1	4
Ruika	1	2
Sprostiņš	1	1
Peikstiņš	1	1
Rudzis	1	1
Treids	1	1
Spundziņš	1	1
Kvietiņš	1	1

Brāļu Laivinieku sociālpolitiskais konteksts

Sabiedrība	Saimniecība	Politika
Precības, laulība	Nauda	Karš, zaldāti
Vecpuiši, vecmeitas	Īpašumi	Baltijas valstis
Vientuļās mātes, alimenti	Ūtrupes	Politiskās partijas
Paaudžu konflikts	Ekonomiskā krīze	
Laucinieki – pilsētnieki	Lauksaimniecība	
„Brīvā mīla”	„Melnā birža”	
Alkohols		
Vardarbība		
Uzdzīve		
Ģimenes dzīve		
Veselība		
Dzīves baudīšana		

1. diagramma

